De scheerslijper. Uit de kerkvervolging in de laatste dagen der voorgaande eeuw. Deel 2

Jan Renier Snieders

bron
Jan Renier Snieders, *De scheerslijper. Uit de kerkvervolging in de laatste dagen der voorgaande eeuw. Deel 2*. Splichal-Roosen, Turnhout 1881

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/snie002sche03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

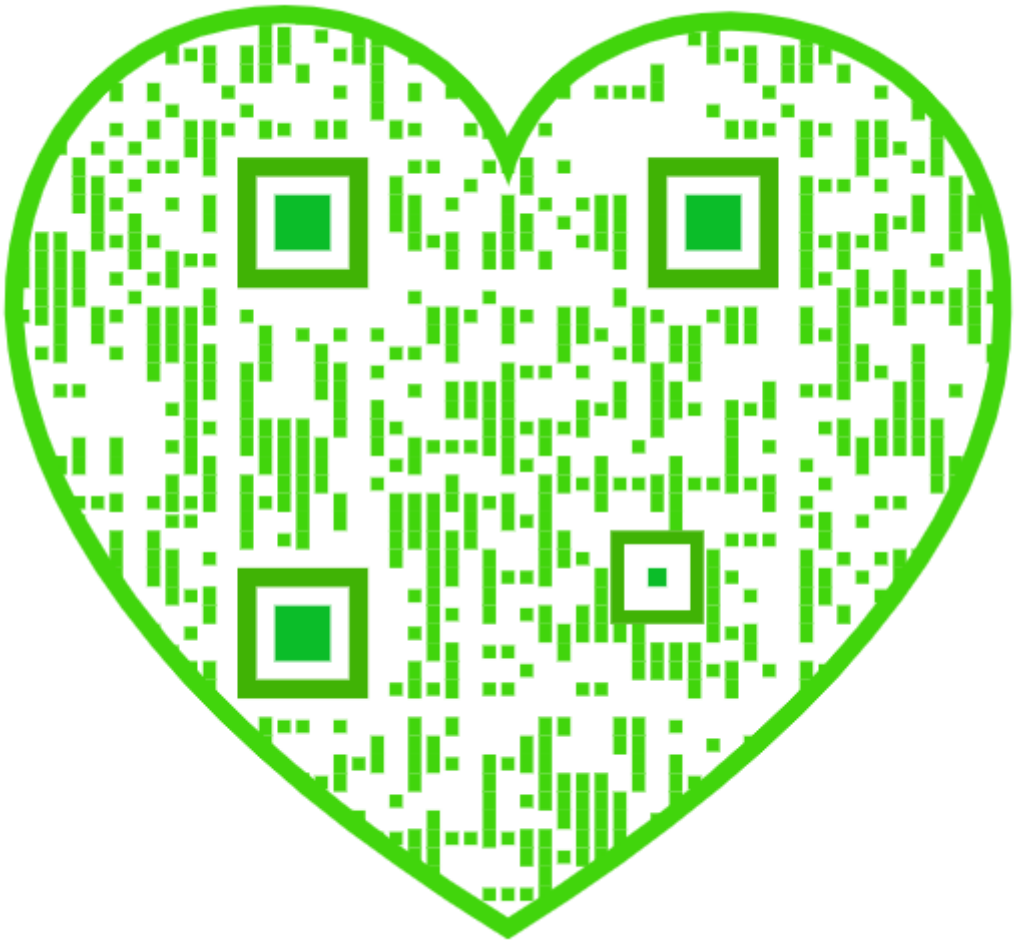

XX.
Nieuwe ambtenaars.

In den voormiddag kwam er wederom een der bekende disselcheezen in het dorp aan, en hield stil aan de herberg, *den Gouden Sleutel*. Er zaten twee heeren in de disselchees, en weldra vernam men uit den mond van een der Fransche jagers, wie zij waren.

De oudste moest een ambtenaar zijn, gelast met de inrichting van het bestuur van het Departement der beide Neethen; de jongste was zijn geheimschrijver.

De twee Burgers begaven zich onmiddellijk na hunne aankomst naar het raadhuis, waar zij niemand aantroffen dan Craas den Vorster.

- Waar is de Schout? vroeg de heer, wien wij kommissaris zullen noemen. Indien hij die vraag aan een hond had gedaan, kon hij niet barscher gesproken hebben.

- De Schout zal op het oogenblik hier zijn, mijnheer, antwoordde de Vorster.

- Blijven er hier nog altijd, heeren, in dat domme Kempenland? riep de kommissaris op den toon der diepste verontwaardiging.

- Zoolang ik leef, was dat zoo en niet anders,..... doch andere heeren andere wetten, zei de Vorster.

- Eens en voor altijd, luister aandachtig toe, sprak de kommissaris den vinger dreigend opstekend; de machtige Republiek noemt iedereen groot en klein, arm en rijk, burger; elk ander eertitel is voor altijd afgeschaft.

- Nu, mij is 't teenemaal hetzelfde, mompelde Craas;

burger is eigenlijk in zich zelf niet slechter dan mijnheer.

- Burger, burger! sprak de geheimschrijver met nadruk; dat is echt Republikeinsch!

- Ik voor mij heb er niets tegen, mompelde de Vorster; hier in 't dorp noemt men elkander: Antoon, Jeurrie, Nulph en zoo voorts.... nu, burger, is ook goed.

- Gij zijt een domme kerel! riep de geheimschrijver.

- En gij een hondsvot, een schobbejak! anwoordde Craas.

Neen, nu verspreek ik mij; wat ik daar zeg, had Craas maar gedacht; en dat was hem ook geraden.

De Dorpschout had de twee vreemdelingen het raadhuis zien binnengaan, en kwam zien wie zij waren.

De kommissaris en zijn geheimschrijver hadden zich aan de schrijftafel neergezet; de eerste doorbladerde eenige papieren, en sprak zonder zijn oogen naar den Schout op te heffen:

- Zijt gij de Schout?

- Ja.

- Nu, burger Schout, gij weet dat gij in dienst der Republiek zijt.

- Ja, mijnh.... Ja, burger, antwoordde de Schout. Hij was reeds halfweg met den gedoemden eertitel van vroeger, toen hij met een gedwongen beweging der tong het geheiligde ‘burger’ van thans uitsprak.

- Er zijn zware klachten tegen u ingekomen.

- Klachten tegen mij, burger?

- En vooreerst; waarom belet gij den boer daar aan den omdraai der straat niet het afgodsbeeld boven de deur te herplaatsen, dat door de soldaten der Republiek werd neergehaald?

- Een afgodsbeeld, burger? 't Was een lievevrouwebeeld, zoo ik meen.

- Afgodsbeelden, afgodsbeelden! riep de kommissaris; waarom doet gij uw plicht niet? Ten tweede: waarom

heeft men in uwe gemeente het feest niet gevierd, het groote feest der der inlijving van België bij Frankrijk?

Geen antwoord.

- Ten derde: weet gij of weet gij niet, dat het aan elken burger is opgelegd de Fransche kokarde te dragen?

De Schout gaf wederom geen antwoord.

- Ten vierde: waarom laat gij toe dat men bij een oprecht Republikein in uwe gemeente de kokarde afrukt, onteert en onder de voeten trapt?

- Waar is dat gebeurd, burger?

- In *den Gouden Sleutel*.

- Kan de Schout daarvoor instaan?

- Wie anders? Is het 't hoofd der gemeente niet die waken moet, opdat de Fransche vlag overal geëerbiedigd worde?

De Schout liet den burger kommissaris voortspreken.

- Ten vijfde: is de verordening betreffende het verbod van openbare processiën, berechtingen en andere plechtigheden van dien aard u bekend?

- Ja, doch dergelijke uitzinnige besluiten neem ik niet als ernstig op; antwoordde de Schout moedig.

- Hoe noemt gij de verordeningen der machtige Republiek? riep de kommissaris met verontwaardiging; burger, neem u in acht!

- Liever gaf ik terstond mijn ontslag, zei de Schout; dan mij te verleenen tot het uitvoeren van dergelijke verordeningen.

- Uw ontslag? Dat is onnoodig, burger.... ten zesde: waarom laat gij toe dat vreedzame, oprechte Republikeinen geboeid in de gevangenis worden geworpen?

- Indien gij daarmee Elshout en Saltman bedoelt, ben ik eigenlijk de man, zei de Vorster.

- Zoo, zoo, dan zijt gij de man? vervolgde de kommissaris, indien gij dan de man zijt, zult gij mij ook wel kunnen zeggen, waarom die schandige feiten op-

zichtens twee brave Republikeinen hebben plaats gehad?

- Twee brave Republikeinen, dat is mogelijk, grinnikte de Vorster; maar twee schelmen, twee twistzoekers, twee dronkaards, twee vloekers die in de herberg alles kort en klein hebben geslagen, zijn het ook; neem niet kwalijk, burger, maar wat ik zeg kan ik goedmaken.

- Laster en leugen! riepen de kommissaris en zijn geheimschrijver gelijktijdig.

- Dat de twee rekels u dat zoo hebben overgebracht, wil ik gelooven, dewijl zij tot alle booze streken bekwaam zijn.

Craas was hevig opgewonden, terwijl hij dit zegde, en drong met zijn zwaar lichaam tegen den stoel van den geheimschrijver.

- Ga wat achteruit! zei deze barsch; en spreek met eerbied van twee menschen, die bij uitsluiting der gansche bevolking, den moed hebben de Fransche kokarde te dragen.

- Achteruitgaan, zal ik, antwoordde de Vorster; maar men mag mij oogenblikkelijk doodschieten, indien de eerbied voor de twee smeden een voorwaarde van leven is.

- Gij zijt een domme kerel! riep de geheimschrijver.

- En gij een hondsvot, een schobbejak! dacht de Vorster.

- Waar zijn de burgers Elshout en Saltman? vroeg de kommissaris.

- Waar Saltman is, weet ik niet; dezen nacht was hij in den kelder van 't raadhuis, waar de Duivel hem heeft uitgehaald.

- Zijn er nog Duivels? Zijn er nog hier in de Kempen?

- Waarom niet? lachte Craas; den Duivel krijgt gij niet weg.

- Noch God, noch Duivel! riep de kommissaris op strengen toon; de Republiek heeft al die verouderde zaken afgeschaft; onthoud dat!

- Onthouden zal ik het, beloofde de Vorster; maar daarom is de Duivel nog niet weg.

- Voor een Vorster zijt gij tamelijk vrijpostig.

- Dat is mogelijk, zei Craas; maar indien gij getuige waart geweest van hetgeen de Vorster dezen nacht heeft gezien, zoudt gij anders spreken, burger..... Wilt gij eens een oogenblik naar mij luisteren?

- Naar de Duivelsgeschiedenissen? lachten de twee burgers.

- Breng Elshout en Saltman terstond hier in de raadkamer, gebood de kommissaris.

- Saltman kan ik niet hier brengen, dewijl ik volstrekt niet weet, waar de Duivel met hem heen is.....

- Geen gekscheerderij!

- Wat den smidsbaas, Barn Elshout betreft, die ligt hier onder in den kelder.

- Wat zegt gij, ellendige kerel? In den kelder?

- Waar anders? De twee schavuiten waren gisteren toen zij aankwamen zoo dooddronken, en hebben zoo erbarmelijk op hun poot gespeeld, dat.....

- Dat gij beiden gevangen hebt gezet?

- Ja, zeker; en wat zoudt gij in mijne plaats gedaan hebben? voor heel hun volgend leven moesten de twee schavuiten gevangenzitten, zij hebben het duizendmaal en nog meer verdiend.

- Breng ons terstond naar den kelder, gebood de kommissaris.

- Gelieft mij dan maar te volgen; hieronder ligt de deugniet.

Allen gingen den trap af; Craas ontsloot de kelderdeur.

- Zie, daar licht de smidsbaas, zei de Vorster en hier liggen de koorden, waarmee wij zijn knecht gebonden hebben.

- En waar is burger Saltman? vroeg de kommissaris.

- Vraag dat aan den Duivel, die hem er uithaalde;

en dat is nu, sedert acht dagen, de tweede maal verzekerde de Vorster.

De kommissaris luisterde niet naar hem; met zijn zakmes sneed hij de koorden door, waarmee men den smid had gebonden, hief hem met de hand omhoog, en sprak vriendelijk:

- Kom, burger, de plaats van een eerlijk Republikein is ergens anders,.... leun op mijn arm, burger.

En zoo klom hij met Elshout den trap op, en geleidde hem naar de raadkamer, waar op hetzelfde oogenblik ook Stan Saltman binnentrad.

De kommissaris en ook de geheimschrijver hadden eerbiedig den hoed afgenomen, en drukten beiden vriendschappelijk de hand, vóór de twee smeden zich aan de raadstafel nederzetteden.

Zij waren alleen in de raadkamer. Meer dan een uur lang bleef de kommissaris in druk gesprek met Elshout en Saltman.

Veel werd er geschreven, voorgelezen en afgesproken waarna, de Schout, de Vorster en dezes zoon, die ook kwam zien wat er gaande was, werden binnengelaten. De kommissaris nam het woord:

- Luistert, burgers, sprak hij op plechtigen toon: het bestuur heeft uwe diensten niet meer noodig. In naam der machtige Republiek, die gij niet waardig zijt te dienen, verklaar ik u beiden van uwe betrekkingen ontheven; verder met u afrekenen, zullen wij later.

De Schout ontving zijn ontslag zonder een woord te spreken; ik veronderstel dat de brave man inwendig verheugd was, ontslagen te zijn van een ambt, hetwelk door eerlijke lieden en trouwe katholieken niet meer kon bediend worden. De Vorster veroorloofde zich te zeggen:

- Dat zal er hier geleerd uitzien, zonder Schout en zonder Vorster.

- De alvoorziende Republiek heeft aan alles gedacht; nooit doet zij iets zonder rijp overleg, zei de kommissaris, den armen Craas boosaardig beziende; ziehier, den nieuwen Schout, en hij legde de hand op den schouder van Barn Elshout.

De Vorster schoot in een langen schaterlach.

- En ziedaar den nieuwen Secretaris, vervolgde de Republikeinsche ambtenaar de hand overreikend aan Stan Saltman.

Daarna gaf hij aan beiden de, in die dagen in gebruik zijnde, Accolade.

De Vorster ware in een tweeden schaterlach losgebarsten indien de Schout hem geen teeken had gegeven zich stil te houden.

- Aan deze twee waardige burgers vertrouwt de Republiek voortaan de belangen der gemeente toe, hernam de kommissaris; een Vorster hebben wij voor het oogenblik niet noodig; onder het toezicht der Republikeinsche ruiters heb ik de verzekering, dat er geen de minste ongeregeldheid in het dorp meer zal plaats hebben.

- Nu is het bijna alsof de Schout en ik de schuld waren, dat men in de herberg den boel tot gruis heeft geslagen, morde Craas, wiens ronde, eerlijke inborst, dat alles niet zonder aanmerking kon laten voorbijgaan.

- Kerel, houd uw mond! snauwde de geheimschrijver hem toe.

- Nu, indien de heeren de gemeentezaken zoo maar met praten kunnen afdoen, is 't mij goed; het is 't laatste wat ik te zeggen heb, zei Craas.

- Dan zullen wij maar heengaan, stelde de Schout voor.

- Ja, laat ons heengaan, zei Craas; maar dat zal hier een aardige boel worden.

- Neen, blijft nog een oogenblik, gebood de kommissaris; waar is de proclamatie? Laat ze terstond aflezen.

- Hoe gebeurt dat hier in de gemeente? vroeg de geheimschrijver.

- Buiten den zondag aan de kerk, antwoordde Saltman; wordt voor het bekendmaken van gemeentelijke zaken de hoorn geblazen, waarna de Vorster de verordeningen afleest.

De kommissaris stak den vinger uit naar Craas, en sprak gebiedend:

- Blaas den hoorn, en lees de proclamatie af.

- Ik? grinnikte de Vorster; liever liet ik mij op staanden voet overhoopschieten.

- Kerel, gij speelt met uw leven! dreigde de kommissaris.

- Denkt gij ook dat er geen guillotien meer in de wereld is? riep de geheimschrijver.

- De Duivel, die dezen nacht uw nieuwen gemeentesecretaris uit het hok haalde, heeft mij iets of wat bevreesd gemaakt; maar met al uw bedreigingen, jaagt gij mij volstrekt geen schrik aan, antwoordde de Vorster den schouder ophalend.

Saltman bekeek hem zoo boosaardig, dat Craas bij zichzelven dacht, of de Duivel zelf het wel boosaardiger doen kon.

- Ja, zie mij maar aan zooals gij wilt, glimlachte Craas; ik blijf toch over u denken, zooals altijd.

- Indien gij nog één woord spreekt, doe ik u voor den kop schieten hier voor de deur van het raadhuis, bulderde de kommissaris.

Craas bromde nog iets binnen 's monds; doch men scheen geen aandacht op hem te geven.

- Is er een geschikte plaats om de proclamatie aan te plakken? vroeg de geheimschrijver.

- In den plakkaatpaal, hier tegen het raadhuis, antwoordde Barn.

- Dat is reeds meer dan voldoende, meenden de burgers.

Vijf minuten later was de proclamatie aangeplakt. Wie wilde, kon nu in den plakkaatpaal lezen ‘dat ingevolge het besluit der hoogere overheid, de Schout, de Secretaris, heel de gemeenteraad, alsook de Vorster van hun ambt waren ontheven, en Barnabas Elshout tot Schout, en Stanislaus Saltman tot Gemeente-secretaris waren benoemd.’

Nu kwam Scevola de wachtmeester met eenige ruiters in de raadkamer.

De kommissaris wees naar den Schout, den Vorster en Prothasius, en beval dat men terstond zou vertrekken; hij voegde er bij:

- Scevola, neem uw voorzorgen; alles gaat op uwe persoonlijke verantwoordelijkheid.

- Dat weet ik, burger kommissaris, antwoordde de wachtmeester; waar zijn de koorden, Brutus?

- Ik zou u raden van mijn lijf te blijven, zei Craas tot den soldaat die hem bij den arm vatte.

- Van 't mijne ook, zei Prothasius, die reeds in zijn handen spuwde, om zich te verweeren.

- Binden laat ik mij niet, zei Craas; of ben ik dan een gauwdief?

- Mij ook blijft gij met uw koorden van 't lijf, zei Prothasius.

- Jongen, ja, spuw geducht in uw handen, ik doe het ook, zei de Vorster stil tot zijn zoon; laat ons nu toonen dat wij handen aan 't lijf hebben.... zet u met den rug tegen den muur.... Proth, jongen, dat gaat er op los!

- Ja, dat gaat er op los! herhaalde de jonge schoenmaker; wat mij onder de handen komt, breek ik in stukken.

- Voor een paar man sta ik in, mompelde Craas, terwijl hij zijn grove handen tegen elkander wreef.

- Ik ook, bromde Prothasius; groot van stuk zijn

de ruiters niet.... en een sabel in 't midden doorbreken, is volstrekt geen kunst.

- Laat ons elk een dier eikenhouten stoelen in de hand nemen.

- Ik ben gereed.

- Ik ook.

Scevola haalde onder zijn borstlap een pistool te voorschijn, trok den haan over, en dreigde den eersten den beste, bij het minste verzet voor den kop te schieten.

- Dat is gemeend, mompelde de Vorster, een bedenkelijk gezicht trekkend; Proth, laat ze dan maar betijen.

- Ja, laat ze dan maar betijen, zei Prothasius, die altijd en in alles de denkwijze van zijn vader aankleefde.

In een omzien waren de gewezen Schout, de Veldwachter en Prothasius gebonden.

- En nu voorwaarts! kommandeerde de wachtmeester, de gevangenen naarbuiten stootend. Aan de deur stonden vijf of zes ruiters met een brigadier aan hun hoofd.

Men plaatste de gevangenen tusschen twee rijen paarden; en zoo vertrok de troep bij het gekerm en het gejammer der buren.

Willi en Klumpp stonden in de smis voor het venster toen de jagers met de gevangenen voorbijreden.

- Klumpp, waar moet dat heen? vroeg de pachter met een diepen zucht.

- Ja, Willi, vraag dat aan anderen; aan mij niet, zuchtte de smid even diep als zijn trouwe vriend.

- Ik weet wel, Wolf, dat God alleen daarop een antwoord kan geven.

- Ja, God alleen.... maar toch kookt mij daar binnen het bloed.... ik weet dat elke tegenstand teenemaal nutteloos is, maar anders wilde ik ook gaarne iets wagen om die eerlijke lieden te redden die men als spitsboeven gebonden wegvoert.

- Neen, alle tegenstand is nutteloos; God alleen kan hen redden.

- Ja, die alleen kan het; niemand anders..... ellendige kerels! grinnikte hij, terwijl hij zijn twee vuisten boven zijn hoofd stak; wat zijt gij gelukkig dat de smid den grond, waarover gij met uw paarden heenrijdt, niet kan doen openbarsten!

- Stil Klumpp! Wat helpen al die bedreigingen? sprak de zachtaardige Willi.

- Wat zegt gij? Ik zou hen leeren, indien ik voor tien tellens over bliksem of donder of slechts over een handvol stormwind kon beschikken, dreigde de smid.

- 't Is om zijn zinnen te verliezen, want ik vraag u, wat hebben die brave menschen misdaan?

- Niets terwereld, niets; doch ik weet wel wat het is.

- Ik weet het ook; 't zijn de twee smeden, die dat alles hebben bewerkt.

- En 't is daarom, dat zij beiden een gansche week afwezend waren.

- Ja, dat is het; wat eerlooze schurken!

- En dat die schurken nu voortaan het gemeentelijk gezag in handen hebben!

- Wat gaat er van onze arme gemeente geworden?

- Vraag liever wat er gaat geworden van die brave menschen, welke men daar wegvoert?

- Die ruwe ruiters zijn in staat hen onderweg overhoop te schieten.

- En geen haan zou er naar kraaien.

- Geen haan.... 't gaat hier weldra zooals te Parijs, waar de een den andere, zonder eigenlijk te weten waarom, onder de bijl der guillotien stoot.

- Al die ontzettende moorderijen staan ons misschien ook te wachten.

- Wel, groote God, wat er toch gebeurt! Barn Elshout de booswicht door iedereen gehaat, veracht, die

daar eensklaps Schout van het dorp wordt! En dan die kerel met zijne verkochte ziel!

- 't Ziet er hier ongelukkig uit; en wat zal men in het klooster zeggen! Barn Schout, en Saltman Gemeente-secretaris! Wat gaat de Abt nu aanvangen? En wat ga ik zelf nu aanvangen?

- Wat meent gij?

- Ik spreek van Gitta; bij het nieuws dat die schurk van een scheefoog Schout is geworden, kan ik u niet zeggen, wat doodangst mijn vaderhart bekruipt.

- Zou hij nog altijd een oog op 't arme meisje hebben?

- Zeker heeft hij dat; ik durf er niet aan denken, wat men mij dienaangaande, een paar dagen geleden, heeft aangebracht.

- Laat ons hopen, dat de rechtvaardige God hem zal vinden wanneer 't tijd is.

- Laat ons dat hopen.

XXI.
Fructidor.

Barn Elshout was nu Schout (de Republikeinen noemden hem Maire) van het dorp; Stan Saltman die tamelijk goed kon lezen en schrijven, en fransch sprak, (hij had in Parijs gewoond) bediende het ambt van Gemeente-secretaris, en de Fransche jagers vervingen Craas den Vorster. Den gevangen genomen politiedienaar van het dorp miste men bijna niet, want het was zoo stil in het dorp alsof de inwoners voor een groot deel verhuisd of dood waren. Behalve hier en daar een boer die met zijn kar naar den akker reed, of zijn schapen naar de heide dreef, zag men zelden iemand in de straat, en de herberg, *de Gouden Sleutel*, bijna de eenige van het dorp, bleef zelfs des zondags ledig. 't Was bijna alsof de menschen beseften, dat er een groot gevaar boven ieders hoofd hing, en om het te vermijden, men voorzichtig handelde, zijn huisgezin geen oogenblik alleen te laten, en de deur maar dicht te houden.

De gebeurtenissen welke elkander zoo spoedig waren opgevolgd, zweefden den dorpsbewoner aanhoudend voor den geest; en wat was er sedert eenigen tijd niet gebeurd, in het zoo vreedzame dorp der Kempen!

Wat was er bij den eerlijken Wolf Klumpp voorgevallen op den dag dat de Fransche jagers voor de eerste maal in het dorp verschenen? Hoe menigmaal verhaalde men nog het ijselijke tooneel van het neergerukte heiligenbeeld van Sint-Elooi, waarbij den smid

de kogel van den Franschman geen duimbreed langs het hart vloog! En dan voegde men al wederom er bij, hoe men den smid geboeid had weggevoerd, om, zooals men dacht, hem hier of daar in een bosch langs den weg te vermoorden.

En dan die heiligschenderij welke aan de parochiekerk, op het kerkhof, op het voorplein des kloosters, aan verschillende huizen, waar een kruis of een heiligenbeeld boven de deur stond, had plaats gehad!

Men had nog altijd den mond vol, van de verschijning in het dorp van dat akelig zwart kereltje, den zwarten dokter, en van dien smidsknecht met zijn verkochte ziel. Noch altijd sprak men van den verschrikkelijken boschbrand, waarbij het grootste deel der fortuin van den braven smid verloren ging. Honderde malen vertelde men in de huishoudens van al de ongeregeldheden, welke er in *den Gouden Sleutel* hadden plaats gehad, alsook van het gevangennemen der twee smeden; en dan viel het gesprek al wederom op den zwarten dokter, die tweemaal verscheen in de ziekenkamer, en Saltman tweemaal uit een gesloten hok haalde. Wat iedereen echter het meest had getroffen, was de gevangenneming van den braven Schout, den Vorster en zijn zoon, die, God alleen kon het weten, misschien hier of daar in een akelige gevangenis waren gestorven.

Alles bijeen gerekend, hadden er zooveel akelige gebeurtenissen niet plaats gehad, sedert de acht of negen eeuwen dat het dorp bestond. Hoe zou iemand lust gehad hebben, om in de buurt een boodschap te doen, aan de koffietafel een oogenblik met elkander te blijven praten, of in de herberg een kan bier te drinken? in de herberg waar men niemand aantrof, dan Fransche ruiters met hunne lange knevels en altijd dreigende aangezichten, en die van niets anders spra-

ken, dan van vechten, dood hakken en guillotineeren en meer andere akeligheden. En daarbij wie verstond hen wanneer zij fransch spraken? Fransch dat uit geen woorden scheen te bestaan, maar uit den mond rolde, even als het water dat altijd met hetzelfde gedruisch onder het draaiend molenrad wegloopt; Fransch, neen, dat verstond niemand.

Ja, de menschen bleven maar t'huis totdat God eindelijk zou toelaten, dat de rustige tijd van voorheen terugkwam. En nu begrijpt men ook gemakkelijk, dat men, zooals wij reeds gezegd hebben, de plaatselijke politie allerbest kan missen. En daarmee hadden de plaatsvervangers van den gevangen veldwachter een echt heerenleven. - Zij deden volstrekt niets anders dan eten, drinken, slapen, hunne wapens kuischen en hun paarden oppassen; dat was alles wat zij te doen hadden. Ook de nieuwe Schout en de Secretaris hadden weinig of geen werk; zij leefden als groote heeren. Zij hadden een groot huis, dat toevallig te huur stond, betrokken, lieten zich dienen door knecht en meid, zaten heele dagen aan de eettafel en dronken zooveel wijn, brandewijn en andere sterke dranken als de maag maar wilde binnenlaten. Zelfs op de werkdagen gingen zij op hun zondags gekleed, en tot groote ergernis der eenvoudige boeren bleven zij tot laat in den voormiddag tebed liggen. Ja, het waren groote heeren, door heel het dorp gehaat en veracht, maar ook door iedereen als allergevaarlijkste menschen gevreesd.

Groote heeren, ja, maar waarvan mochten die heeren toch wel zoo rijk leven? Van de bezoldiging door de gemeente aan Schout en Secretaris toegekend, konden zij het niet breed hebben, dat wist iedereen; maar zooals men zegde, zaten de kerels aan de gemeentekas, en ontvingen bovendien aanzienlijke sommen, hun, door het hooge Republikeinsch bestuur overgezonden.

Die toestand duurde reeds eenigen tijd, toen de voerman die om de veertien dagen met zijn vrachtkar naar de stad reed, een zeer verontrustende tijding meebracht. Het was iets, zooals hij zegde, van kloosters, abdijen en dergelijke zaken, waarvan hij zelf echter den juisten inhoud niet kende; maar het moest erg, zeer erg wezen, indien het waar was, wat hij in zijn afspanning en in de stad zoo al had hooren omgaan. Bij zijne volgende reis zou hij trachten nadere berichten te hebben, en nauwkeurig weten op te geven, wat er plaats had.

Toen de voerman veertien dagen later met zijn vrachtkar uit de stad wederkeerde, stonden de buurlui hem af te wachten.

- Of hij nu nieuws had? vroeg men.

- Ja, nu wist hij alles; men hoefde maar te luisteren; hij zou alles van naald tot draad vertellen zooals het gebeurd was.

- Of het niet beter was binnen te gaan, dan daar bij de vrachtkar te blijven praten over staatkundige zaken? stelde een der buurlieden voor.

- Ja, men zou binnengaan, zei de voerman; want hij vertrouwde de jagers met hunne lange snorrebaarden niet, die aan hoeken en kanten altijd stonden te gapen, om alles af te luisteren.

En nu wilde hij alles vertellen, en om niets te vergeten, had hij zelfs een ander in zjin zakboek met potlood aangeteekend.

- Vooreerst moet ik u zeggen, zoo begon de voerman; dat reeds in de voorbijzijnde maand September, de nieuwe mannen zeggen, Fructidor, ja, zoo heet heden de oude maand September, maar September deugt niet meer; 't is Fructidor, en dat nog wel op straf..... nu, wat wilde ik daar zeggen? ja, dat men reeds in September een wet heeft gemaakt, waarbij alle kloostergemeenten worden afgeschaft.

De voerman maakte een langen zwaai met zijn arm, om daardoor te beduiden, dat de wet doelde op heel het land, zoo groot het was.

- Ja, daarvan had men in het dorp wel iets of wat gehoord, zei een buurman; doch men had het niet zoo erg opgenomen.

- Niet zoo erg opgenomen? zei de voerman; luister dan liever: dat is nu een maand of vier geleden, wij zijn nu in Januari, en het gerammel in de glazen is reeds begonnen.

- Welk gerammel?

- Om te beginnen, zal ik u zeggen dat de kanunikken van Sint-Michiel uit hun klooster zijn gedreven, en.....

- Wel, lieve tijd!

- Wat zal er nog gebeuren!

- En dat is nu reeds geleden van de maand November, volledigde de voerman.

- Een zwavelkramer had eenigen tijd geleden hetzelfde verteld, doch men had er geen acht op geslagen.

- Ja, 't was toch echt waar, verzekerde de voerman; wij zijn nu in Januari, en het gaat met andere kloosters juist zooals met Sint-Michiel.

- Wat schande!

- Wat schurkerij!

- Het volk moest zulke geweldenarijen niet toelaten; of heeft het volk dan volstrekt niets meer te zeggen?

- Ja, men zegde ook dat het volk erg verbitterd was, hernam de voerman; 't moet er bij het uitdrijven der arme kloosterlingen geweldig gewaaid hebben, maar.....

- 't Had er moeten stormen!

- En de storm, had de uitdrijvers uit elkander moeten slaan,.... waarom onderbreekt gij den voerman? Laat hem voortgaan.

- Maar de woeste soldaten der Republiek, die bij de uitdrijving tegenwoordig waren, ontzien niemand.....

- Juist zooals hier..., laat den voerman voortgaan.

- En schieten met hun pistolen, of slaan met hun lange sabels alles dood wat weerstand biedt.

- Juist zooals hier.

- 't Roept wraak in den Hemel!

- Dat doet het ook.

- En wat ik nog wilde zeggen, hernam de voerman, stiller sprekend; God beware de kloosterheeren hier in 't dorp.

- Indien Hij dat niet doet, gaat het met hen juist als met de kanunnikken van Sint-Michiel en de kloosters van heel het land.

En het ging met de kloosterheeren juist zooals overal, met dit onderscheid echter, dat het dorp, waar onze geschiedenis voorviel, een der eerste dorpen was, waar de onrechtvaardige wet van Fructidor werd toegepast.

Slechts eenige dagen later ontving de kloosteroverste een door de gemeentelijke overheid onderteekenden brief, waarin men hem aankondigde ‘dat ingevolge de wet van den vijftienden Fructidor, jaar IV, al de kloostergemeenten in België waren afgeschaft, en hare goederen verbeurd verklaard.’ De overste werd bijgevolg uitgenoodigd, met al zijn kloosterlingen het klooster te ontruimen, en de bevoegde overheid in het bezit te stellen van al de goederen aan de gemeente toebehoorende. Acht dagen na het afgeven van het bericht, op klokslag twaalf ure, zou de daartoe benoemde overheid zich aanbieden, ten einde in naam der Republiek bezit te nemen van het verbeurd verklaarde klooster met al zijne goederen.

De noodlottige dag was daar; de klok had twaalf ure geslagen, toen de poortbewaarder van het klooster,

nieuwsgierig door het klein, getralied vensterke, dat in een der deuren was aangebracht, naar buitenzag. Weldra bemerkte hij, in de beukendreef twee mannen, die op het klooster afkwamen: het was de gewezen smidsknecht, nu de Gemeente-Secretaris, vergezeld door Scevola, den bekenden wachtmeester der Fransche ruiters.

Saltman plaatste zich voor het kleine vensterke, en vroeg, of de bevelen der Republiek ten uitvoer waren gebracht.

- Wat bedoelt gij, burger? vroeg de portier.

- Kom, gij weet wel wat ik bedoel.... veel praten, verveelt mij, sprak de Secretaris barsch; ik kom u vragen of het nest ontruimd is, en of het door de vertegenwoordigers der Republiek terstond in bezit kan worden genomen; antwoord mij vlak af, ja, of neen.... ik ben een vijand van omwegen.

- In andere woorden, of de kloosterlingen zijn vertrokken, om plaats te maken voor anderen aan wie geen nagel van het klooster, geen zandkorrel zijner landerijen, geen boomblad zijner bosschen toebehoort. Is het dat wat gij bedoelt, burger? vroeg de portier door het kleine vensterke.

- Lang met u praten, doe ik niet, roep den overste, vloekte de gewezen smid.

- Dat is onnoodig, kreeg hij ten antwoord; dewijl de portier op dit oogenblik zijn gevolmachtigde is.

- Zijt gij bereid de poort te openen en ons binnen te laten?

- Neen, burger, dat moet ik u weigeren.

- Uw verzet kan u duur te staan komen.

- Dewijl wij hier in onze woning uitsluitend heer en meester zijn, ontsluiten wij de poort wanneer ons dat bevalt.

- Dat wist ik toch vooraf; ik kwam ook maar eens

hooren, hoe de zaken stonden..... tot aanstonds! zei de Secretaris, en ging vloekend heen, met den wachtmeester, die nog harder vloekte, dan de smidsknecht.

In den namiddag, toen de portier wederom door zijn vensterke langs de beukendreef heenzag, naderde er in de verte een troep mannen. Weldra onderscheidde hij den nieuwen Gemeente-schout, met zijn Secretaris; achter hen kwamen een zestal fransche Jagers met de kling op zij, en de karabijn in den arm. Aan de poort hielden zij stil.

Scevola trok met zooveel geweld aan de bel, dat de beldraad doorbrak, en de ijzeren ring hem in de hand bleef.

Daarop stiet hij met den kolf van zijn karabijn op de poort, en riep vloekend, waarom men de uitvoerders der wet niet binnenliet.

- In naam der Republiek, gebied ik u ons onmiddellijk binnen te laten, riep de onstuimige wachtmeester.

De poort ging open; de portier alleen stond voor hen.

- Waar is de overste? vroeg Barn Elshout barsch, zonder een blik te werpen op den ouden man, denzelfden broeder Barnabas, die den scheerslijpers-jongen, nu reeds ver in de twintig jaren geleden, daar op dezelfde plaats, waar zij nu stonden, had opgeraapt.

De portier wees met de hand naar de kerk daar op eenige schreden voor hen. Door de openstaande kerkpoort, staarden de Republikeinen in den ouden tempel. De waskaarsen op de drie altaren stonden te branden. Voor het groot altaar zaten de kloosterlingen geknield te bidden; zij zaten daar roerloos als zoovele beelden; geen hunner sloeg het oog op, toen de rijsporen der binnentredende ruiters rinkelend door de kerk heenklonken, en toen de jagers voor de Communiebank de kolven hunner karabijnen op den vloer lieten neervallen.

De Schout en de Secretaris stonden bij de ruiters; zij hadden den hoed niet afgenomen. Zij stonden daar met den spotlach op de lippen, luisterend naar de grove kwinkslagen van den wachtmeester.

- Moet dat hier nog langer duren? vroeg Stanislaüs de gewezen Smidsknecht luid, en liet op zijne vraag een afschuwelijke godslastering volgen.

Bij het hooren van den vloek, den eerste die ooit, zoolang de tempel bestond, de gewijde bidplaats had ontheiligd, was de Abt opgestaan, en naderde de Republikeinen met opgeheven hand.

- Stilte, burgers! sprak hij met stille stem; of weet gij niet dat gij u hier in den tempel des Heeren bevindt.

- In wiens tempel? spotte Saltman.

- In het huis van God, burger.

- Er is geen God meer; de Republiek heeft al die verouderde zaken afgeschaft.

- Foei! burgers, durft gij den Almachtige lasteren, zelfs hier voor zijn altaar?

- Zou dat altaar iets tot de zaak afdoen? grijnsde Barn Elshout; kom, laat ons beginnen.... aanstonds wordt het nog donker vóór wij gedaan hebben.

- Ja, laat ons gedaanmaken, vloekte de schurk met zijn verkochte ziel.

- Willen wij buiten de kerk gaan burgers? verzocht de Abt.

- Kan het hier niet worden afgedaan? zei Saltman, zich op de Communiebank nederzettende.

De Abt wierp hem een verontwaardigden blik toe, en ging langzaam de kerk uit; de Maire wenkte zijn Secretaris, en de soldaten luid lachend, en gekscherend, terwijl zij den sabel over den vloer lieten rinkelen, volgden hen op.

Buiten de kerkdeur stond de Abt hen af te wachten.

- En nu wilde ik u vragen met welk recht gij het

verblijf van vreedzame kloosterlingen komt storen? vroeg de priester.

- Kent gij de wet van Fructidor dan niet? beet hem Saltman toe.

- Wie kent die hemeltergende wet niet? riep de geestelijke de hand naarboven stekend.

- Burger, eerbiedig de wetten der machtige Republiek! riep Saltman, en hij vertaalde de woorden van den geestelijke.

- Dat is hoog verraad! riep de wachtmeester; of denkt men hier in de Kempen, dat wij geen kruit, geen lood meer hebben?

- Gij zoudt mij even goed kunnen opleggen, dat men zijn eerbied zou moeten betuigen aan schelmen, die 's nachts in uw huis breken, om den eigenaar uit te plunderen.

De woorden van den kloosteroverste werden door Saltman vertaald, waarop de Fransche wachtmeester vloekend uitriep, dat hij zijn verslag zou maken aan Generaal Durutte, die hem zonder twijfel zou machtigen, dat oude nest van een klooster in brand te steken.

- Dat is een beleediging jegens de oppermachtige Republiek, riep hij; en de verraders moeten maar op staanden voet, zonder den minsten rechtsvorm, gefusilleerd worden.

Het jeukte den held van Jemappes aan de vingers om den haan van zijn karabijn over te halen, en den trekker los te drukken.

- Ja, de minste beleediging jegens de Republiek moest met den kogel gestraft worden.... doch ik zal uwe woorden aan de bevoegde overheid letterlijk overbrengen, dreigde Saltman op den Abt wijzend.

- Dat is uw recht, burger; doch uwe overheid mag wel weten wat wij denken over het uitvaardigen van onrechtvaardige wetten.

- Met al dat babbelen verliezen wij onzen tijd, zei Elshout met ongeduld. De wachtmeester ofschoon hij geen vlaamsch verstond, scheen de woorden van den Maire te verstaan; met den kolf van zijn karabijn op den arduinen kerktrap stampend, riep hij:

- Wil ik dat nest daarbinnen oogenblikkelijk eens schoonmaken?

- Een oogenblik, Scevola, laat ons ordelijk te werk gaan, sprak Saltman; doch wij gaan het kort maken.

- Waar is de brief? vroeg Elshout.

- Saltman haalde een brief te voorschijn, zei tot den Abt dat hij aandachtig zou luisteren, en las; het was de brief van den hoofduitvoerder der wet van Fructidor. Wat de hooge ambtenaar der beide Neethen in zijn brief aan de plaatselijke overheid oplegde, is ons reeds bekend.

- En om nu verdere onaangenaamheden te vermijden, sprak Elshout na de lezing; zou ik u raden geen beletsel te stellen aan de uitvoering van wetten door een geregeld en wettig bestuur uitgevaardigd.

- Een geregeld en wettig, en zeker ook rechtvaardig bestuur? glimlachte de geestelijke bitter.

- Dit zeggende, had hij een doordringenden blik geworpen op zijn pleegzoon; er straalde zooveel verwijt uit dien blik dat de nieuwe Maire zijn oogen verlegen naar den grond sloeg.

- De plaatselijke overheid toch moet haren plicht doen, mompelde Elshout, zonder op te zien naar den verontwaardigden priester.

- Kom, heeft het nu lang genoeg geduurd? riep de ongeduldige Gemeente-secretaris; hebt gij nog aanmerkingen te maken, burger? Ik verwensch het, hier nog een minuut langer te staan praten.

- Eene enkele aanmerking, namelijk: dat ik mij uit al mijne krachten zal blijven verzetten, tegen het on-

recht dat men ons aandoet, antwoordde de geestelijke.

- Zoudt gij geweld durven gebruiken, burger? vroeg de gewezen smidsknecht.

- God beware ons daarvoor, was het antwoord; doch ik verklaar dat noch ik, noch mijne kloosterlingen het klooster zullen verlaten....

- Indien gij daartoe niet wordt gedwongen, volledigde Saltman.

- Voor het brutaal geweld moet iedereen achteruitgaan, was het antwoord.

- Kom, 't begint mij hier te vervelen, morde Saltman; wachtmeester, doe de kerk ontruimen.

Het laatste woord was niet uitgesproken, of Scevola liep met zijne soldaten in de kerk.

Nooit zal eene pen beschrijven, welk hartroerend tooneel er in de kerk van het eeuwenoude klooster ging plaatsgrijpen.

Daar op den altaartrap voor het tabernakel des Heeren, zaten de kloosterlingen nog altijd te bidden. Onder hen waren er die bijna honderd jaren telden, jaren grootendeels in het klooster doorgebracht met bidden, vasten en waken, jaren van zuiver vergenoegen en volkomen geluk. Er zaten daar ook jongere geestelijken, die reeds sedert lang het ‘vaarwel’ aan de wereld hadden toegeroepen, en den vrede vonden, aan het altaar. Men zag er ook onder hen met den jongelingsblik in de oogen, die er sedert korten tijd waren gekomen, om op de rozenbaan nevens de ouderen voort te stappen. - Allen, zonder onderscheid, waren er gekomen in de hoop dat hun lichaam eenmaal zoude slapen in den ouden grafkelder, waar reeds zoo vele heiligen lagen te rusten; in de hoop dat hunne ziel ook eenmaal zou opvliegen naar de plaats, waar hunne afgestorven broeders in het eeuwige licht op haar zaten te wachten. Niemand, zelfs de oppermachtige Republiek

van Scevola niet, kon beletten, dat de kloosterlingen, die daar aan den voet des altaars zaten te bidden, hunne broeders van verloopen jaren eenmaal in den Hemel zouden wederzien; maar dat zij daar in de schaduw der kerkzuilen tot den laatsten levensnik zouden blijven bidden, kon hen belet worden door het brutaal geweld, door de ruwe handlangers der Republiek.

Scevola had zich met den rug tegen het altaar geplaatst.

- Allen er uit! riep hij op den toon alsof hij de wacht in de kazerne kommandeerde.

Zijne stem galmde, door den echo weergekaatst, langs de gewelven; doch geen der kloosterlingen scheen zijne stem of den echo te hooren; allen bleven roerloos zitten.

- Allen er uit! riep hij op nieuw, met een afschuwelijken vloek er bij, terwijl hij met zijn karabijn op de planken stiet; voorwaarts soldaten! en schiet alles overhoop wat u weerstand durft bieden..... *Leve de Republiek!*

- *Leve de Republiek!* riepen de jagers.

En treurig gelijk de stem van een stervende, weerkaatste de echo ginds achter het orgel: *Leve de Republiek!*

Met den kolf der karabijn werden de kloosterlingen van de altaartrappen vooruit, sommigen ten gronde gestooten, allen voortgedreven naar de kerkdeur. Er waren ouderlingen die zich aan de heilige tafel, aan een bidbank of een ander voorwerp vastklampten, en baden en smeekten, hen daar op den gewijden tempelvloer te laten sterven. Onmeedoogend stampte de karabijnkolf hen op de vastknellende vingers, en vooruit ging het, bij het gekerm der arme kloosterlingen, bij het schaterlachen, dreigen en vloeken der soldaten, vooruit ging het naar de kerkdeur, zooals men eene kudde vee naarbuiten drijft.

Aan de poort heerschte er eene ontzettende verwarring; elken kloosterling moest men met geweld voorttrekken; sommigen die geknield baden en om hulp riepen, voortslepen; allen met den geweerkolf in den rug buiten de poort stooten. En telkens hoorde men een luid gekerm van honderde menschen, die getuigen hadden willen zijn van het schreeuwendst onrecht dat er ooit op menschen werd gepleegd: het waren de pachters der kloosterhoeven met hunne vrouwen, kinderen, knechten en meiden; het waren de dorpelingen, allen zonder onderscheid, de beschermelingen dier eerbiedwaardige menschen, op dit oogenblik als misdadigers behandeld en naarbuiten geworpen.

Er stegen bedreigingen uit de menigte op, en zoo dikwijls er wederom een kloosterling buiten de poort werd gestooten, scheen het dat meer dan een der boeren aan den eindpaal van zijn geduld was gekomen. Hier riep men een vervloeking tegen de Republiek met haar barbaarsche wetten, daar een ‘sla dood!’ uit, tegen de soldaten, en vooral tegen de twee gewezen smeden, onder wier toezicht al dat onrecht werd voltrokken. Zonder Scevola, die met overgehaald geweer voor de poort de wacht hield, en dreigde den eerste den beste, die een voet vooruit durfde zetten, overhoop te schieten, waren de boeren voorzeker met de soldaten handgemeen geworden.

Een enkele priester stond nog op het plein voor de kerkdeur; het was de oude Abt, die van daar het hartverscheurend tooneel aan de poort had afgezien.

- Vooruit! gebood Saltman hem bij den arm voorttrekkend.

- Ja, 't moet uit zijn; riep de dronken Barn Elshout, op wien de opgewondenheid der anderen scheen over te gaan; vooruit! Die tegenstand verveelt mij, vooruit!

Hij had den ouden man driftig bij den arm gevat,

duwde hem vooruit, en stiet hem met zoo veel kracht buiten de poort, dat de priester struikelde, en op den grond viel.

Toen hij zich oprichtte, bloedde hij aan het hoofd; de arme ouderling had zich bezeerd op den vooruitstekenden wortel van den bekenden elzeboom, die bezijden de poort langs de gracht stond. De priester wierp een blik van bitter verwijt naar den nieuwen Gemeenteschout, en terwijl hij met de hand naar den voet van den boom wees, sprak hij langzaam:

- Daar op diezelfde plaats lag eens een weerloos, een uitgehongerd kind, zonder kleederen om 't lijf, zonder naam, zonder steun hier op de wereld. Daar aan den voet van dien boom, hebben wij het opgeraapt, en het later in ons midden opgevoed.... dat kind waart gij, Barn Elshout.... ondankbare pleegzoon, ja, daar hebben wij u opgeraapt!

En daar op diezelfde plaats moest Gods donder den ondankbare doodslaan! riep een oude scheerslijper, die op de berrie van zijn kruiwagen gezeten, het tooneel der uitdrijving had afgezien. Na Gods wraak over den nieuwen Schout te hebben geroepen, stond hij op, stak de berries van zijn wagen in zijn kruiband, en reed bij het blaffen van zijn hond weg.

- Dat was Koob Zworl, mompelde de vrouw van den Scheerslijper.
- Ja, dat was de jonge Scheerslijper, grinnikte haar man.
- Indien ik gedurfd had, maar ik durfde niet, zou ik?....
- Zoudt gij geroepen hebben: ‘Lieve Koob! hier ben ik; kent gij mij nog?’ spotte Winand.
- Ja, maar ik durfde niet.
- De schurk was in staat ook u met het hoofd tegen den boom te smijten.

- Zou hij dat doen? Arme Koob! hij is toch het kind van mijn bloedeigen nicht.

- Indien gij nog eens spreekt van uw nicht!.... uw nicht was een heks!

Barn Elshout hoorde de vervloeking van den ouden Scheerslijper, doch scheen er geen acht op te slaan; maar hij dacht er aan om den vreemden landlooper nog dienzelfden avond zijne onvoorzichtige woorden duur betaald te zetten.

Nu werd de poort gesloten, en de gemeentelijke overheid, geholpen door de Fransche Jagers, ging over tot het leggen der zegels op de kerk en al de ingangen des kloosters. Nadat dit alles gedaan en het vereischte proces-verbaal was opgemaakt, keerde men naar het dorp terug, terwijl er twee soldaten achterbleven om het gesloten klooster te bewaken.

Het begon reeds duister te worden. Aan het eerste huis der dorpskom stond, naast zijn wagen, de Scheerslijper, dien wij aan de kloosterpoort hebben zien wegrijden. Elshout wierp in 't voorbijgaan een dreigenden blik op hem, en morde:

- Wat is dat daar voor een landlooper? Hebt gij gehoord, wat die gemeene schoft daareven heeft geroepen?

- Ja, dat heb ik gehoord, antwoorde Saltman, bijna onverschillig.

- Ik ga terstond bevel geven dat schelmengoed aan te houden, en in den raadhuiskelder op te sluiten.

- Wat? Zoudt gij u om dat Janhagel bekreunen? Zei Saltman, die den Scheerslijper met zijn vrouw herkend had; aan wien zou dat kwaad doen? Aan den ouden landlooper en aan de tooverheks die hem vergezelt?

- Ja, zeker; 't zou den rakker leeren fatsoenlijke menschen te beleedigen.

- Ik vraag aan wien gij het meeste kwaad zoudt

doen? Aan den schout zelven. Houd u liever alsof gij de landloopers niet gehoord, niet gezien hadt.

- 't Is misschien een goede raad.

- Zeker is het dat.

Daarmee gingen zij het dorp in, en van den Scheerslijper werd niet meer gesproken.

Saltman, die den ouden Scheerslijper en deszelfs vrouw terstond herkend had, wilde volstrekt in geen aanraking met hen komen. Zoo als wij reeds vroeger hebben gezegd, was de Scheerslijpers-vrouw ook een nicht van Saltman. Het was zeer vele jaren geleden dat deze haar niet meer had ontmoet, daarom dacht hij ook zou men hem niet meer herkennen; want sedert lang had hij een anderen naam aangenomen om, voor een diefstal in Noord-Braband, door de gerechtsdienaars niet vervolgd te worden. Daarbij hadden de jaren hem een geheel ander voorkomen en ook zeer veranderde gelaatstrekken gegeven. En wie zou nu den kleinen jongen, die zwavelstokken voor vader en moeder verkocht, nog herkennen in den Gemeente-Secretaris, die zoo hoog stond aangeschreven bij het Republikeinsch hooger bestuur?

Neen, toen de Scheerslijper en zijn vrouw de twee gemeentelijke ambtenaren met hunne wacht zagen voorbijgaan, hadden zij wel hun neefje met zijn scheeve oogen herkend, maar niet hun neelje die in zijne kinderjaren het land afliep met zwavelstokken. De Scheerslijper had wel gezegd, dat de Secretaris van het dorp langer armen dan de beste aap had, maar daarbij bleef het. Lang spraken zij echter over hun braaf neelje, Koob Zworl.

- Wie had ooit kunnen of durven denken dat die kleine Koob Zworl, eens een groot man zou worden? zoo begon de vrouw van den Scheerslijper.

- Een groot man? zei Winand; ja, hij is nu Schout, of zooals men in de stad zegt, Maire van het dorp.

- En nu moet hij wel schatrijk zijn.
- Indien hij rijk is, heeft hij het gestolen.
- Waarom moet hij het juist gestolen hebben?
- Omdat zijn vader, de oude scheerslijper, ook een dief was.
- Kon zijn zoon dat helpen?
- Neen, maar stelen is iets wat voortaart; ja, zooals de ouden fluiten, zoo piepen de jongen.
- Dat wilt gij zoo maar zeggen.
- Dat mist nooit; doch wie zegt u dat de scheerslijpers-jongen rijk is? Waar zou hij 't gehaald hebben?
- Vóór hij Schout werd, had hij een winstgevend ambacht.
- Ik weet van den boer, in wiens schuur wij hebben vernacht, wat hij met zijn smis kan gewonnen hebben. In 't eerst, ongeveer een jaar lang, gingen zijne zaken goed vooruit, maar toen begon het te haperen, en weldra was zijn smis teenemaal verloopen.
- En hoe kwam dat?
- Dat kwam, omdat hij een knecht had die zijn ziel verkocht heeft.
- Ai, ai! Die deugniet! En hoe heet die knecht?
- Stanislaüs Saltman.
- Ik ken vele menschen in de wereld; maar die naam is mij teenemaal onbekend.
- 't Is diezelfde knecht die nu zijn Secretaris is geworden.
- Foei! een dorps-secretaris met een verkochte ziel! Dan beklaag ik de gemeente.
- Ik ook; nu, die gewezen smidsknecht was van den beginne, dat hij bij Zworl kwam inwonen, een afschuwelijke vloeker.
- Kan dat anders, wanneer men zijn ziel verkoopt? Ja, kan dat anders, wanneer.....
- Men met den Duivel omgaat? En weet gij wat

mij de boer gisteren avond nog vertelde? Dat de Duivel reeds meer dan eens bij hem te zien is geweest..... 't Zijn lange, maar zonderlinge geschiedenissen.

- Wat een schurk! En wie maakte zoo een schurk gemeente-secretaris.

- Wie maakte de zoon van een scheerslijper, die te S'Hertogenbosch is opgehangen, schout van het dorp?

- Toch wilde ik mijn neefje Koob Zworl nog wel eens ontmoeten, en een oogenblik met hem praten.

- En wat zoudt gij zeggen, indien de groote heer zich al eens gewaardigde de arme Scheerslijpers-vrouw te bezien?

- Ik zou hem zeggen; ‘dag Koob Zworl, kent gij mij niet? uw moeder, Koob Zworl, was mijn bloedeigen nicht.’

- Uw bloedeigen nicht was een heks, een diefegge! die even als haar man, de Scheerslijper, te S'Hertogenbosch aan de galg had moeten hangen.

- Waarom spreekt gij zoo van haar? Zij was toch mijn bloedeigen nicht.

- Uw nicht was een heks!

- Ja, maar haar kind, den armen Koob, kan ik niet daar voor mij zien heengaan, zonder te weenen.... ik denk nog altijd aan hem, en van hem droomen, doe ik bijna elken nacht.

- Droom dan maar van hem dat hij op het schavot staat, en men hem het hoofd afhakt.....

- Foei! indien ik dat droomde, zou ik denken dat mij een afschuwelijke nachtmerrie op 't lijf had gezeten.

- Op 't schavot komt hij; neen, nooit zal ik gelooven dat die neef, al ware hij dan tienmaal Schout, op zijn bed sterft.... de kerel deugt niet; nooit heeft hij gedeugd.... of zijt gij den tijd vergeten, toen die kleine Scheerslijper op uw rug hing?

- Heeft hij u of mij dan ooit zooveel kwaad gedaan?

- Och, neen, dat juist niet; maar toen hij een kind was, en op uw rug in uw opgeslagen rok, hing te schreeuwen, was hij reeds een deugniet.

- De mensch kan zich beteren.

- Dat kan hij; maar zie eens hoe hij den braven priester behandelt, die hem aan de poort opraapte, opvoedde, en...; neen 't is een ondankbare kerel!

- Met die brave kloosterheeren heeft hij niet goed gehandeld, dat beken ik.

- Goed gehandeld! De hoogste boom die er in 't dorp staat, is niet te hoog om hem op te hangen.... hebt gij gezien, hoe die oude priester aan 't hoofd bloedde?

- 't Was ijselijk om te zien.

- Ja, 't was ijselijk; daarom ook kon ik mij, daar aan de kloosterpoort niet inhouden, en heb ook grondhartig gemeend uitgeroepen, dat Gods donder hem daar aan de poort, waar men hem eens opraapte, maar moest doodslaan!

- Foei! Wat verwensching!

- Ja, liefderijk is het van mij niet; dat beken ik gaarne; maar onrecht heb ik nooit kunnen verdragen.

- Neen gij hebt een goed hart.

- Nooit ben ik een slechte kerel geweest.

- Integendeel....

- Dat wij den kleinen Scheerslijper daar aan de kloosterpoort lieten liggen, was niet wel gedaan.....

- Niet wel gedaan.

- Ik heb het later dikwijls betreurd; maar hadden wij eten voor hem? Wij waren zelven doodarm..., maar hem daar op den weg laten liggen, was toch een slechte daad; ik beken het gaarne.

- Dat was het zeker.

- En toch was het eigenlijk een geluk voor Koob Zworl, maar dat geluk trad hij later met de voeten; waarom? Omdat hij niet deugde.

- 't Is doodjammer; indien de jongen maar gewild had.....

- Had hij het in de hand om een fatsoenlijk, welgesteld man te worden.

- Ja, dat had hij in de hand.

- En wat doet nu de deugniet? Ja, wat doe hij? Daar aan de poort hebt gij gezien wat hij deed met den armen priester, aan wien hij alles had te danken.

- Ik heb wel gezien hoe Koob den ouden man omverstiet.

- En hoe die eerbiedwaardige priester daar met zijn hoofd op een boomwortel neerviel.

- En hoe hem het bloed over zijn aangezicht stroomde.

- 't Roept wraak in den Hemel zijn weldoener zoo te mishandelen....

- Ja, 't roept wraak.

- En de Hemel moest hem straffen.... dat moest Hij. De vrouw van den Scheerslijper kon bij al deze beweegredenen moeilijk partij blijven trekken voor haar geliefden Koob Zworl, het kind van haar bloedeigen nicht.

- Gisteren avond bij den boer heb ik nog al meer booze streken van hem gehoord, vervolgde de Scheerslijper.

- Wat nog al?

- Het is de Abt, wien hij daar zoo wreedaardig behandelde, die hem vijfhonderd gulden leende om zich als smidsbaas te vestigen.

- Die vijfhonderd gulden moet hij weergeven.

- Weergeven! Weet gij wat hij gedaan heeft? Heeft de deugniet niet ontkend die som ontvangen te hebben?

- Dat is meineed!

- Dat is het ook.... Zie, ik ben maar een Scheerslijper, maar zoo iets deed ik niet, al moest ik op 't

oogenblik met mijn kruiwagen in de lucht vliegen, en nooit meer op de aarde terugvallen.

- Nooit zou ik dat van onzen kleinen Koob Zworl hebben durven denken.

- Ik wel; en nu nog wat anders; den smid bij wien hij zijn ambacht leerde, (en de man was goed voor zijn knecht) heeft hij ondankbaar behandeld, en zelfs zijn bosch in brand gestoken....

- Wel, heb ik mijn leven!

- Doch dit mag niet gezegd worden, dewijl men daarvan geen bewijzen heeft.... en 't lag niet aan Koob Zworl, indien de smidsbaas, op een en denzelfden dag, niet tweemaal door de Fransche soldaten werd vermoord!

- Foei! die Koob Zworl!

- En dan spant hij aan met een knecht, die nu zijn Secretaris is, met dien Saltman, die met den Duivel omgaat..., Ziet gij nu dat ik gelijk heb?

- Nu hij Schout is geworden, komt hij misschien nog tot inkeer.

- Alles kan; doch de kleine Scheerslijper heeft anders een zware rekening op den rug..., nu voor 't oogenblik is hij een groot heer, en onder dien naam kan men vele schanddaden verbergen; maar wanneer het weder eenmaal omslaat, is het ook spoedig met hem gedaan.

Voor een Scheerslijper had die man toch veel verstand.

XXII.
Zwartgoed.

De twee nieuwe gemeente-ambtenaren, die uitsluitend het oppergezag van het dorp in handen hadden, zaten nog aan de eettafel. De Maire en de Secretaris hadden dien middag ontzettend veel wijn gedronken, en dronken nog altijd maar voort, op het heil der Republiek, en op de goedgunstige fortuingodin die de twee smeden achterna scheen te loopen, om met heele karvrachten, het geluk voor hunne voeten neder te schudden.

- Stan, dezen avond komen de burgers, zei Elshout.
- Welke burgers? vroeg Saltman, die met zijne twee, door de dronkenschap bijna toegezwollen, oogen verstrooid in zijn wijnromer zat te zien.
- De notaris, een Municipale officier en een deurwaarder.
- Och, ja, ik had bijna vergeten dat het morgen koopdag is.
- De kloosterburgers, want kloosterheeren zijn er niet meer, zullen morgen een lang gezicht trekken.
- Wanneer zij eindelijk zien, dat het gemeend is.
- En de overtuiging hebben, dat hun nest met al wat er aan toebehoort, bepaald aan teen ander eigenaar overgaat.
- 't Zal een drukke dag wezen.
- In 't geval er veel koopers opkomen.
- Koopers? neen, 't gaat hier zooals in andere plaatsen; de koopers zijn gewoonlijk niet talrijk.
- Hoe minder, hoe liever.

- Wat wordt er het eerst verkocht?

- Meubelen, huisraad, en verder alles wat er gevonden wordt; daarna de kerkmeubelen.

- En dan het nest zelf met zijn boerderijen, bosschen, weiden en akkerland; zijn er liefhebbers?

- Indien ik goed ben ingelicht, verwacht ik de Zwarte Bende.

- Zou die het nest koopen?

- Neen, die koopt afbraak, koper, tin, lood en ijzer indien er voordeel op zit.

- Hebt gij iets gehoord van andere liefhebbers? Er is mij vandaag iets door de ooren gevlogen.

- Mij ook; spreekt gij van Klumpp?

- Hebt gij ook zijn naam hooren noemen?

- Ja, de smid zou er een stuiver aan wagen om het klooster aan zijn naam te krijgen.

- Heeft hij geld om zulk een pand te koopen?

- Wel neen; Wolf heeft zijn smis nog, maar geen geld, dat weet ik beter.... indien hij zijn oud mastbosch nog bezat, zou hij misschien van plaats kunnen, maar nu niet.

- De boschbrand heeft dan toch tot iets gediend.

- Weet gij wat ik denk? dat hij het eens is met de kloosterheeren, die hem de koopsom zullen voorschieten.....

- Onder voorwaarde....

- Hun later het eigendom weer te geven.

De Maire hield den wijsvinger recht naar zijn Secretaris uitgestoken, en zei dat hij juist hetzelfde had gedacht, en voegde er bij:

- Maar dat is tegen den geest der wet.

- Zeker is het dat, en alle geheime streken moeten wij beletten.

- Zeer wel, maar iedereen heeft het recht een bod te doen, en het eigendom te koopen.

- Daar hebt gij gelijk in, maar kan men den smid niet dwingen morgen te huis te blijven?

- Ja, ik weet wel een middel.... maar ik denk daar aan iets, indien Elshout en Saltman die goederen eens voor gezamenlijke rekening kochten?

- Daaraan heb ik sedert lang gedacht.

- Ik ook; en zoodoende zijn en blijven wij heel ons leven twee groote heeren.

- Wat zouden die kloostergoederen wel waard zijn?

- Misschien honderdduizend kronen; 't zou mij niet verwonderen.

- De boomen heb ik allen, stuk voor stuk geteld, en de groote zelfs gemeten; aan hout alleen is daar een ware schat voor handen.

- Zijn er liefhebbers?

- Denkelijk geen of weinig; wie koopt er zwartgoed?

- Ik voor mij denk dat zwart of wit goed juist hetzelfde is.

- Ja, daarin maak ik ook volstrekt geen onderscheid.

- In de groote steden worden al die kloostergoederen voor een appel en een ei verkocht, omdat het bedrag der koopsom in klinkende munt moet betaald worden.

- En klinkende munt is bijna niet meer te vinden.

- En dan ook omdat de rijke domooren, die van geen Republiek willen weten, het gekochte kloostergoed voor onrechtvaardig goed houden.

- Onrechtvaardig? Wat beteekent dat woord?

- Niets, volstrekt niets.

- Welke som kan die verkooping zoo al opbrengen?

- Spreekt gij van 't klooster met al zijne goederen? Indien dat meer dan tienduizend gulden opbrengt, gaat het boven mijne schatting.

- Nu, indien gij vijf duizend gulden hebt, waag ik er die ook aan.

- Ja, ik weet dat gij rijk zijt.

- Hebt gij geen vijfduizend gulden?

- Ik zal zorgen dat ik ze krijg, antwoordde Saltman kortaf; koop het nest maar voor ons beiden; en mocht de som nog al hooger, ja zelfs veel hooger loopen, is 't ook goed.

- Stan, gij zit er dan toch warm in?

- Ik ben geen twee kronen rijk; doch ik zal zorgen dat mijn aandeel in de koopsom gereed ligt.... Ik wilde ook wel eens een groot heer worden, en het blijven ook.

En de gewezen smeden, sloegen elkander tweemaal in de hand, ten bewijze dat men wederzijds aannam de kloostergoederen voor gezamenlijke rekening te koopen.

- De zaak zou echter leelijk kunnen tegenloopen, indien er zich een ernstige mededinger opdeed, meende Saltman.

- Spreekt gij van den smid?

- Ja, indien het waar is, wat ik gehoord heb, is Wolf wel vast besloten driemaal hooger te gaan dan wij.

- Ja, waar is het; doch ik weet wel een middel om al die fijne berekeningen van den Abt te doen mislukken. Hij keek door het venster de straat op: zie ik daar ginder den smid niet? Ja, 't is Klumpp; wachteens even.

De Schout ging naarbuiten, bleef aan zijn deur staan, en wachtte den smid af, die daar moest voorbijkomen.

- Wolf, ik moet u een woord spreken, zei de Schout, veel vriendelijker dan de smid het zoude verwacht hebben.

- Ik ben tot uw dienst, antwoordde de smid schijnbaar bedaard; maar inwendig toch niet, want zijn keel kropte dicht, en het bloed steeg bruisend naar zijn hoofd.

- Ik wilde u een woord spreken over uwe dochter, zoo begon de Schout.

Wolf begon te sidderen door heel zijn lichaam.

- Ik heb gehoord, dat uwe dochter reeds sedert een

heelen tijd afwezend is, vervolgde Barn Elshout; is dat zoo niet?

- Ja, dat is zoo, en mag dat niet? vroeg de smid.

- Ja, zeker mag dat; waarom niet?

- Ik dacht anders of de Republiek daaraan iets had te zeggen.

- Volstrekt niet; waarom zou Gitta niet op reis gaan, en zelfs waarheen zij wil? Niemand kan haar dat beletten.

- Dat meen ik toch ook.

- Gij zijt toch wel meester in uw eigen huis, zoo ik meen?

- 't Is anders hedendaags niet gemakkelijk om te weten, wat men doen of laten mag; zoo zou het ook kunnen gaan met tehuis blijven of zich op reis begeven.

- Neen, Wolf Klumpp, dat ware belachelijk; gij zijt dienaangaande volkomen vrij.

- Dan heb ik de eer u te groeten.... ik ben gehaast.... men wacht mij in de smis.

- Een oogenblik; ik had u nog iets anders te zeggen.....

- Ik wil gaarne nog een oogenblik wachten en luisteren ook.

- Men heeft mij verzekerd, dat gij uwe dochter uit het dorp hebt verwijderd voor iemand die aanspraak op hare hand maakt.

- Op al die zaken zou ik liefst niet antwoorden; waartoe dient dat?

- Misschien dient dat toch tot iets.

- Nu, dan wil ik gaarne luisteren.

- Volgens men in het dorp babbelt, want het is eigenlijk niet anders dan babbelen; zou het de Schout, zijn, die aanspraak maakt op de hand uwer dochter.

De smid zag den Schout scherp in de oogen, maar antwoordde niet. De Schout vervolgde:

- Nu, 't is jammer dat gij u de moeite gaaft, en de

onkosten deedt van een reis, die volkomen onnoodig was, dewijl....

- Hoe meent gij dat?

- Dewijl ik geen den minsten trek heb, om de hand uwer dochter te vragen.... neen, waarlijk, geen den minsten trek.

- Des te beter; des te beter.

- Ja, des te beter voor u en ook voor mij, zoodoende zult gij en ook uwe dochter tevreden zijn en....

- Zoo wil ik dat ook opnemen.

- Dat Barn Elshout, de smidsknecht, voorheen een oog had op Gitta Klumpp, wil ik gaarne bekennen; doch de tijden veranderen.... Ja, er is een heele hoop water over den grond geloopen, sedert ik bij u aan den blaasbalg stond te trekken, en aan den hoefstal de oude ijzers van de hoeven trok.

- Nu, het doet mij genoegen dat mijne dochter u niet meer bevalt.

- Nu gij het gezegd hebt, wil ik het ook zeggen; laat ons nu geen oude koeien uit den sloot halen.... al die geschiedenissen van vroeger moeten voortaan maar uit zijn.

- Dat is mijn grootste verlangen.

- Het mijne ook; daarom zal ik u dan maar kortaf zeggen, dat gij haar om mijnentwil, geen dag langer op een ander behoeft te laten.

- Is dat gemeend?

- Zeker is dat gemeend, en ik verklaar u plechtig dat, indien gij mij uwe dochter vrachtvrij aan huis bracht, ik u zou zeggen, neem ze terstond mee terug.... dat is geheel iets anders, dan al het gebabbel over de duizend dukaten!

- Beleedigingen heb ik juist niet gevraagd.

- Wie beleedigt u? Maar gij begrijpt toch wel, Wolf Klumpp, dat een gemeenteschout.....

- Geen smidsdochter kan trouwen? Is het dat, wat gij meent?

- Dat is het, Wolf Klumpp, dat is het.... en nu zijt gij vrij om te handelen zooals gij het goedvindt.

- Dat is dan gemeend? want ik ben geen vriend van omwegen.

- Uit den grond mijns harten gemeend.

En 't was gemeend; Wolf zag het aan zijn houding, en hoorde het aan zijn stem, maar toch was de smid rood geworden, en daarna bleek als een doode; de man voelde zich gekwetst door den bijtenden toon, waarop de Schout dit alles gezegd had; en indien 's lands zaken nog hadden gestaan, zooals eenige jaren geleden, dacht hij, had hij den ellendigen zwetsmuil het hoofd van de schouders geslagen. Maar nu hield hij zich in, en dat was hem ook geraden.

- Dan heb ik de eer u te groeten, zei de smid, en wilde heengaan.

- Ik had nog een andere boodschap voor u, zei Elshout, hem zijn hand op den arm leggend.

- En wat is dat?

- Men heeft mij verzekerd dat gij niet ongenegen zijt het klooster te koopen.

- Ik? Wolf Klumpp, de arme hoefsmid?

- Houd u niet zoo geslepen.

- Waar zou ik de duiten halen?

- De kloosterheeren zullen u de benoodigde som voorschieten, en Klumpp, zoodra hij de goederen in eigendom krijgt, zal die, wanneer er eenmaal andere tijden aanbreken, aan de huidige bezitters wedergeven.

- Wie Duivel! mag dat hebben uitgebracht? dacht de smid.

- Is het zoo niet dat gij met den Abt de zaken hebt overlegd? Maar ik zou u raden, Wolf Klumpp, van dat plan af te zien, dewijl, indien gij al kooper wordt, de koop stellig verbroken zal worden.

- Mag iedereen zich dan niet als kooper aanbieden? Ik doe u slechts de vraag uit bloote nieuwsgierigheid.

- Ten aanzien der overeenkomst, tusschen u en den Abt gesloten, zou de koop als niet wettig zijnde beschouwd worden.

- Van welke overeenkomst spreekt gij? Met zaken, die men zoo maar uit zijn duim zuigt, laat ik mij niet in.

- Denk er aan, dat de alvermogende Republiek groote oogen heeft.

- Groote oogen? En groote ooren ook.

- Pas op uwe woorden; gij spreekt van ezelsooren, indien ik mij niet bedrieg.

- Spreek ik van ezels?

- Verstaanbaar spreekt gij niet, maar met een half woord weet ik toch waar gij heen wilt.... nu, ik herhaal wat ik daareven gezegd heb; bij de minste omwegen, die men al licht zou ontdekken, wordt de koop onvermijdelijk vernietigd.

- Wij beleven een zonderlingen tijd.

- Denk er van wat gij wilt, doch indien gij naar een goeden raad wilt luisteren, zou ik u raden, op de verkooping zelfs niet tegenwoordig te zijn.

- Hoe langer hoe schooner! En wie zou mij dat verbieden?

- Volg mijn raad; of zoudt gij liever bij den gewezen, Schout en de twee anderen in de gevangenis zitten? Denk er aan dat de Republiek alles weet, alles hoort, alles ziet, oppermachtig is, en niet gaarne door iemand wordt gedwarsboomd.

Daarmee ging de Schout binnen, en Wolf Klumpp vervolgde zijn weg.

Nog dienzelfden namiddag ging hij Willi opzoeken om over de zaak te spreken; want wat de Schout hem over bedoeld plan had gezegd, was echt waar.

In den avond begaven zich de twee vrienden naar

een nabij gelegen dorp, waar de Abt op een pachthoeve zijn intrek had genomen.

De geestelijke luisterde aandachtig naar hetgeen Klumpp hem verhaalde betrekkelijk zijne ontmoeting met Barn Elshout.

- Dat is ernstig, smid, zei de geestelijke bedenkelijk met het hoofd schuddend.

- Ernstig? herhaalde Klumpp; weet gij wat ik denk, heer Abt?

- Ga eens voort, Wolf.

- Dat die rosse scheefkop misschien zelf wel een oog heeft op de kloostergoederen, en zich inbeeldt dat hij voor een appel en een ei het kostbaar eigendom, in zijn bezit krijgt.

- Zeer mogelijk, knikte de Abt.

- Want wie koopt er zwartgoed? vroeg de Smid; toch een eerlijk man niet.... de een of andere deugniet zooals de Schout, kan er een oog op hebben, maar heeft hij ook klinkende munt om dergelijke panden aan te koopen?

- Ja, waar haalt hij de duiten? vroeg Willi; iedereen weet toch hoe zwaar die Fransche Schout weegt.

- Wel, hij zende zijn ouden knecht maar naar den Grenspaal, lachte de Smid.

- Ja, daar regent het goud en zilver, zei Willi.

- Al wat gij zegt is waarheid, Wolf, meende de Abt; doch wat er van zij, ik ben van gevoelen dat wij voorzichtig zullen handelen indien wij van ons plan, maar kort en goed afzien.

- Afzien! herhaalden Wolf en Willi op denzelfden toon van verbazing.

- Denkt eens bedaard en kalm na wat daar achter zit, zei de Abt den wijsvinger opstekend.

- Wat zou daar achter zitten? vroeg de smid; de verkooping werd openbaar in plakkaatpaal en herberg

aangeplakt, en het ouderwetsche ‘zeg het voort’ stond er onder; dat wil toch wel zeggen....

- In gewone tijden wil dat zeggen, onderbrak de Abt; dat én verkooper én notaris er op uit zijn veel liefhebbers bijeen te roepen; maar heden is dat geheel anders.

- Aan iedereen toch staat het vrij op een koopdag te bieden en te koopen, zei Klumpp; anders is het geen koopdag.

- Luister, Wolf, antwoordde de geestelijke; wat de Republiek vooral niet wil, is dat de kloostergoederen naderhand terugvallen in de handen der voormalige eigenaars.

- Zit daar de knoop?

- Of er veel of weinig van al die goederen terecht komt, hierom bekommert zich de Republiek weinig of niet; wie oogen in 't hoofd heeft, ziet toch, dat alles hierop neerkomt: de geestelijkheid te dwarsboomen, en al wat aan geloof en Kerk raakt, af te breken en te vernietigen.

- Zoodat al die heerlijke goederen dan maar uit de hand moeten worden gesmeten?

- Zoo is het; onder ééne voorwaarde, namelijk, dat er nooit een stroohalm meer in de handen der vroegere eigenaars te rechtkomt.

- Willi, hadt gij vroeger er ooit aan gedacht dat er zoo veel ongerechtigheid in de wereld was? Vroeg Klumpp.

- Om de waarheid te zeggen, aan dergelijke deugnieterijen denkt een eerlijk man niet, antwoordde Willi.

- Luister, Wolf, hernam de Abt; ik raad u ten beste de verkooping niet bij te wonen; in een goed blaadje staat gij niet, dat is algemeen bekend; en wat de bedreiging van den Schout aangaat, deze kon wel eens gemeend zijn, en uitkomen.

- Neemt gij de zaak niet al te hoog op, heer Abt?

- Neen, Wolf, en men moet zelfs geen oogen hebben, om niet te zien waar Barn Elshout heenwil.

- Dan zijt gij ook van gevoelen dat hij misschien zelf een oog kon hebben op de kostbare akker- en weilanden? zooals ik daareven nog zegde.

- Zeer mogelijk; doch laat ons van het opgevat plan afzien, Wolf; reeds meer dan een ongeluk kwam sedert eenigen tijd op u neervallen, en verder ongelukken achterna loopen, mag men niet; denk aan den ongelukkigen Schout, aan den armen Craas en zijn zoon, die op dit oogenblik wellicht allen voor den kop zijn geschoten.

- Nu, dan blijf ik te huis, zei de smid; ik ben er eigenlijk niet op uit moeilijkheden te hebben met dat vreemd gespuis; 't is anders een harde noot om te kraken, al die kostbare bosschen en landerijen te zien vallen in de handen van den eersten schurk den beste.

Op dat oogenblik kwam de winkelier binnen, die schuins over de smis van Klumpp woonde; de man was evenals Willi en de Smid in het geheim, om volgens het beraamde plan alles aan te wenden wat mogelijk was, ten einde de kostbare kloostergoederen nooit in vreemde handen te laten overgaan.

De winkelier luisterde aandachtig naar hetgeen er dien namiddag tusschen den Schout en Wolf Klumpp was omgegaan, en was even als de Abt van gevoelen, dat de smid de verkooping niet kon, niet mocht bijwonen.

- Weet gij niets anders? vroeg Klumpp, want ik droom er heel mijn leven van, indien ik ooit zien moet dat die kloosterbouw door gemeen gespuis ontheiligd moet worden.

- Ja, ik weet iets anders, antwoordde de winkelier; hebt gij er iets op tegen, heer Abt, dat ik als kooper optreed?

- Gij weet dat ik het volste vertrouwen heb in uwe rechtschapenheid, antwoordde de geestelijke.

- Zoudt gij durven? vroeg de smid.
- Waarom niet? Of staat het aan iedereen niet vrij te bieden en te koopen?
- Ik heb daareven hetzelfde gezegd, maar...
- Neen, Klumpp, voor u gaat het niet, maar voor den winkelier is dat geheel anders.... zeg maar of ik nog al een goeden stuiver mag besteden.
- Wilt gij het wagen? vroeg de Abt; welnu, ga dan maar altijd boven het hoogste bod; het geld ligt gereed.
- Nu, laat mij maar begaan; morgen om dit uur ben ik een der rijkste eigenaars van heel de streek.
- Wees maar op uw hoede, waarschuwde de Abt.
- Iedereen weet dat de winkelier een welgezeten man is, hernam deze; niemand zal het dus vreemd vinden dat hij goederen koopt, die hij best kan betalen.
- Dat is dan afgedaan, zei Willi.
- En goedgekeurd ook, voegde de smid er bij.
- En de goede God zij uw raadgever en helper, zei de Abt.

Dienzelfden avond kwam er wederom een disselchees aan in *den Gouden Sleutel*; de reizigers die er inzaten waren de verwachte notaris, een Municipaal officier en een deurwaarder. Nauwelijks waren de burgers afgestapt, of er volgde een tweede disselchees; zij bracht eenige liefhebbers aan voor de openbare verkooping, welke morgen moest plaatshebben. Die liefhebbers zijn reeds oude kenissen; wij hebben hen aangetroffen op het kerkhof der parochiekerk, in het klooster, op het voorplein van het grafelijk kasteel, bij de brandende staatsiekoets; in een woord het waren de mannen der Zwarte Bende. Ofschoon de verkooping reeds sedert een paar weken aan het raadhuis afgelezen en in den plakkaatpaal was aangeplakt, scheen zij echter weinig liefhebbers

te hebben uitgelokt. Neen, er was weinig volk; minder dan op den koopdag van een overleden daglooner. Wie zou ook een steen van al die oude, heerlijke gebouwen, een duim gronds van die uitgestrekte landerijen, een stukje hout ter waarde van een zwavelstok, van al die weelderige bosschen in zijn bezit gewild hebben?

- 't Was en bleef Zwartgoed, meenden de brave menschen van het dorp.

- Gestolen goed, en wie het durfde koopen, was niet beter dan de schelmen die het aan de wettige eigenaars hadden ontnomen.

- Zwartgoed, gestolen goed, dat eenmaal, vroeg of laat, den vloek des Hemels zou doen vallen op den kooper, op zijne kinderen en kindskinderen. 't Verwondere dus niemand, indien er weinig of geen volk was op de openbare verkooping. Wij gaan de mannen optellen, die rond de tafel staan, waaraan de notaris, de Municipale officier en de deurwaarder, de Schout en de Secretaris zijn gezeten: vooreerst zien wij een zestal gewapende Fransche jagers, de mannen der Zwarte Bende, den winkelier, die nevens de oude smis van Elshout woonde, en vijf of zes nieuwsgierigen.

Het was alsof de koopdag met den meest mogelijken spoed zoude afloopen. Vooreerst veilde men den huisraad van het klooster. In eenige minuten werd heel de inboedel voor een paar handvollen zilver van de hand gedaan; de koopers waren de mannen der Zwarte Bende.

Daarop ging men over tot de veiling der kerkmeubelen, welke reeds bij het derde bod werden toegewezen aan dezelfde koopers. Ofschoon al de kostbare voorwerpen sedert lang in veiligheid waren gebracht, deed de Bende toch nog een aanzienlijken koop, bestaande uit het kostbaar orgel, eenige marmeren beelden, koperwerk en dergelijke, alles in een woord wat slechts eenige waarde had en gemakkelijk vervoerd konde worden.

Het koper en de orgelpijpen zou men vandaag of morgen op karren laden, even als de marmeren beelden, echte meesterstukken, die men tot gruis zou slaan en verkoopen aan een porceleinfabriek.

In minder dan een half uur was dit alles afgeloopen. En nu stelde de notaris voor, al de gebouwen des kloosters met kerk, pachthoeven, bosschen en landerijen, in één enkelen koop aan te bieden.

De winkelier zette den koop in met een bod van vijfduizend gulden.

- Ik moet u aanmerken, zei de notaris, dat het beloop der som onmiddellijk na de verkooping, in klinkende munt moet betaald worden.

- Dat weet ik, was het antwoord; en ik beloof u dat ik de afgelezen voorwaarden stipt zal volbrengen; vijfduizend gulden! herhaalde hij.

- Zes duizend, zei de Schout.

Het woord was nog bijna niet uit den mond, of de winkelier liet er op volgen: dan bied ik achtduizend!

- Wat is dat nu voor een rekel? vroeg Saltman.

- Ja, dat is een rekel, zei de Schout.

- Een verdachte kerel.

- Een uitzendeling van den Abt.

- Achtduizend! herhaalde de winkelier.

- Stop hem den mond, zei Barn Elshout stil.

- Het is dezelfde winkelier, die men beschuldigd heeft zijn kruis boven de deur te hebben herplaatst, nadat het door de jagers was neergehaald, fluisterde Saltman den wachtmeester Scevola in 't oor. Daarop naderde hij den winkelier.

- Ik zou u raden heen te gaan, sprak hij hem ter zijde trekkend; indien gij nog één woord spreekt, volgt gij den ouden Schout naar de gevangenis.

Terwijl Saltman sprak, keek Scevola den armen winkelier zoo barsch, zoo helsch aan, dat de man een paar

schreden achteruit ging, en niet hoorde dat Barn Elshout een bod deed van tienduizend gulden. Vóór de brave winkelier, nog een woord kon zeggen, was het gewone ‘geluk er mee!’ door den roeper uitgesproken. Heel het eigendom, een der kostbaarste panden van heel de streek, was dus voor de nietige som van tienduizend gulden, overgegaan in de handen van Barn Elshout, den nieuwen Schout der Gemeente.

XXIII.
De nationale eed.

De pastoor van het dorp was een stokoud en doodversleten man, die sedert lang geen voet meer buiten de ziekenkamer had gezet. De dienst in de parochiekerk werd waargenomen door uitgejaagde kloosterheeren, die bij den een of anderen vriend, in het dorp zelf of in de naburige dorpen op de pastorij verbleven. Op dit oogenblik was het de oude Abt, die in weerwil zijner hooge jaren den pastoor der parochie had vervangen. Dit zij gezegd tot opheldering van hetgeen er nu verder in het dorp voorviel.

Het was nog vroeg in den morgen, toen in de buurt, waar Wolf Klumpp woonde, reeds eene zekere beweging heerschte. De smid op zijn paaschbest gekleed, stond voor zijn gesloten smis een pijp te rooken, en zag er tevreden, blijmoedig uit. Er was iets gebeurd of er moest iets gaan gebeuren dat hem aanstond, want hij riep tot de buurlui, die aan de deur stonden of voorbij de smis kwamen:

- Houdt u maar gereed; vandaag mag er geen slag gewerkt worden; neen, 't is vandaag bij mij in huis volop kermis.... heel de buurt is genoodigd; zorgt maar dat gij allen op klokslag van twaalf ure hier zijt.

En de buurlui en de voorbijgangers knikten hem vriendelijk toe, en verzekerden, dat men op hen niet zou behoeven te wachten.

Wat moest er dien dag bij den smid gebeuren? Gitta, zijne dochter, moest dien morgen ih het huwelijk treden met Willi's Donaat.

In het dorp zegde men Willi's Donaat; in de gebruikelijke taal van andere streken zou men zeggen: Donatus de zoon van Willi.

De Schout en de Secretaris die naar het raadhuis gingen, zagen den smid staan aan zijn hoefstal, en hoorden, vóór zij aan het hoekhuis omdraaiden, dat eene vrouw uit de buurt tot eene andere zeide:

- De smid ziet er blijmoedig uit; de man heeft schik in zijn leven.
- Ja, 't is ook een gelukkige dag voor hem, antwoordde de andere buurvrouw.
- Hoeveel gepoodigden zijn er dezen middag?
- Heel de buurt; men sprak gisteren van veertig, de vrouwen meegerekend.
- De smid heeft er een jong rund; op geslacht.
- En hammen en vette hoenders zijn er ook.
- Hoe jammer dat die ruwe jagers den ouden wijn, dien hij van zijn heeroom had geërfd, opgedronken en over den vloer heen geworpen hebben.
- Ja, 't is jammer; die kostbare drank had Wolf altijd bewaard voor het huwelijksfeest van Gitta; doch nu heeft hij een paar vaten oud bier in den kelder, en....
- En met een kan bier kan men zich even vroolijk maken als met wijn.
- Ja, vandaag moet men vroolijk wezen, men trouwt waarschijnlijk maar eens in zijn leven.
- Dat zeg ik ook; nu, Gitta met Willi's Donaat is een uitgezocht koppel.
- Hebt gij 't gehoord? vroeg Saltman; zijt gij niet jaloersch?
- Op wien zou ik jaloersch zijn? antwoordde de Schout.
- Op Willi's Donaat, die daar gegeven krijgt, wat men u voor duizend dukaten niet wilde verkoopen.

- Indien de smid mij zijn dochter vrachtvrij 't huis zond, zou ik zeggen; neem ze maar spoedig mee terug.

- Indien gij een flink man waart met een bevallig aangezicht zooals de zoon van Willi, was de smidsdochter wel de uwe geworden.

- Wat zegt gij?

- Gij weet toch dat gij met uw scheef gezicht en groenachtige kleur weinig recht hebt, om aanspraak te maken op een fatsoenlijk meisje, spotte Saltman. Het was alsof hij met opzet Barn Elshout wilde plagen en tergen.

- Past het wel aan u zoo iets te zeggen? snauwde Barn, hem loensch aanziende.

- Wilt gij spreken van dien afzichtelijken smidsknecht met zijn hooge schouders en lange armen? lachte Saltman.

- Ja, dat is het.

- Och, ik weet wel dat ik veel van een aap heb, doch indien ik, met mijn hand het onderst boven te draaien, mijn schouders omlaag drukken en mijn armen een halven voet korter kon maken, deed ik het niet.

- Nu, blijf dan zoo als gij zijt.

- Dat zal ik; 't kan ook niet anders.... maar weet gij wat men zegt?

- Neen, wat zegt men?

- Dat de smidsdochter u heeft afgewezen, omdat zij geen man wilde met een Chineezen gezicht; 't is Willi's Donaat die het gezegd heeft, zei Saltman, die zichtbaar kwaad vuur wilde stoken.

- Zoo, 't is de bruidegom die dat verteld heeft? Dan moet het wel waar zijn, morde Elshout.

Zij waren op 't raadhuis; en nadat Elshout daar een tijd met de hand voor den mond had zitten denken, sprak hij eensklaps driftig opstaande:

- En nu, trouwen zij vandaag niet.

- Wie zal hen dat beletten? wierp Saltman op.

- Ik, ik Barnabas Elshout, het hoofd der gemeente; is de brief, waarvan ik u heb gesproken, gereed?

- Die zal binnen eenige minuten gereed zijn.

Elshout was uitgegaan; aan de staldeur van *den Gouden Sleutel* zag hij een der Fransche jagers, die daar zijn paard stond te roskammen.

- Cocles! riep hij, wenkend; kom eens even hier; ik heb een boodschap voor u.

- Wil ik den wachtmeester roepen? vroeg de Jager.

- Neen, met Scevola kan ik geen weg; ik moet iemand hebben, die vlaamsch spreekt.

Cocles was een vlaming in Franschen dienst.

Gedurende eenige minuten had de Schout het zeer druk met den jager; hij scheen hem iets aan zijn verstand te willen brengen, en hem dit klaar en duidelijk te maken.

- Hebt gij mij verstaan? vroeg hij.

- Zeer goed verstaan, zei de jager.

- Wilt gij nu dit alles aan den wachtmeester kenbaar maken, is 't mij ook goed.

- Ja, de wachtmeester moet daarmee bekend zijn; ik voor mij zou zonder zijn bevel geen voet willen of durven verzetten.

- Nu, dat is ook hetzelfde; ga hem dan terstond opzoeken..... Cocles, er is een vroolijke avond aan vast.

- Hier is de brief, zei Saltman, die van het raadhuis kwam.

- Cocles, geef dien aan Scevola, beval de Schout; er is haast bij.

Een half uur later kwam Willi's Donaat met zijn bruid uit het huis van den smid. Achter de twee verloofden kwamen Wolf Klumpp met Willi, bloedverwanten, vrienden en kennissen. De gansche buurt stond op de straat; iedereen knikte van genoegen, en allen waren van mee-

ning dat Willi's Donaat een flinke bruidegom, en Gitta een schoone bruid was.

De stoet ging naar de parochiekerk, die eenige minuten gaans van de dorpskom was gelegen.

Vóór men echter aldaar aankwam, had er een ergerlijk tooneel plaats.

Toen de oude Abt langs de sacristijdeur den tempel wilde binnentreden, liep hij daar eensklaps op een gewapenden Franschen jager; het was Scevola, de wachtmeester.

- Vóór gij binnengaat, burgerr heb ik een boodschap voor u, sprak de wachtmeester.
- Ik ben zeer gehaast; kan die boodschap later niet gedaan worden? vroeg de Abt.
- Neen, dat kan niet; ik heb een brief voor u.
- Een brief voor mij?
- Breek hem maar terstond open; ik moet ook terstond antwoord hebben.

De Abt had geen tien woorden gelezen of hij verbleekte; terwijl hij voortlas, schudde hij gedurig met het hoofd.

- Zeg aan den Schout, sprak hij, den brief in zijn zak stekend; dat ik hem vandaag of morgen zal antwoorden.
- Neen, dat kan niet; ik moet antwoord hebben op staanden voet.
- Dat is volstrekt onmogelijk; daarbinnen wacht men op mij.
- Neen, ik ga niet van hier vóór ik uw antwoord in handen heb.
- Ik herhaal u, burger, dat ik gehaast ben.
- Is dat uw laatste woord?
- Zeker, zeg dat aan den Schout, wien het onverschillig zijn moet, of mijn antwoord heden of morgen wordt gegeven.

- Neen, dat is volstrekt niet onverschillig.

- Burger, ik heb geen tijd om langer met u te praten.

De Abt stak de hand uit om met zijn sleutel de sacristijdeur te openen.

- Neen, ik kan u niet door laten, zei de wachtmeester, hem den sleutel uit de hand nemend.

- Wat is dat voor nieuws? vroeg de geestelijke vreemd opziende; mag de priester niet meer in de kerk? Is het reeds zoover gekomen?

- Het zal van uw antwoord afhangen, of ik u al of niet binnenlaat.

- Kan de Schout niet wachten tot namiddag of morgen?

- Neen, de zaak moet onmiddellijk worden afgedaan.

De Abt haalde den weggestoken brief te voorschijn, en herlas den inhoud, met luide stem:

> '*Burger*,
> Tot hiertoe hebt gij den eed van getrouwheid en gehoorzaamheid aan de wetten der Republiek nog niet afgelegd. De Municipaliteit noodigt u diensvolgens uit, u zonder uitstel ten raadhuize aan te bieden, tente einde hieraan te voldoen. Vóór gij aan de bepaling der wet van 7 Vendemiaire, jaar IV, hebt voldaan, kan u de toegang der kerk niet meer worden toegelaten. Ook ben ik verplicht u te waarschuwen, dat zoolang de gevorderde eed niet is afgelegd, het u streng verboden is, kerkelijke bedieningen, van welken aard ook, uit te oefenen.
> *De Maire*,
> BARNABAS ELSHOUT.

De Abt frommelde den brief ineen, stak hem opnieuw weg, en sprak:

- Zeg aan den Schout dat ik aan God, aan God alleen, den eed van getrouwheid en gehoorzaamheid heb gedaan.

- Dewijl er geen God is, was dat onnoodig, lachte de jager.

- Wat gij daar zegt, meent gij niet, antwoordde de Abt, schokschouderend.

- Het is aan de oppermachtige Republiek dat gij den eed van getrouwheid moet afleggen, maar niet aan.....

- Zwijg, burger, en zeg aan den Schout, dat de Abt kortaf weigert een eed af te leggen die strijdig is met zijn geweten.

Na dit gezegd te hebben, wilde de geestelijke de sacristijdeur binnentreden.

- Neen, burger, gij gaat niet meer binnen, zei de wachtmeester barsch en gebiedend; hij trok zijn sabel uit de schee, en zette zich voor de deur op schildwacht.

Aan de torendeur verscheen nu de bruidegom met zijn bruid, doch ook daar stond een jager, met den blanken sabel in de hand, op schildwacht. Cocles stak de punt van zijn wapen naar hen uit, en sprak:

- Niemand mag hier binnen!

- Wat is dat nu weer? vroeg Wolf de smid; en wie zal ons beletten binnen te gaan?

- Ik, Cocles, jager bij het eerste regement, eerste escradon, tweede compagnie, antwoordde Cocles fier het hoofd achterover werpend.

- Wil ik den kerel eens even tegen den muur smijten, dat de toren er van davert? fluisterde de smid, Willi den pachter in het oor.

- Stil maar, Wolf, antwoordde Willi; gij weet toch wel hoe gij gevaren zijt met die woeste ruiters.

- Ja, maar 't is om razend te worden; wat helsche plagerij!

- Dat is weer het werk van dien rossen scheefoog.

- En van dien verachtelijken vloeker met zijn verkochte ziel.

- Ik zou maar terstond afzakken, raadde de schildwacht aan; wat waagt gij er aan op een ander te trouwen? Hier gaat het niet; dat ziet gij duidelijk.

- Ja, dat zie ik duidelijk, antwoordde de smid, hevig opgewonden; maar gij moest liever vragen, of een mensch uit de Brabantsche Kempen die nuttelooze plagerij ook begrijpt.

- Ik voor mij, zei de jager; begrijp niet de helft van hetgeen mij door mijne oversten wordt bevolen, maar wat men mij beveelt, doe ik blindelings.

- Zooals mijn blaasbalg begint te blazen, wanneer een straatjongen er aan trekt.... is dat niet dom? morde de smid.

- Kunt gij niet op een ander gaan trouwen? lachte Cocles; of is dat niet hetzelfde?

- Voor iemand die vlaamsch spreekt, hebt gij toch maar bitter weinig verstand, zei de smid.

- Van trouwen heb ik weinig verstand, daar hebt gij gelijk in; maar.....

- Maar menschen plagen kunt gij allen des te beter zei de smid; neen, hij dacht het.

- Maar beproef eens, wie het ook zij, om de kerk binnen te gaan, en gij zult zien of ik er geen verstand van heb u dat beletten.

Ja, ik weet wel dat gij geen haar te goed zijt, om onschuldige, weerlooze menschen het hoofd in te slaan, dacht de smid.

- Blijft daar niet langer staan, mijn goede vrienden, sprak de Abt naderend.

- Dan moet men al wederom maar het hoofd bukken? zei Wolf.

- Geweld gaat altijd boven recht, glimlachte de priester.

Hij fluisterde hun eenige woorden in het oor, en verliet het kerkhof, waarop ook de bruiloftsstoet uiteen ging. Willi's Donaat keerde met zijn vader, broeders en bloedverwanten naar de pachthoeve terug, terwijl Wolf Klumpp tot zijne dochter zeide:

- Kom, meisje, treur niet; of denkt gij dat de buren u zullen uitlachen? Neen, kind, niemand doet dat; wees maar gerust.... Vóór de klok middag slaat, is toch alles afgeloopen.

Toen Wolf aan zijn smis kwam, zag hij den Schout met zijn Secretaris voorbij gaan, en hij hoorde den eerste lachend zeggen:

- Dat de koopwaar nog niet was afgeleverd.

Waarop Saltman spottend antwoordde:

- Dat de koopwaar naar het magazijn was weergezonden.

Waarop de Schout weer zegde:

- Dat de koopsom zeker nog niet moest betaald zijn.

En hij hoorde duidelijk dat Saltman daarop schertsend zegde:

- Dat duizend dukaten ook een gekke prijs was voor iets dat eigenlijk weinig of geen waarde had.

De smid beet op zijn lippen en sprak bij zich zelven:

- Indien ik geen goed christen was, zou ik zeggen, dat de Duivel die twee kerels den een of anderen dag maar den nek moest breken, indien het niemand in zijne plaats doen wilde.

Toen hij in huis was, en zijne dochter weenend op een stoel zag nedervallen, veegde hij een paar tranen van zijn wangen, en zei:

- Traanoogen doe ik niet licht, Gitta, dat weet gij; maar nu wordt het te erg.... en dat is nu al wederom

het werk van dien ellendeling met zijn scheef gezicht, en van dien kerel met zijn verkochte ziel.... Wanneer zal de goede God ons van die twee monsters verlossen?

- Laat dat aan de Voorzienigheid over, vader, weende het meisje.

- Och, kind, ween toch niet; ziet gij mij weenen? vroeg de smid, terwijl hij zijn tranen afdroogde.

Nog een groot half uur zaten vader en dochter bij elkander te stenen, te zuchten, te klagen, terwijl de smid telkens herhaalde:

- Kom, meisje, ween niet; ziet gij mij weenen? Eindelijk sloeg de klok tien ure.

- Nu gaan wij vertrekken, zei de smid opstaande.

- Waar gaan wij heen vroeg de weenende bruid.

- Wij gaan langs den hof uit over het akkerveld, zoo door de beemden en het bosch,.... staat daar ook geen kerk? Ja, daar staat er een.

- Zullen de anderen ook daar zijn?

- Ja, allen; zelfs Willi's Donaat zal er wezen, zei de smid met een kleinen glimlach; kom, kind, laat ons gaan; 't is tijd, en wij mogen den ouden Abt niet laten wachten.

Daarop verlieten zij het huis, gingen door den hof over het akkerveld, en zoo verder om door niemand gezien te worden.

- 't Spijt mij, zei de smid onderweg; dat wij op een ander moeten loopen; maar 't kan niet anders.

- Neen; 't kan niet anders, antwoordde de bruid treurig.

- 't Spijt mij dat de plechtigheid niet in de oude dorpskerk kan plaatshebben; vader en grootvader trouwden daar ook, en Willi's voorouders ontvingen er evenals de onzen den huwelijkszegen. Ik had u zoo gaarne zien nederknielen op denzelfden altaartrap waar ook uw vader met uwe zalige moeder heeft gezeten.... maar 't kan niet anders.

- Neen; 't kan niet anders, herhaalde wederom de bruid met gesmoorde stem.

In diep stilzwijgen gingen zij een eind verder, en de smid hernam:

- Uwe moeder, en voorouders rusten allen op het kerkhof, dicht tegen het koor; geen vijf schreden van het altaar buiten de kerk zijn hunne graven.

Gitta begon luid te weenen.

- Ween niet kind, zei de smid, die zelf zijn oogen vol tranen had; nu dacht ik altijd dat de zegen, daar zoo dicht bij de graven van al die brave menschen uitgesproken, u geluk zou aanbrengen.... maar 't zij zoo; 't kan niet anders.

- Neen; 't kan niet anders, zuchtte de bruid.

- Daar ginds staat de kerk; en zie ik onder die oude eikenboomen achter het kerkhof den Abt niet? Ja, en Willi en Donaat zijn er ook..... Binnen een kwartier is de zaak afgeloopen.... nu, 't kan toch niet anders.

- Neen; 't kan niet anders, zei de bruid nu eenigszins bemoedigd.

En weldra zaten de verloofden voor het altaar; de huwelijksplechtigheid liep spoedig af; men had het kort gemaakt, en onmiddellijk verliet men de kerk langs een weg die dwars door het bosch liep. Geen tien minuten was de kerk gesloten, of er verscheen in de verte een troep ruiters; het waren de Fransche jagers. De municipale ambtenaars van het dorp hadden lont geroken, en onmiddellijk Scevola met zijn ruiters bevel gegeven, kost wat kost, de voltrekking der huwelijksplechtigheid te beletten.

Weldra stond de ruitertroep voor de kerk; doch aan de houding en het spotlachen van eenige boeren bemerkte Scevola wel, dat hij te laat kwam. En toen Cocles, de vlaming, hem vertaalde, dat er ginds aan die

staldeur een straatjongen had geroepen: ‘de Abt is u te rap geweest!’ loste hij een groven vloek, en dreigde de kerk in brand te steken.

Nu hielden de jagers een oogenblik krijgsraad, waarin de meening van den wachtmeester met eenparige stemmen werd aangenomen: de Abt, die geweigerd had den gevorderden eed aan de Republiek af te leggen, en toch daarna een kerkelijken dienst had verricht, moest onmiddellijk worden aangehouden. Zoo ging dat in de steden, en ook in de dorpen moest het zoo gaan. Daarop gaf de wachtmeester aan zijne manschappen bevel, dat zij terstond, elk langs een verschillenden weg zouden doordraven, in de veronderstelling, dat zij den geestelijke, die nog niet lang kon vertrokken zijn, ongetwijfeld hier of daar nog moesten aantreffen.

Maar of de Jagers een half uur ver voortreden, weer terugkeerden, de huizen rond de kerk gelegen van onder tot boven doorzochten, daarna het bosch in alle richtingen doorliepen, de Abt was niet te vinden. Ook op de pastorijen der omliggende dorpen, en in twintig boerenhuizen zocht men rond, doch alles was vruchteloos. Teleurgesteld en afgemat kwamen de ruiters tegen den avond naar het dorp terug. Toen zij voorbij het huis van Wolf Klumpp reden, konden zij door de vensters zien, dat de bruiloftsgasten nog aan de feesttafel zaten; en Cocles de vlaming, vertaalde aan den wachtmeester, dat de straatjongens daar ginds riepen: ‘de Abt en de smid zijn u vóór geweest!’

XXIV.
's Nachts in kerk en toren.

Toen het reeds even donker was geworden, stonden Willi en Wolf aan den hoefstal; de voerman, van wien wij nog hebben gesproken, kwam er voorbij.

- Geen nieuws? vroeg de smid.

- 't Was nu juist veertien dagen geleden, dat ik niet meer in de stad was geweest, antwoordde de voerman; maar nu breng ik ook nieuws voor een heele maand mee.

- Kom eens even binnen, zei de smid; die akelige snorrebaarden van jagers staan daar ginds aan de staldeur van *den Gouden Sleutel* al wederom te loeren; en de kerels hebben lange ooren.

- Ja, laat ons binnengaan, zeiden Willi en de voerman.

- Nu, laat hooren, sprak de smid; is 't erg?

- Dooderg; het gaat er als een laatste oordeel met den nieuwen eed.

- Spreekt gij van den eed der geestelijkheid?

- Ja, dat is het; maar de geestelijkheid weigert dien eed af te leggen, als strijdig met het geweten van een eerlijk priester.

- Dan had de Abt de zaak wel goed voor, meende de smid.

- Ja, de man had het goed voor, bevestigde de pachter.

- Nu heeft men ook nog aan de geestelijkheid het dragen van de priesterlijke kleeding verboden, vervolgde de voerman.

- Wat gaat het die heeren aan hoe een priester gekleed gaat? vroeg Willi verwonderd.

- Die schelmen! zei de smid; morgen komt men mij nog verbieden mijn schootsvel aan te doen, en op hooge feestdagen mijn trouwhoed op te zetten; wat duivel! wien raakt dat?

- Was er nog ander nieuws? vroeg Willi.

- Ja, het-ergste komt nog; hebt gij nog niet gehoord dat men ook al bevolen heeft de kerken te sluiten?

- Die rekels! riep de pachter.

- Dat zegt gij daar goed, die rekels! zei de smid; en is het wezenlijk zoo, zijn de kerken gesloten?

- Zeker; en dat reeds sedert de laatste dagen der vorige maand.

- Morgen kunnen de deugnieten ook mijn smis sluiten; ja, waarom niet? Wat hun in 't hoofd schiet, doen zij.

- Heeft men het ooit gehoord? zei Willi; zoo kan men ook tegen de boeren zeggen: ‘gij blijft voortaan uit uw schuur, uw koestal en bakhuis,’ waar moet de wereld heen? Is dan iedereen voortaan niet meer meester in zijn eigen huis?

- En wat heeft men gedaan met al de kostbaarheden van goud en zilverwerk, altaarversiersels en priestergewaad? vroeg de smid.

- Sedert lang heeft men voorzien, wat er stond te gebeuren; in de stad is men toch zoo dom niet, glimlachte de voerman.

- Dat is te denken.

- Neen, men heeft mij in de afspanning verzekerd, dat al wat maar draagbaar was, sedert eenige dagen in veiligheid is.

- 't Is zooals gij zegt, in de stad is men nog zoo dom niet.

- En onder ons gezegd en gebleven ook, fluisterde de voerman; doet men dat hier en in de andere dorpen der Kempen niet.....

- Zijn de deugnieten in staat om hier uit te zetten, wat zij in de stad doen, meende Willi; 't is een akelige tijd!

- Toch in de stad niet; daar is het somtijds recht vroolijk, verzekerde de voerman; gisteren was het er al wederom een groot feest.

- Welk feest?

- Ja, dat kan men zoo juist niet te weten komen; maar ik heb daar een optocht gezien, zooals men er voorheen wel eens een zag ter gelegenheid van de grootste feesten: de walvisch en de Antwerpsche Reus gingen voorop, met een hoop dronken straatloopers, en daarachter kwamen de mannen van het stadhuis met veren op den hoed en den sabel op zij.

- En de menschen uit de stad?

- Neen, die spelen niet mee.

- Dat spreekt voor den ouderwetschen, eerlijken stadsburger.

- Nu is er nog iets; men sprak er van in de stad, dat men de hand zou leggen op al de torenklokken.

- En wat willen de rekels met torenklokken aanrichten?

- De Republiekeinen zijn nog zoo dom niet; ik voor mij zeg maar dat zij verduiveld goed kunnen cijferen, zei de voerman.

- Cijferen, ja, maar wanneer zij iets te betalen hebben, schijnen zij hun cijferles teenemaal vergeten te hebben, lachte de smid.

- Raadt eens wat al de klokken van het land bijeen gerekend, zouden wegen? Raadt eens.

- Wie zou dat raden?

- Anderhalf miljoen ponden; dat is geen kleinigheid.

- En wat moet daarmee gedaan worden?

- Al dat kostbaar metaal gaat naar de ijzergieterij van Creusot... ja, klokspijs heeft een groote waarde..... neen, de Republikeinen zijn nog zoo dom niet.

- Of zij niet dom zijn, laat ik zoo; doch nooit had ik mij kunnen verbeelden, dat er zooveel onrechtvaardigheid kon gepleegd worden.

Daarop verliet de voerman de smis van Wolf Klumpp.

- Willi, zei de smid, wat er in de stad gebeurt, staat ook ons te wachten.

- Dat ziet men aan den eed.

- Ja, daaraan ziet men het; maar 't zou toch zonde zijn, en schande ook, indien onze oude kerk, zoo maar door vreemd gespuis, moest worden uitgeplunderd.

- Dat mag niet, en dat zal ook niet, indien het van mij afhangt.

- Neen, dat zal niet, zoolang de smid nog twee armen aan 't lijf heeft... Jammer maar dat men over al die zaken niet een woord kan praten met den ouden pastoor...

- Die is stervensgereed.

- Of met den Abt.

- Luister eens, hebben wij iemand noodig om te weten, wat er moet gedaan worden? Laat ons met eenige vertrouwde ingezetenen raadhouden, ja, dat doen we; raadhouden zonder ons aan Schout, Secretaris, of Jagers te storen.

- En laat ons spoedmaken; morgen is het misschien te laat.

- Toch zou ik wel eens raad gaan vragen bij den Abt; wij zijn altijd gewoon geweest niets zonder hem te beginnen.

- Nu, dan gaan wij er dezen avond heen.

Den volgenden dag was het een nationale feestdag. Wat men eigenlijk vierde, is mij onbekend; want er

ging geen week voorbij, of volgens de verordening van het hooger hestuur, was het al wederom een ander feest. Vandaag vierde men den Akkerbouw, morgen de Jeugd, eenige dagen later het Huwelijk, of den Ouderdom. Dan weer zong men openbare feestzangen ter verheerlijking van de Godin def Overwinning of de Godin der Rede; een anderen dag brandde men wierook op den val der Koningen, en vierde men, bij het kanongebulder, de stichting der oppermachtige Republiek.

Nu, 't was dan wederom geboden Republikeinsche feestdag.

De Municipale raad had in den plakkaatpaal aangeplakt, en bij het schallen van den hoorn afgekondigd, dat op dien dag iedereen verplicht was de Fransche kokarde te dragen, de nationale vlag uit te steken, en des avonds zijn huis te verlichten. In weerwil der bedreigingen van Scevola, den wachtmeester, die de onwilligen op het schavot wilde brengen, was het feest niet zeer luisterrijk. De Fransche vlag wapperde op de torenspil, op het gemeentehuis, boven de woning van den Schout, en dan nog aan een hoogen staak voor *den Gouden Sleutel*, waar de jagers heer en meester speelden. Des avonds was het zooals altijd; scheen de maan niet, en was de lucht overtrokken, waren de straten van het dorp pikdonker, en zoo was het nu ook, behalve op 't raadhuis, aan de woning van den Schout, en aan *den Gouden Sleutel*, waar de helder verlichte vensters door het donkere dorp heenkeken.

Volk was er heel den dag niet te zien geweest, en ook des avonds wandelde niemand door de straten, om de verlichting, welke in dien tijd veel zeldzamer was, dan in onze dagen, te komen bewonderen.

Voorheen, wanneer er slechts een prentje in den Almanak was te zien, werd de herberg druk bezocht, nu niet; daarom ook vloekte de held van Jemappes het

dorp 't onderst boven tegen de muiters, de opstandelingen der Kempen, die hij allen, wanneer hij eenmaal heer en meester werd, onder het mes der guillotien zoude leggen.

Toch waren er eenige drinkers in *den Gouden Sleutel*; men kan ze allen in een oogenblik optellen: Barn Elshout, Stan Saltman en dan de Fransche jagers. De feestvierders hadden daar heel den dag gedronken, gezongen en de Carmagnole gedanst, en waren des avonds allen dronken - niet dronken zoo als de twee Municipale ambtenaren en de jagers wel eens meer gezien werden, maar in dien verregaanden staat van dronkenschap, dat zij alle rede, alle wilskracht teenemaal hadden verloren.

Het was in den avond, toen er aan *den Gouden Sleutel* eenige mannen met zwartgemaakte aangezichten verschenen; allen hadden tot herkenningsteeken een witlinnen band om den arm.

Een hunner schoof behoedzaam langs den muur der afspanning, en loerde door het venster in de kamer, die door de menigvuldige vetkaarsen, ter eere van het feest ontstoken, helder verlicht was.

- Ziet gij iets? vroeg een der zwarte mannen, die roerloos tegen den muur buiten het licht stonden.

- Ja, zeker, fluisterde de man die door het venster loerde.

- Zijn zij allen daar?

- Laat zien: daar ginds in den hoek der kamer ligt de Schout nevens Saltman te slapen..,. de kerels liggen op den vloer onder de zitbank.... hier links tegen het raam liggen een paar jagers, juist alsof het twee honden waren.... de anderen liggen rechts en links, de eene zonder laarzen, de andere in zijne hemdsmouwen....

- Hoeveel jagers ziet gij?

- Een, twee, drie.... wacht even, acht, negen, tien.... zij zijn er allen.

- Ga dan maar weg van 't venster; of wilt gij nog een of ander afloeren?

- Neen, de zaak is klaar.... zij liggen daar zooals 't schijnt op hun gemak; laat ze maar liggen.

- De kerels moeten ontzaglijk veel hebben gedronken.

- Want van een kleinigheid schijnt een echte Repuklikein niet te weten.

- Wie weet wat brandewijn en wijn men vandaag door de keel heeft gegoten, om daar zoo te liggen juist als boomstronken.

De weerd uit *den Gouden Sleutel*, kwam aan de deur, en riep de zwartgemaakte mannen met een nauw hoorbaar gesis der lippen.

- Ik veronderstel, zoo sprak hij fluisterend; dat zij heel den nacht en misschien nog wel een paar uren van den morgen noodig hebben, om hun roes uit te slapen; nooit in mijn leven heb ik zulke dronken menschen gezien.

- Ik heb anders die jagers wel meer dronken gezien; zij moeten een kunstje kennen om zich spoedig te ontnuchteren.

- Vandaag is daar geen kwaad bij; indien gij wist wat er door hun keel is geloopen, zoudt gij zeggen, dat er geen enkel levend afkomt.

- Kom, dan gaan wij vertrekken.

Daarop verdwenen de zwartgemaakte mannen. Zij gingen het dorp in, tikten hier en daar tweemaal, en daarna nog eens wat harder, met den kneukel op het vensterluik van sommige huizen, en gingen daarna weer verder. Weldra kwamen er uit al die huizen mannen te voorschijn met zwartgemaakt aangezicht, en om den arm een witlinnen band, even als de anderen, die wij aan *den Gouden Sleutel* ontmoet hebben. Deze had een bijl bij zich, gene een ijzeren hefboom, een breekijzer, zaag, smidshamer of nijptang. Anderen droegen lange

stevige ladders, een windas, zware, houten katrollen, en dik touwwerk. De meesten hadden een kleine lantaarn onder hun wambuis geborgen, en een zwaar scheemes in den broekzak hadden zij allen. Zij gingen in de grootste stilte, zoozeel mogelijk achter de hoven om, of langs het akkerveld, en kwamen bij elkander voor de torendeur der parochiekerk, die eenige bolworpen gaans van het dorp lag. Er stonden daar ongeveer veertig zwarte mannen, evenals een zestal boerenkarren. Spreken deden de mannen bijna niet; men scheen elkander te verstaan bij middel van overeengekomen gebaarden, een zacht gefluit en het gesis der lippen.

Op een gegeven teeken kwam een der mannen vooruit, en ontsloot de torendeur; de zwarte troep ging binnen; eenigen hielden de wacht bij de karren.

- Zijn de heilige vaten in veiligheid? fluisterde een der mannen tot een ander, die de aanvoerder scheen te wezen.

- Alle gouden en zilveren voorwerpen zijn in veiligheid, was het kortaf gegeven antwoord; komaan, jongens, aan 't werk; waar zijn uwe ladders?

In de diepste stilte en met de meeste orde gingen de zwarte mannen aan 't werk. Hier nam men de koperen kandelaars van het altaar, daar haakte men de godslamp, den kroonluchter en de armblakers onder de heiligenbeelden af, ginds pakte men wierooksvaten en vijftig andere voorwerpen, tot den dienst des Heeren gebezigd, in manden, die onmiddellijk door anderen werden opgevat en naar buiten op de karren gedragen.

In de sacristij werden de kerkgewaden, processie-vanen, kerkelijke versiersels en al wat er voor handen was, in kisten gepakt; beelden werden van hun voetstuk gelicht, schilderijen van den muur weggenomen, tot zelfs de orgelpijpen nam men uit de gebeeldhouwde orgelkas. Niets bleef er in de kerk dat draagbaar was en slechts eenige waarde had.

In een uur tijds was de tempel om zoo te spreken ledig; wat er overbleef waren drie naakte altaren, biechten preekstoel, stoelen en banken.

Een der zwarte mannen ging met zijn lantaarn overal nog eens rond, in alle hoeken der kerk en der sacristij, en fluisterde toen, dat daar het werk was afgedaan.

- En nu naar den toren! gebood hij een gebaar met de hand makend. En heel de zwarte troep klom langs den donkeren, steenen wenteltrap naar boven.

- Het werk was daar echter moeilijker dan in de kerk, hoorde men fluisteren; en men twijfelde of er aan zulke grove stukken wel een hand kon gestoken worden.

- Dan zou ik toch geen molenmaker, en mijn zoon geen bedreven timmerman wezen, zei een bejaard man die de aanmerking gehoord had.

- Neen, die klokken krijgen wij niet beneden, zei een andere; neen, dat gaat niet.

- Zeker, gaat dat, antwoordde de molenmaker; doch luistert allen naar mijne bevelen, en doet ook zoo en niet anders, wat ik u ga zeggen.

- Ja, de molenmaker, die van dergelijke zaken ondervinding had, moest maar zeggen hoe het wezen moet.

- Laat ons dan eerst de klepels uithaken, hernam de molenmaker; dat hamergerei zou al licht wat geklingel kunnen maken, en ons verraden.

Weldra was de klepel uit elke klok gehaakt; en de molenmaker gebood de drie levenmakers maar naar beneden te dragen, en op een der karren te leggen.

- Luistert nu wat ik u verder ga zeggen, en doet mijn zin; anders gaat het niet, zei de molenmaker, die nu aan ieder zijn post aanwees, en aan allen breedvoerig beduidde wat er moest gedaan worden.

Toen zijn bevelen gegeven waren, trok men aan het werk, en geen uur verliep er, of de grootste der drie

torenklokken was uit haar stellage gelicht, en hing aan zware touwen. De katrollen daarenboven in het torenspit zuchtten en piepten, de balken kraakten, en de klok zakte langzaam naar beneden.

- 't Was bijna alsof het van zelf ging, zei iemand, nadat de katrollen een half uur lang hadden gezucht, gepiept, gekrijscht.

- Halt! zei men beneden in het klokkenhuis; ze staat op den grond.

- Dan maar voortgewerkt met de twee andere, zei de molenmaker; met dat klein speelgoed gaat het nog gemakkelijker; wat zijn een paar klokken niet grooter dan een biervaatje?

- Ja, 't was juist zooals de molenmaker had gezegd; de twee kleine klokken kwamen bijna van zelf naar beneden, meenden de zwarte mannen.

- En nu, onze oude dorpsmuzikanten maar terstond op de kar geladen, gebood een der mannen die de aanvoerder scheen te wezen.

- 't Zou nog een zwaar werk zijn, meende iemand, om de zangers, die mannen van gewicht waren, op de kar te krijgen.

- Zwaar of licht werk, toch moet het worden afgedaan.

En 't werd ook afgedaan; na lang stooten, schuiven, rollen, heffen - na lang blazen, hijgen, zuchten, zweet afdroogen, stilstaan en weer aan 't werk gaan, stond eindelijk elke klok op eene kar met een of twee paarden bespannen.

- En nu maar voort er mee, gebood de aanvoerder; gij weet waar gij zijn moet.... spoedt u; de andere karren zijn reeds weg.

- Ja, spoedt u, zei een ander; binnen een paar uren wordt het dag.

Daarop reden de drie karren van het kerkhof, en sloe-

gen een weg in, die buiten het dorp geleidde. Een tiental mannen, deze met een bijl, gene met een ijzeren hefboom, smidshamer, anderen met schoppen gewapend, gingen langs de karren; zoo trok men in de diepste stilte, langs eenzame wegen. Zijt gij benieuwd, lezer, om te weten waar de zwarte mannen met de drie torenklokken heenrijden? Willen wij hen opvolgen?

Na een half uur ver gereden te hebben, komen de karren aan een pachthoeve midden in een mastbosch gelegen, en houden daar stil. In de schuur der boerderij heeft men een grooten kuil gegraven; dat is het graf der oude dorpszangers, die sedert anderhalf eeuw met hun metalen longen, de geloovigen naar den tempel riepen, hunne treurzangen zongen over de dooden, en ook hunne schoonste feeststemmen verhieven, bij groote kerkelijke feesten.

Aan werkers ontbreekt het hier niet; de metalen zangers van de karren heffen, en naar het graf voeren, duurde niet veel langer dan een uur. Weldra wordt de woning van de drie lievelingen der brave dorpelingen met aarde dichtgeschoten, en zoodra de laatste aardkluit op zijn plaats ligt, wordt er een tombe op gebouwd van steengruis, takkebosschen, hooibussels en stroogerven.

Indien wij de andere karren met koperwerk, beelden en kerkgewaden wilden opvolgen, zouden wij zien, dat sommige in verschillende boerderijen en afgelegen hutjes worden afgeladen, en dat andere uren ver tot in Noord-Brabant doorrijden, en daar hunne meegebrachte schatten verbergen.

Vóór de morgen aanbreekt, is in het dorp alles stil geworden; de ontspannen karren staan zooals altijd op de werf, en de paarden rustig aan de krib gebonden.

De zwarte mannen zijn naar het dorp weergekeerd, en bij de meesten is het zwart aangezicht reeds afgewasschen.

- Zie zoo, dat is al weêr afgewerkt, zei Wolf de smid, terwijl hij na lang wasschen, wrijven en afdrogen, eindelijk weer met zijn gewoon gezicht onder de zwartgebrande kurklaag te voorschijn kwam.

- Met de kerkmeubelen ging het nog al, zei Willi's Donaat, met den zeepborstel over zijn aangezicht strijkend; maar klokken uit hun nest halen, vervoeren en in den grond graven, is geen kleinigheid.

- 't Was een zwaar werk, antwoordde zijn schoonvader; maar veel handen maken het werk gemakkelijk... alles gaat wanneer het gaan moet.... Goddank; alles is nu in veiligheid.

- En indien zij niet kunnen heksen of tooveren, vinden zij geen stuk er van.

- Neen; willen zij nu den toren en de kerk er bij opladen en meenemen, dat laat ik hun toe.

- 't Zou ook jammer zijn, indien men al die kostbare kerkschatten zoo maar voor zijn oogen moest zien weghalen.

- Ja, jongen, dan zou ik geen aard meer gehad hebben hier in het dorp; wat ik als kind in de oude kerk heb gezien, moet er blijven.

- Vader zegt juist hetzelfde.

- Zie, ik zou denken in een vreemd dorp te wonen, indien ik de oude klokken niet meer kon hooren, de oude klokken die met mij geweend hebben, toen ik vader en moeder, en mijne vrouwzaliger in het graf zag leggen.

- En dan de oude beeklok?

- Ja, Donaat, aan een vreemden klokketoon zou ik nooit gewoon worden.... 't zou mij te eng worden in mijn geboorte dorp, indien ik hooren moest dat een andere stem 's morgens en 's avonds ons het Angelus moest toeroepen - en zoo is het ook met de oude, kostbare kerkgewaden, en al het overige wat onze kerk bevatte..... O, die rekels! die dat alles zoo maar gestolen zouden hebben!

- Indien het eens uitkwam, waar al die kostbaarheden geborgen zijn?

- Neen, jongen, dat kan niet; waar alles ligt geborgen, blijft een geheim; de boeren zouden zich eerder de tong uit den mond halen, dan een enkel woord daarover los te laten.

- Ik ben benieuwd om te hooren, welk een gezicht men vandaag op het raadhuis zal trekken.

- Ik ook; en 't zal mij genoegen doen, indien zij razend kwaad zijn, omdat men hun het spek voor den bek weghaalde.

- In 't eerst kon ik mij niet inbeelden, dat het Bestuur de hand zou durven leggen op de eigendommen eener kerk.

- Ja, jongen, 't gaat hier juist zooals in de stad; indien wij nog een gemeentebestuur hadden zooals vroeger, zou het misschien anders gaan; maar wat heeft men te verwachten van kerels zooals mijn gewezen knecht?

- En van kerels die geene ziel aan hun eigen naam hebben?

- Ja, want een verkochte ziel is geen ziel meer.

- En wat moet men verwachten van die Fransche soldaten in *den Gouden Sleutel*?

- De jagers zou ik nog eenigszins kunnen verontschuldigen; 't zijn soldaten die aan hunne oversten gehoorzamen, maar die andere vlegels.... heb ik nog zwart op mijn aangezicht?

- Neen, 't is er af.

- Voor geen geld wilde ik dat het uitkwam dat de smid een zwarter aangezicht had dan naar gewoonte; ik heb daareven de buurvrouw hiernaast al hooren kakelen, dat er gisteren avond zwartgemaakte mannen door het dorp liepen.

Hij hield zijn gezicht voor zijn klein scheerspiegel-

tje, en zei bij zich zelven, dat Wolf de smid er weer uitzag zooals altijd.

- Wat Duivel! is er te doen, daar ginder aan het raadhuis? vroeg Willi's Donaat door het venster ziende; wat loopt men daar over en weêr?
- Elshout en Saltman schijnen het daar druk te hebben.
- En wat loopen de jagers uit- en in *den Gouden Sleutel*?
- Zou men lont ruiken?
- Tien tegen een; ja, dat is het.

Op dit oogenblik kwam Cocles in alle haast langs de smis, en liep naar het raadhuis.

- Verraad! riep hij binnenstormend; de toren en de kerk.....
- Nu, wat is er? vroeg de Schout.
- De toren staat er nog, hijgde de jager.
- Dat wil ik gaarne gelooven, lachte Saltman.
- De kerk staat er ook nog, hijgde de jager; maar....
- Nu, zeg op; wat is er? Waarom zijt gij zoo ontsteld?
- Alles is er uit..... heel het nest is leeggeplunderd.....
- Wat is dat nu voor gekheid?
- En de klokken in den toren, raadt eens; ja, raadt eens.
- Zijn die gaan loopen of misschien ook gaan vliegen?
- Gaan loopen of gaan vliegen; maar weg zijn ze! 't Is om zijn verstand te verliezen!
- De torenklokken? Wat Donder! vertelt gij toch, Cocles?
- Ja, ja, de torenklokken! antwoordde de jager, de lettergrepen ver van elkander trekkend.
- Cocles, gij zijt misschien nog niet frisch? lachte Saltman.

- Er hapert nog iets van gisteren avond, voegde Elshout er bij; de wijn van het nationaal feest zit u nog in de beenderen.

- Ik ben zoo frisch als een hoen, zei de jager; maar wat ik daar gezien heb in de kerk, en voornamelijk in den toren, gelijkent wel op hekserij.

- Maar de klokken? Wat zegt gij daar, dat ze zijn gaan loopen of weggevlogen?

- Ja, ja, de klokken..... wilt gij eens even met mij meegaan?

- Ja, zeker, terstond, zei de Schout; daar zijn Scevola en Brutus.

- Scevola, het schijnt dat dezen nacht de drie torenklokken zijn gaan loopen, lachte Saltman.

- Of dat zij door de galmgaten zijn weggevlogen, schaterde de Schout; Cocles heeft zich bij uw weten toch nooit met nachtwandelen beziggehouden?

- Hij beweert dat de klokken weg zijn uit den toren, lachte Saltman; is dat mogelijk?

De held van Jemappes trok zijn oogen vervaarlijk wijd open, en riep donderend dat alles mogelijk was in dat apenland der Kempen.

Neen, dat de klokken waren gaan loopen, baarde hem geen de minste verwondering; in zulk een land konden de toren en de kerk al heel lichtelijk mee op den loop gaan. Hij had hier bij die domme, stijfhoofdige bevolking reeds zoo vele vreemde zaken gezien en gehoord, dat hij ook aan het nieuws dat Cocles daar aanbracht, gaarne geloofsloeg.

- Ik heb vele landen gezien en doorreisd, voegde de held van Jemappes er bij; maar nooit trof ik een bevolking aan zoo als hier in de Kempen. Menschen, paarden, koeien en schapen zijn hier geheel anders dan elders; huizen, boomen en wegen zijn niet zooals 't zijn moet, en zelfs wanneer het er bliksemt en dondert, gaat dat niet zooals in andere landen.

Daarop begon hij te dreigen en te vloeken dat het raadhuis er van daverde.

- Laat ons terstond gaan zien, stelde Saltman voor; Cocles, indien de klokken niet weg zijn....

- Ja, gij kunt mij, in het torenspit ophangen, indien zij niet weg zijn.... was het antwoord; wel te verstaan, indien zij sedert een half uur niet zijn weergekeerd.

- Dat zou mij ook niet verwonderen, meende de wachtmeester; in een apenland zooals in de Kempen kan alles gebeuren, ja, alles.... daarom ook wil ik gaarne aannemen dat de dorpsklokken op den loop zijn geweest, en ook weer even als de duiven op de werf in hun nest zijn terug gekeerd.

Toen men op het kerkhof kwam, riep Saltman:

- De kerkdeur staat met een spleet open.

- Juist zooals daareven, zei Cocles; komt maar binnen.

De burgers stonden met gapenden mond en wijd opengetrokken oogen rechts en links door de naakte kerk te staren; er werd niet gesproken; niemand scheen woorden te vinden om zijne verbazing uit te drukken.

- Dat is nog niets, zei Cocles nadat hij den Schout, den Secretaris, den Wachtmeester en den. Brigadier beurtelings had aangekeken; komt nu eens mee naar den toren.

- Ja, de klokken zijn weg! riepen de burgers met de oogen naarboven gericht, met de armen omhoog gestoken, dan weer elkander met verstomming beziende, dan weer kijkend naar de stevige, eikenhouten stellage, waar de klokken moesten hangen, maar niet meer hingen.

- De klokken! donderde de wachtmeester; die door de Republiek in beslag waren genomen; de klokken! die op dit oogenblik reeds in de ijzergieterij van Creusot moesten wezen! Daarop volgde een vloed van verwen-

schingen tegen de boeren, (want niemand anders dan zij konden dat schelmstuk bedreven hebben) die allen de guillotien verdiend hadden.

- Dat komt er van, de bevelen van het hooger bestuur op de lange baan te schuiven, zei de Schout, terwijl hij een verwijtenden blik wierp op Saltman.

- Vandaag meende ik de stukken gereed te maken, en te doen aanplakken, antwoordde de gewezen smidsknecht, bitter teleurgesteld.

- Gisteren moest het gedaan worden; gij ziet nu wat er van komt.

- Ja, de kogel is door de kerk.

- Dwars doorheen.

- En wat nu gedaan?

- De schuldigen moeten aangehouden, en streng gestraft worden.

- En wie zijn de schuldigen?

- Vooreerst de Abt, die van al die deugnieterij en de opstoker is.

- Ja, wie anders?

- En dan de boeren, die zijn opstokerijen ten uitvoer hebben gebracht; ja, de boeren....

- Wie anders?

- Scevola, kent gij geen middel om te ontdekken waar, men die klokken heeft geborgen?

- Dat zal ik beproeven burger, zwoer de wachtmeester; dergelijke schelmstukken komen uit.

- Verklikkers zijn er overal, meende Elshout.

Indien Wolf Klumpp, zijn gewezen baas, die aanmerking had gehoord, en had durven spreken, zou hij gezegd hebben: ‘neen, burger, verklikkers zijn er in dit geval niet.... indien wij een schelmstuk hadden bedreven, kwam het uit, maar nu niet; eer zullen de boomen langs den weg over de verdwenen klokken beginnen te praten, dan dat een boer zich daarover een woord laat ontvallen.’

Scevola, de held van Jemappes, had eenige oogenblikken door de torendeur uit- en ingewandeld; toen plaatste hij zich recht voor Saltman, en zich met de platte hand tegen het voorhoofd slaande, sprak hij:

- Scevola heeft een middel gevonden, om de daders van dien afschuwelijken diefstal op te sporen.

- Laat hooren, wachtmeester.

- Maar niemand komt er tusschen, of ik trek er de hand af.

- Ga eens voort, Scevola.

- Eerst moet ik de verzekering hebben, dat de militaire overheid (Scevola trok rechts en links met zijn knevel) de zaak uitsluitend in handen heeft.

- Zeker, zeker, waarom niet?

- Wat de militaire overheid goedvindt, moet onvoorwaardelijk worden goedgekeurd en aangenomen; anders gaat het niet.

- Zeg dan maar wat er moet gedaan worden, wachtmeester.

- Van stadhuiswerk heeft een soldaat geen verstand; papier met inkt bemorsen, is zijn werk niet, maar schelmen achter de veeren zitten dat is wat anders!

- Wij laten u volkomen vrij te handelen zooals gij het goedvindt.

- Kent gij generaal Durutte?

- Wie kent hem niet?

- Nu, dan ga ik handelen zooals de generaal, wanneer hij met zijn leger op marche is.

- Laat hooren, wachtmeester.

- Vooreerst neem ik tien der voornaamste inwoners der gemeente gevangen.... tien is niet te veel.

- Ho, ho! zei Saltman; gij neemt tien der voornaamste inwoners gevangen!

- Dat is het..... tien inwoners, sprak de brigadier Brutus, met het hoofd knikkend.

- En voer hen als gijzelaars naar het hoofdkwartier, vervolgde de wachtmeester; een goed middel is het dat weet ik bij ondervinding, en Brutus weet het ook.

- Spreekt gij van het hooimagazijn? vroeg de brigadier.

- Ja, luister eens, burger Saltman, naar de volgende geschiedenis: in een dorp op de grenzen, lag ons regiment ingekwartierd bij de boeren. Maar denk eens, de rekels, die zeker meenden dat de Fransche ruiterij beter hooi had voor hare paarden dan in het dorp, de rekels kwamen des nachts, naar ons hooimagazijn, en droegen er van mee zooveel men dragen kon. En wie had den diefstal begaan? Niemand, och, dat is altijd het oude deuntje.....

- Maar generaal Durutte liet zich daarmee niet om den tuin leiden, onderbrak Brutus.

- Zeker niet, vervolgde Scevola; ‘tien der voornaamste boeren aanhouden, beval de generaal; en zijn de schelmen dezen avond niet aangehouden, krak!’

- Wat moest er dan gebeuren? vroeg Saltman.

- Krak! Allen fusilleeren! En daarmee uit.

- En de hooidieven?

- Vóór er een uur was verloopen, zaten de twee dieven in 't hok.... zoo gaat dat bij ons!

- Scevola, zei Saltman; ik vind ernstige bezwaren in uw voorgestelden maatregel.

- Neen, neen; geen bezwaren, volstrekt geen, verzekerde de brigadier.

- Helpt dat niet, vervolgde Scevola op zeer ernstigen toon; ga ik verder.

- Nog verder? vroeg Saltman.

- Zeker, zeker, nog verder, zei Brutus met zijn sabelschee op den grond stampend.

- Helpt dat niet, zoo komt er inkwartiering bij de boeren.... duizend man ruiterij!

- Duizend man ruiterij! herhaalde Brutus die in zijn element was.

- Duizend ruiters, die den boer de ooren van het hoofd eten! dreigde de oorlogzuchtige wachtmeester.

- En al zijn hoenders, varkens, schapen, en zelfs zijn rundvee aan 't braadspid steken! voegde Brutus er bij.

- Is het, aan de Republiek ontstolen, goed binnen de week niet weergebracht, hernam Scevola; ga ik al weer maar verder.

- Ja, altijd maar verder! stookte Brutus op.

- Dan steek ik heel eenvoudig het dorp op de vier hoeken in brand, ging de wachtmeester opgewonden voort; en ik wilde wel eens zien, dat de klokken niet terstond naar hun oud nest komen terug geloopen.

- Zeker, zeker! lachte Brutus; de Generaal zou dat ook doen, en alles gaat van zelf bij hem; maar ook doet hij nooit iets ten halve.

't Scheen nogtans dat het voorstel van den wachtmeester wat al te streng voorkwam; de Schout die bij vertaling met de plannen van den strijdzuchtigen jager bekend werd gemaakt, was van gevoelen dat men op dat alles toch wel een oogenblik diende na te denken. De voorgestelde maatregelen konden wel zeer afdoende zijn, en door het militaire wetboek bekrachtigd worden, doch als burgerlijk ambtenaar kon hij de verantwoordelijkheid daarvan niet op zich nemen.

Men zou liever in het dorp en de omstreken huiszoekingen doen, en door list en omkooping achter de waarheid trachten te komen.

Een half uur later zaten Scevola's ruiters te paard en reden het dorp en de gehuchten op en af, teneinde hier of daar een spoor van den nachtelijken diefstal te ontdekken. Indien er dieven in de kerk en in den toren waren geweest, moesten zij ook vervoermiddelen bij zich hebben gehad, om het geroofde goed naar een andere

plaats over te brengen; Daarom ook had men de jagers belast zorgvuldig rond te zoeken naar indruksels van paardenhoeven, voetstappen van menschen, en voornamelijk op te sporen, of men, van het kerkhof uitgaande geen bewijs vond dat er karren hadden geloopen, welke hier of daar van dep weg waren afgedraaid. Verder zou Cocles, die de taal der Kempenaren sprak, en met hunne gewoonten en zeden zeer goed bekend was, maar aanhoudend het dorp op- en af wandelen, met iedereen een praatje houden, vooral met de straatjongens, en met een handvol Fransche kronen achter de waarheid trachten te komen.

- Laat de jagers maar rondrijden, zei Willi; wat zij zoeken, vinden zij niet.

- Neen; heel hun op- en afdraven haalt niets uit, meende Wolf de smid; vier uren in 't rond vinden zij geen afdruksel van een paardenhoef of een menschenvoet.

- En een karrespoor heb ik sedert drie weken niet meer gezien.

- Neen, heel het dorp is een zee van zand geworden; zie eens wat er gebeurt wanneer ik mijn voet van den grond omhoogtrek.

- Het harsdrooge zand loopt even als water of kwikzilver naar de laagte, en maakt den grond op staanden voet weer elfen.

- Maar die verwenschte Cocles! dat is erger; de kerel loopt met Fransche kronen in de hand, de huizen af.

- En wat heeft hij daarmee gewonnen?

- Gisteren trof hij een slechten kerel aan, die beweerde hem op 't pad te kunnen zetten.

- En heeft men hem betaald?

- Ja, hij trok vier Fransche kronen; maar dezen morgen kwam de jager het geld terugeischen omdat het wel bewezen was, dat de gegeven inlichtingen valsch waren.

- En kreeg Cocles de kronen weer?

- Weerkrijgen? De woeste jager dreigde den verrader op staanden voet door den kop te branden, indien men hem het geld niet weergaf.... een paar kronen waren echter reeds verteerd.

- Dan liep de rekening zeker niet effen af?

- Voor die twee kronen kreeg de kerel zoo ongenadig met het plat van den sabel over zijn lenden, dat hij er ziek van te bed ligt.

- Goed verdiend!

- Een Fransche kroon is anders een gevaarlijk lokaas.

- Zeker is dat een gevaarlijk lokaas; ik ken hier kerels die voor een handvol zilver vader en moeder zouden verkoopen.

- Ik ken er die hunne ziel wel verkoopen voor een beurs Fransche kronen.

- Ja, die ken ik ook.

- Maar mannen die bekwaam zijn tot dergelijke schelmstukken, zijn niet in het geheim, en kunnen derhalve aan de heeren der Municipaliteit van geen dienst wezen.

- Dan hebt gij nog de straatjongens?

- Ja, dat is een gevaarlijk volkje; doch zou men den straatjongens zulke gewichtige zaken aan den neus hangen? Neen, de boeren zijn wel wijzer.

- En nu zijn er de vrouwen nog.

- De vrouwen? Ja, die zijn er nog, en dat is nog het ergste van al..... iets voortbabbelen, zelfs haar eigen leed, kunnen ze niet laten. Wat mij echter geruststelt, is dat er maar weinig vrouwen met het geheim bekend zijn, en dat deze ook juist vrouwen zijn op wie men kan rekenen.

- De mijne onder andere zou zich eerder laten doodslaan, dan het uit te brengen.

- En onze Gitta dan! Neen, al legde men haar op

de pijnbank, zou zij niets loslaten.... neen, laat hen maar rondrijden, en laat Cocles maar met zijn kronen in de hand klingelen, indien de Duivel hen niet helpt, komen zij er niet achter.

- Ja, de Duivel, dat is erger; ik denk soms aan dat zwart kereltje, gij weet wel..., en die weet iets meer dan ik of een ander; ja, die zou de jagers op de streek kunnen helpen.

- Kom, kom, de goede God is er toch ook nog; en wat kan dat kereltje indien de groote Baas met ons is?

- Ja, in dit geval heb ik een onmeetbaar vertrouwen dat de groote Baas ons zal bijstaan.

- Ik ook, ik ook.

Den volgenden dag zagen Willi en de smid elkander weer, en beiden wreven zich vergenoegd in de handen, omdat er tot hiertoe nog niets van het geheim was uitgelekt.

- De jagers zijn al wederom te leur gesteld, ontmoedigd weergekomen, zei de smid; van vroeg in den morgen hebben zij het dorp op- en afgedraafd.

- Maar niets ontdekt? vroeg Willi.

- Niets, niets ter wereld, zooals zij moeten verteld hebben aan den stalknecht uit *den Gouden Sleutel*.

- Nu, dat was te denken.

- De knecht zegde mij dat zij bij hun wederkeeren den grond openvloekten tegen het zand der Kempen.

- Hebben zij het nu op het zand der Kempen geladen?

- Zonder het fijne stofzand onzer wegen waren wij stellig verraden.

- Zooals wij reeds onder elkander gezegd hebben.

- 'Dat verwenschte zand!' riepen de jagers, waarmee elk afdruksel van voetstappen, paardenhoeven of karrewielen onmiddellijk volliep, en glad werd gestreken.

- Wat hoor ik daar ginds?

- Dat is de hoorn van het raadhuis.

Ja, de hoorn werd geblazen, en men hoorde de buren zeggen, dat er iets werd afgelezen.

Wat men aflas, en daarna in den plakkaatpaal aanplakte, was een brief van het bestuur der beide Neethen, waarbij men bekend maakte: '1° dat het verboden was het priesterlijk kleedsel te dragen, 2° dat het voortaan verboden was den Zondag of andere kerkelijke feestdagen te vieren, 3° dat de uitoefening van welke hoegenaamde kerkelijke bediening verboden was aan priesters, die den gevorderden eed niet hadden afgelegd, 4° dat de kerk was gesloten.'

Een afschrift van den brief van het hooger bestuur werd op de torendeur aangeplakt, en de ingang der dorpskerk verzegeld.

XXV.
In de Turfschuur.

Een akeliger tijd, had men in het dorp en in de omstreken nooit beleefd.

Gisteren was er een arme daglooner gestorven; vóór hij de eeuwigheid intrad, had hij te vergeefs gebeden, gesmeekt om een priester. Overmorgen zou men het lijk ter aarde bestellen, maar geen torenklok zou met haar vriendenstem de buren bijeenroepen om de laatste plechtigheid bij te wonen; geen priester zou bij den grafkuil voor den armen doode komen bidden; geen orgel zou het treurig *Requiem* aanheffen, terwijl de bloedverwanten achter de zwarte lijkbaar geknield, zouden bidden. Niets van dit alles; de klokken zei ven lagen in hun graf, en priesters waren er bijna niet meer te vinden.

De zon- en feestdagen waren afgeschaft; bidden mocht in het openbaar niet meer geschieden - al het oude, waarin de eerlijke dorpelingen waren opgevoed, het oude, dat hen had zien groot worden en den familiekring gelukkig had gemaakt, het oude dat hen in den tegenspoed had getroost en opgebeurd, ja, het oude met al zijn troost, met al zijn herinneringen moest maar verdwijnen, en voor altijd vergeten worden. En zoo was het in 't dorp, waar ons verhaal plaats heeft, zoo was het ook in heel de Kempen, en heel het oude vaderland.

Arm vaderland!

‘En priesters waren er bijna geen meer te vinden’ zegden wij daareven, maar toch was er nog één, een en-

kele in het dorp; het was de oude Abt met zijn gebogen rug, met zijn zilveren schedel. Hij was oud, ja, maar nog zoo vlug als in zijn beste jaren, en binnen in zijn hart had hij nog al de levendigheid, al het vuur der jeugd behouden, wanneer het er op aankwam zijne priesterlijke bediening waar te nemen.

Waar huisde die heilige dorpsvriend?

Dan op de oude pastorij, dan bij Willi, zijn ouden pachter, soms ook bij Wolf den smid, en beurtelings bij de meeste boeren. Hij verhuisde tienmaal in de week, zat gedurende den dag op een hooischelf, in een kuil onder de stroobussels in de schuur; somtijds ook zat hij in een toegemetseld vak van den kelder, waarin hij langs boven moest neerkruipen.

Des avonds en des nachts ging hij uit. Gisteren droeg hij een groflinnen wambuis, zware klompen, en had een wollen slaapmuts diep over het hoofd getrokken - zoo ging hij met een vracht zwavelstokken op den rug naar het naburig gehucht. Vandaag zit hij in een voermanspak gestoken, op de kar van den molenaar, en komt zoo het dorp binnengereden; morgen draagt hij misschien wel de oude jas en de pelsenmuts van den klepperman, die hem voor geheel den nacht, zijn houten klep zal afstaan, en hem de kleine liedjes leeren, die de buren gewoon zijn des nachts van den nachtwaker te hooren.

Zoo vermomd, dringt de priester des nachts de huizen binnen, om er te bidden aan het bed der zieken, en de gezonden te troosten. Het was op deze nachtelijke tochten dat hij den nieuwgeborene het doopsel toediende, en ook wel eens een huwelijk inzegende.

Zijne tegenwoordigheid in het dorp was bij de gemeentelijke overheid geen geheim; doch in weerwil van al zijn onvermoeide pogingen was Scevola er nog niet in geslaagd, den man, die reeds lang op de lijst

der bannelingen was ingeschreven, in handen te krijgen. Dag en nacht was de wachtmeester te been, overal rondsnuffelend, overal rondloerend naar zijn prooi, die hij elk oogenblik hoopte te bemachtigen, doch hem telkens ontsnapte. En dan morde en vloekte de held van Jemappes al wederom, dat men den veroordeelde nooit in handen kreeg, indien eerst en vooral de lijfwacht van den Abt niet werd neergesabeld. Ja, de Abt had een lijfwacht; en de oude man herbaalde dikwijls lachend, dat er nooit een Koning had bestaan, die een wacht had zooals de arme, vervolgde priester. Ging hij des nachts als een werkman gekleed uit, er stapten een paar stevige boerenknapen met zware knuppels gewapend, op twintig schreden voor hem, over den weg.

Achter de heggen, waar hij langs heenging, stapten twee zijner wakers met hem in dezelfde richting; en langs achter kon niemand hem naderen zonder eerst een paar stevige kerels op het lijf te loopen.

Ging de priester een huis binnen, kwam eerst een verkenner zich overtuigen of de baan vrij was, en zoodra de priester was binnengegaan, werd het huis door een menigte schildwachten afgesloten en bewaakt. Bang was men van de ruwe, Fransche jagers, die men allen als stoutmoedige soldaten had leeren kennen, doch elke man der lijfwacht was wel stellig besloten, eerder zijn leven te wagen, dan den beminden priester in hunne handen te laten vallen. Scevola, de held van Jemappes was daarvan overtuigd, en ofschoon hij nu en dan woedend uitviel tegen de lijfwacht, erkende hij toch ook wel eens dat de boeren der Kempen een verkleefd hart, oneindig veel trouw, en even veel krachtdadigheid bezaten, wanneer het er op aankwam, hunne godsdienstige rechten te verdedigen. Scevola legde deze bekentenis opzichtens zijn vijand grootmoedig af; de ruwe Franschman had zelf eigenlijk een grootmoedig hart.

Dezen nacht zal Scevola al wederom zijn eeuwigdurende ronde doen, al zijn krijgslist ten toon spreiden, en nogmaals beproeven of hij aan al dat loopen, spionneeren en nachtbraken geen einde kan maken. Hij ook had zijn bespieders, en wat men hem vandaag had aangebracht was misschien wel de gunstigste gelegenheid die zich nog had aangeboden om te gelukken. Wat er eigenlijk dien nacht moest gebeuren, was hem onbekend, doch hij hoopte met voorzichtigheid, list en een paar Fransche kronen drinkgeld, er achter te geraken.

Om middernacht kwamen de jagers twee en twee uit *den Gouden Sleutel*, en verlieten langs verschillende wegen het dorp.

De wachtmeester, vergezeld door den Vlaming Cocles, sloeg den weg in naar de heide.

Nadat zij bijna een half uur ver, door de bosschen, heggen en struiken hadden gekropen, legden zij zich in een diepe gracht, tusschen het kreupelhout langs een rijweg neder.

Wij laten de twee jagers daar liggen, en gaan ongeveer een kwartier verder den weg op. Weldra bevinden wij ons te midden van jonge dennebosschen, en daarachter op den boord der heide. Daar staat een langwerpig, vierkant gebouw met leemen wanden en versleten stroodak. Het is de Turfschuur van Willi, den pachter. In den zomer, wanneer er op de boerderij druk werk is, rijdt men daar den voorraad van moeren heiturf binnen, en men haalt dien in den winter, wanneer de paarden weinig of geen werk hebben, naar de boerderij.

Willi vindt daarin gemak, winst van tijd en voordeel, en andere boeren handelen evenals hij. Zooals men denken kan, is het rond de turfschuur akelig en doodsch. Onder den turf huizen de konijnen, indien de vos, die rosse aartsschelm, er zijn hol niet heeft, of indien de wolf, die in den tijd van ons verhaal nog meester

speelde in de bosschen, er niet komt rondslenderen.

Boven in de oude kap, zitten uilen, vleermuizen en hagedissen.

Een stoelmatter, zwavelkramer of scheerslijper vernacht er wel eens in den zomer, doch nooit in den winter, wanneer de noordewind komt aanloopen, en zijn eentonig lied door de heivlakte buldert; neen, dan gaan de zwervelingen naar de boerderijen waar zij altijd ontvangen worden, niet als vrienden, maar als gevreesde schelmen en brandstichters.

Dien nacht was het levendig en druk in- en rond de turfschuur. Dichtbij, op vijftig schreden afstands hooger op, overal stonden gewapende mannen op schildwacht. Allen stonden daar met gespitste ooren, en het oog gericht, deze over de heivlakte gene naar de jonge mastbosschen, die de heide omzoomden. Van tijd tot tijd hoorde men een der schildwachten even fluiten, en onmiddellijk daarop klonk het gefloten antwoord rechts en links, verder op, overal in 't rond: daar ginds langs het voetpad, in het bosch en op den rijweg.

Laat ons de turfschuur binnentreden. Men had er in 't midden den turf opgeruimd, tegen de leemen wanden opgetast, en in het achterste gedeelte der schuur eenige honderde moerturven opeengestapeld, die daar een soort van breede, vierkante bank vormden. Daarover lag een helderwit tafellaken gespreid; van weerzijde stak een lange, dikke stok, en daaraan hing een brandende lantaarn. In het midden op het wit tafellaken stond een houten kruisbeeld, daarnevens een groot boek met koperen sloten, en voor het kruis een gedekte miskelk.

Zoo was het nederig altaar, waarop dien nacht de onbloedige offerande moest plaats hebben. Ongeveer vijftig mannen en even zooveel vrouwen waren in de turfschuur aanwezig; allen zaten geknield in het mullig

zand; allen baden in de diepste stilte aan hun rozenkrans.

Er kwam een oud man in werkmanskleeren binnen; bij liet altaar legde hij zijn groflinnen wambuis en wollen slaapmuts af, trok een priestertoog en daarover een helder witte albe aan. Daarna wierp hij een stool om den hals, dien hij over de borst kruiselings vastbond, en schoot den kazuivel aan; de priester was gekleed.

Hij boog diep en eerbiedig voor het nederig autaar, maakte het teeken des kruizes, en bad met den misdiener het *Introïtus*; het heilig misoffer begon. Het was doodstil in de turfschuur. Niets hoorde men dan de zacht biddende stem des priesters, somtijds ook een zucht opgaan uit de geknielde menigte.

Sedert lang hadden de brave dorpelingen de geheimnis des altaars niet meer bijgewond; het hart klopte hun van vreugde en geluk omdat zij, in het aanschijn van den grooten Helper van allen, evenals voorheen, mochten bidden voor zichzelven, voor hunne bloedverwanten en vrienden, voor allen, die hen in het leven waren voorafgegaan, en nu sliepen onder het houten kruis op het kerkhof. En toen bij de opheffing van het Brood en den Wijn, de kleine bel even tikte, bogen allen het hoofd naar den grond, en bleven in die eerbiedige houding, bijna met het voorhoofd in het stof geknield, totdat de priester den kelk met het heilig Bloed nederzette. Nooit, zelfs niet bij de grootste plechtigheden in de oude dorpskerk, hadden de brave menschen met zooveel diepen eerbied en ingetogenheid gebeden, als, daar, midden in den nacht, in die verlaten, donkere turfschuur. Doch terwijl het heilig offer door den ouden Abt wordt voltrokken, gaan wij even den weg op naar het dorp, en houden stil bij de gracht waar Scevola en Cocles zich tusschen de struiken hebben verborgen.

- Cocles, hoort of ziet gij nog niets? vroeg de wachtmeester.
- Niets, alles is stil; even stil als in een graf, antwoordde de jager.
- Kom, laat ons opstaan, 't wordt tijd.
- Ja, 't wordt tijd.... ik ben stijf gelegen als een boomtak.
- Ik ook; zijn al de boeren der Kempen wel zooveel waard dat wij hier op den killen grond nog de jicht oploopen?
- Neen, heel het nest dat men de Kempen noemt, schat ik beneden een tabakspruim, maar plicht is plicht.
- En daarbij zou het mij oneindig veel genoegen doen indien wij eindelijk van die soldatenplagerij ontslagen waren.
- En den ouden vlaskop naar Cayënne konden zenden.
- Ja, dan hadden wij weer rust, en een vroolijk, echt heerenleven in *den Gouden Sleutel*.
- Ja, indien wij eenmaal den ouden Abt achter de grendels hebben, is er voor ons geen werk meer.
- Volstrekt geen.... willen wij dezen rijweg inslaan?
- Loopt die naar de turfschuur?
- Neen, die loopt naar de heide; daar slaan wij rechtsaf een voetpad in; de schuur ligt tien minuten gaans verder.
- Ja, ik herinner mij dat oude hok meer dan eens in de verte gezien te hebben.
- Spreek stil, Cocles, de schelmen hebben overal bespieders.
- Overal; ik denk dikwijls bij mij zelven, dat het hier in de Kempen bijna is, alsof de boomen, de struiken, de heggen en de handwijzers langs de wegen oogen en ooren hebben, en kunnen praten.
- Ja, zij kunnen praten, anders werden wij niet zoo gedurig verraden.

- Gij spraakt daar van handwijzers, daar voor ons staat er een.... zie ik daar niemand tegen den paal staan?

- Halt, werda!

De twee jagers hadden de pistool in de hand, en haalden den haan over.

Er stond een man tegen den handwijzer; hij antwoordde:

- Goed volk!

- Halt, werda! herhaalde de jager, terwijl hij vooruitspringend den man vastgreep; wat doet gij hier?

- Volstrekt niets; zooals gij ziet, sta ik hier een oogenblik te rusten.... of mag dat niet? Ik meen toch dat rusten tegen een handwijzer niet verboden is.

- Wat babbelt die kerel? vloekte de held van Jemappes, die altijd boos werd bij het hooren der landtaal, waarvan hij geen letter verstond.

Wie zijt gij? vroeg Cocles; waar woont gij, en wat hebt gij hier te maken in 't midden van den nacht?

- Mijn naam is Kobe's Quinte's Johan.

- Nu weet ik nog niets; waar haalt gij die gekke namen? Zoo heet niemand.

- Ik woon twee uren hooger op.

- En verder?

- Ik ga naar de veemarkt om een os te koopen; of mag dat niet?

- Dat staat u vrij.

- Dat meen ik ook.

- Maak nu, dat gij spoedig wegkomt, zei Cocles, hem bij den arm voortstootend; daar is uw weg.

- Ik wil gaarne doen wat gij zegt.... ik groet u, burgers!

Terwijl hij dit zegde, verwijderde hij zich in de richting van het dorp. Hij was geen vijftig schreden verder, of hij sprong van den weg over de gracht in een jong mastbosch, en schuifelde tweemaal op zijne vingers.

Wat is dat nu? vroeg Scevola stilstaande; waarom schuifelt die kerel?

- Daar zit iets achter, meende Cocles; die verwenschte boer!

Op hetzelfde oogenblik hoorde men in de verte het geschuifel herhalen; verder op, rechts, links, in verschillende richtingen klonk het geschuifel door den donkeren nacht over de heide.

- Cocles, wij zijn verraden, vloekte de wachtmeester; mijn zinnen verlies ik nog hier in dit akelig apenland.

- Al wederom verraden, morde de jager; juist zooals gisteren en eergisteren.... wezenlijk heksenwerk.... stil! Wat is dat?

Op eenige schreden voor hen liep iemand over den weg, en verdween in het dichte kreupelhout. Onmiddellijk volgde er wederom een hard gefluit, hetwelk op vier of vijf plaatsen in de richting der turfschuur werd herhaald.

- Daar ginds in die oude schuur is het, zei de wachtmeester; men heeft ons goed ingelicht... vooruit, Cocles!

- Ja, vooruit! zei de jager; daar ginds is het.... Ja, daar gebeurt iets.... Jammer dat de anderen niet allen hier zijn.

- Ja, dat is jammer; maar voor honderd man ga ik dezen nacht geen voet uit den weg.

- Laat het ons op een draf zetten.

- Ja, op een draf... marche!

- Wat mij dezen nacht in den weg loopt, schiet ik overhoop.

- Zeker, er moet een einde mee gemaakt worden. Wat zie ik ginder? Is dat geen licht?

- Ja, licht in de turfschuur.

Met verhaaste schreden liepen zij voort.

Binnen in de schuur keerde de priester zich tot de biddende menigte, en sprak zegenend het '*Ite missa est*' uit.

Op dit oogenblik waren de twee Fransche jagers nog ongeveer tweehonderd schreden van de turfschuur.

- Cocles, een oogenblik, zei de wachtmeester stilstaande; loop spoedig achter de schuur om; de vogel mocht ons somtijds langs daar ontvliegen.
- En gij?
- Ik loop recht naarbinnen, en wee hem, die mij niet doorlaat.... vooruit!
- Ja vooruit!
- Halt, werda! riep een man, dien de jagers op eenige schreden voor hen in de duisternis ontwaarden.
- Jagers van generaal Durutte! riep Cocles, terug!
- Halt werda! klonk het rechts en links voor hen.
- Gaat op zij! vloekte de wachtmeester indien gij uw leven lief hebt.... Cocles, neem uw pistolen.
- Dat is al gedaan; en hij riep op zijne beurt in het vlaamsch: op zij! indien gij niet overhoop geschoten wilt worden.
- Geen voet verder! riep eene stem dicht bij hen; geen voet verder, jagers van generaal Durutte! Keert terug; gij zoudt het u later beklagen mijn raad niet gevolgd te hebben.
- De rekels! zei Cocles; zou men weerstand durven bieden?
- De rekels! vloekte de wachtmeester; daar blazen zij het licht uit.... Cocles, ontsteek uw lantaarn.

Het duurde een oogenblik voor dat de jager er in gelukte, in zijn tonderpot vuur te slaan, en een brandenden zwavelstok aan de oliepit in de lantaarn te brengen.

- Er komt volk uit de schuur, merkte Scevola aan; luister eens wat beweging, wat getrappel; zijt gij gereed? Houd uw lantaarn stevig vast, zonder licht gaat het niet...
- Ik ben gereed; vooruit!

- Wat ons in den weg loopt schieten wij overhoop... ditmaal ontloopt ons de oude niet.... vooruit?

- Halt! riep eene zware mannenstem; halt! riep men rechts en links, en zoo dreigend dat de jagers, hoe stoutmoedig zij ook waren, aarzelend stilstonden.

- Wat wilt gij? vroeg Cocles.

- Terug, of 't loopt slecht met u af, dreigde iemand wien de jagers niet zagen, doch zich dicht bij hen moest bevinden; op hetzelfde oogenblik hoorden zij het zeer gekend maar ook zeer verontrustende ‘krikkrik’ der geweren, waarvan men den haan overhaalde.

- Dat is gemeend, zei Scevola.

- Ja, dat is gemeend; de kerels zijn gewapend, zei Cocles.

- Toch gaan de jagers van Durutte niet loopen voor eenige gewapende boeren, vloekte de held van Jemappes.

- Gaan loopen! herhaalde Cocles; liever laat ik mij tienmaal overhoop schieten.

- Indien die kerels Fransch verstonden.....

- Wacht maar even, onderbrak Cocles, en hij riep luid: het is gevaarlijk weerstand te bieden aan de wettige gewapende macht.... Ik zou u raden....

- Ik zou u raden, geen voet vooruit te komen, onderbrak de forsche mannenstem, die wij daareven gehoord hebben; indien gij nog één enkelen voet voortgaat, schieten wij u beiden overhoop!

- Wij moeten onzen plicht doen.

- Wij ook.

- Wie zijt gij?

Er kwam geen antwoord.

Terwijl de twee jagers daar radeloos staan te zien, en rondloeren of zij in de duisternis de getalsterkte van den vijand niet kunnen opnemen, heeft het volk zich reeds uit de schuur verwijderd.

Ginds, reeds op een zekeren afstand stapt de oude Abt

door de heide; twintig gewapende boeren omringen den priester, die daareven het misoffer heeft opgedragen, en voor allen heeft gebeden. De schuur is ledig, en ook daar rond zijn de wachten, die daareven de jagers hebben toegesproken, allen verdwenen.

Op het herhaald geroep der twee soldaten komt geen antwoord.

- Zouden de kerels weg zijn? vroeg Scevola.

- Laat ons luisteren, stelde Cocles voor; hoort gij nog iets?

- Niets; alles is doodstil; ik begrijp wel wat er gebeurd is.

- Ja, allen zijn langs een der honderde wegen, die door de bosschen loopen, naar huis.

- Zooals altijd.... dat is hier een verwenscht apenland!

- Laat ons heengaan, wachtmeester; waartoe dient het, nog langer hier rond te loopen?

- Gaarne wilde ik een oogslag werpen op dat oude nest, en het ook vanbinnen afzien.

- Indien de kerels met hunne geweren eens daar waren?

- Om het even, ik ga er binnen; zorg maar dat uw lantaarn niet uitgaat.... gij zijt toch niet bang? Indien gij bang zijt, ga ik alleen; geef hier de lantaarn.

- Volstrekt niet; ik wil zelfs gaarne vooropgaan.

Daarop gingen de jagers, met de overgehaalde pistool in de vuist, eerst rondom de turfschuur, waar volstrekt niets te zien was, toen naar binnen. Ook daar was niets te zien dan van weerszijden opgestapelde turflagen en in het midden de mullige heigrond.

- De vesting is ontruimd, zei Scevola zuchtend; de vijand is in aftocht.

- Wij kwamen te laat, meende Cocles; jammer, dat de jagers niet allen bij ons waren.

- Ja, dat is jammer; doch in dat geval had men stukken gemaakt hier in de heide.

- Maar wij hadden den oude in handen gekregen.

- Misschien wel, misschien niet; de oude heeft een flinke wacht, en wees er van verzekerd, de Kempensche boeren hebben bloed in 't lijf, dat ziet ge duidelijk.

- Dat is nu de tiende maal, juist geteld, dat wij op het punt zijn, den oude in 't net te hebben, en telkens....

- Springt hij er over..... wezenlijk heksenwerk..... van zulk een oorlog zou ik nog lam worden.

- Ik voor mij vecht liever in 't open veld; doch zeg eens, steken wij het nest niet in brand voor wij heengaan? Ja, laat ons het nest in brand steken.

- Och, waartoe dient dat? Tot niets; en ook de brand zou door onze jagers, die aan de andere zijde van het dorp in hinderlaag liggen, gezien worden, en hen misschien in de war brengen.... neen, laat het oude nest maar staan..... kom, wij gaan naar huis.

En teleurgesteld, grommend, kijvend, scheldend, vloekend op de muiters der Kempen, keerden de twee jagers naar het dorp weder.

XXVI.
Nieuws in de buurt.

- Buurvrouw, komt gij niet even binnen? vroeg Wolf de smid.

- Ja, dat wil ik wel, antwoordde de weerdin uit *den Gouden Sleutel*; en zij voegde fluisterend er bij, dat zij kwansuis naar de smis kwam, om een haak aan de blaaspijp te laten zetten, maar dat het eigenlijk was om geheel iets anders.

- En wat is het? vroeg de smid; kom maar binnen; Willi, Donaat en zijne vrouw zijn ook in de keuken; kom maar binnen.

- Laat ons stil spreken, zei de weerdin uit *den Gouden Sleutel*; want het is bijna alsof hedendaags, bijvoorbeeld, de klokkekas, de tinnen schotels van het rek, de vuurtang en de blaaspijp ooren hebben, om alles af te luisteren, en ook een mond om het voort te babbelen... ja, 't is heilig waar, de plavuizen, waarop wij staan, vertrouw ik zelfs niet.

- Ja, zoo is het, zei de smid glimlachend; maar op dit oogenblik is er niemand in de keuken dan Willi, Donaat en Gitta; kom maar binnen.... wacht, ik zal den grendel op de deur schuiven..... nu, wat is er?

- Wat ik weet, weet ik van Cocles, dia voor een glas brandewijn nog al eens uit de school klapt.

- Heeft hij iets uitgebracht?

- Vooreerst dat de wachtmeester een proces-verbaal opgesteld, en verzonden heeft aan de militaire overheid aangaande het voorgevallene aan de turfschuur.

- Dat was te denken.
- De Generaal moet er duivelsch boos om zijn, en....
- Dat was ook te denken.
- En gedreigd hebben heel het regiment jagers bij de boeren in kwartier te leggen....
- Dat zou erg wezen, meende Willi in zijn hals krabbend.
- En indien dat niet mocht helpen, zou hij den Duivel uit de hel afzenden, om de boeren recht te zetten.
- Waarom komt hij niet naar den Grenspaal? zei de smid; daar zou hij vinden wat hij hebben moet.
- Cocles heeft mij ook verzekerd, dat het bestuur van het Departement der beide Neethen, of hoe heet dat? zeg ik het goed? een brief heeft gezonden aan Barn Elshout....
- Ga eens voort; weet gij wat die brief behelsde?
- Dat het een schande was, aan al die beweging hier in het dorp en in de omstreken geen einde te stellen....
- De jagers doen hun best, glimlachte Donaat.
- Dat het onvergeeflijk was, de torenklokken, die het eigendom der Republiek zijn, te laten stelen.
- Ja, de boeren zijn hen te knap geweest, lachte Willi; stond er nog iets in den brief?
- Dat men de klokken, kost wat kost, moest weervinden, en men anders den Duivel zou afzenden, om ze te zoeken.
- Al weer den Duivel? glimlachte de smid.
- Ja, die moet weten, beweert Cocles, waar al die kostbare klokspijs verborgen is.
- Dat heeft Cocles u op de mouw gespeet.
- Denkt gij dat, Wolf? Nu, dat is mijne schuld niet.. ook stond er in den brief, dat ingevolge de wet, een prijs van honderd franken kon worden uitgeloofd, aan diegenen, welke den Abt in de handen van het gerecht zou overleveren....

- Ja dat staat in de wet, zei Donaat.

- Maar volgens Cocles belooft men ditmaal vierhonderd in plaats van honderd franken.

- Noch voor vierhonderd, noch voor honderdduizend verraadt men hem, zei de smid.

- Er moet in den brief staan, dat hij het volk tot opstand aanhitst, en een der gevaarlijkste vijanden der Republiek is.....

- Een gevaarlijke vijand! was de verontwaardigde uitroep van allen.

- En hij ook daarom op de lijst staat met vele andere priesters, welke veroordeeld zijn tot de ballingschap.

- Dat alles weet men.

- Verder; is er nog iets?

- Dat de Schout en ook Saltman door krachtdadige en verstandige mannen zouden vervangen worden, indien.....

- De Abt niet in de handen van het gerecht wordt overgeleverd? Is het dat wat gij meent?

- Ja, zoo is het.

- Het verwondert mij dat het bestuur van het Departement der beide Neethen de twee dronken kerels niet lang heeft weggejaagd, zei de smid; weet gij nog iets?

- Dat de gewezen Schout, Craas de vorster en zijn zoon Prothasius naar eene andere stad, hoe heet zij ook weer? zijn overgevoerd.

- Ik hoop toch dat men die eerlijke menschen geen verder kwaad zal doen? zei Willi.

- Cocles denkt er anders over.

- Ja, die ruwe jagers zouden hen zeker maar het hoofd afhakken?

- Weet gij wat Cocles zegt? Dat men, eenige dagen geleden, een man die ook meegedaan had in den Boerenkrijg, te Postel heeft gevangen genomen.

- Hoe heette die man?

- 't Was een boekdrukker van Turnhout.(*)

- Wel, lieve tijd! ik ken hem, alsof hij mijn broer was.

- Ja, ik ken hem ook; nu, men heeft hem overgevoerd naar eene stad diep het land in, en hem daar voor den kop geschoten.

- De Heer zij ons genadig!

- Hetzelfde lot, zegt Cocles; hebben ook de Schout, Craas en zijn zoon te wachten; allen worden beschuldigd van opstand tegen de openbare macht en van hoog verraad.

- 't Is een ongelukkige tijd; wist Cocles nog iets?

- Ja, de jagers beweren, dat indien men er ooit achterkomt wie de boeren waren, die met het geweer in de hand aan de turfschuur stonden.....

- Men hen even als den boekdrukker van Turnhout voor den kop zouden schieten?

- Ja, dat zei Cocles.

De smid, Willi en Donaat bezagen elkander met een veel beteekenenden blik; de drie vrienden, ontstelden eenigszins bij het hooren van al het nieuws van Cocles.

De twee eersten hadden in den afgeloopen Boerenkrijg meer dan eens gewapenderhand ontmoetingen gehad met Fransche soldaten; Donaat had zich twintigmaal als bespieder ten dienste gesteld der oproerige Kempenaars; allen hadden zich schuldig gemaakt aan een of ander vergrijp tegen de Republikeinsche wetten.

- En nu ben ik uitgepraat, hernam de weerdin uit *den Gouden Sleutel*; neen, ik weet nog iets: morgen vertrekken de jagers.

- Goddank! zei de smid; ik werk een week lang ten voordeele van den dorpsarme, indien iemand in het dorp zal roepen: goede reis, en niet tot weerzien!

(*) Corbeels, die de eerste boekdrukkerij te Turnhout oprichtte.

- Denkt gij ook dat wij voor altijd van de Fransche soldaten ontslagen zijn? glimlachte de weerdin; neen, dan zijt gij mis.

- Wordt de ruiterij misschien door voetvolk vervangen?

- Neen, de jagers rijden morgen naar het hoofdkwartier, waar de Generaal een wapenschouwing zal houden over al zijne troepen; morgen avond zijn ze allen in het dorp terug.

- Zoodat wij een enkelen dag hebben om eens vrij adem te halen?

- Cocles en een andere jager, die ook reeds een woord vlaamsch spreekt, blijven hier om de wacht te houden.

- Indien het geen zonde was iemand te verwenschen, zou ik bijna durven zeggen.....

- Dat de Nikker hen maar allen moest meenemen, volledigde Donaat.

- Den Duivel hebben wij niet noodig om van soldaten, Schout en Secretaris, den een of anderen dag, ontslagen te worden, meende Willi.

- Wel, neen, zei de smid, de groote Baas daarboven is er nog.

XXVII.
Nog eens de zwarte Dokter.

Des anderendaags vroeg in den morgen, zooals de weerdin uit *den Gouden Sleutel* gezegd had, verliet Scevola aan het hoofd van zijn detachement, het dorp, teneinde de wapenschouwing in het hoofdkwartier bij te wonen. Cocles en een ander jager, volgens den Republikeinschen almanak Horatius geheeten, bleven in het dorp; hunne tegenwoordigheid was hoogst noodig, had de wachtmeester gezegd, om een oog in 't zeil te houden op de boeren, die allen muiters waren, en ook allen tienmaal den kogel verdiend hadden.

In den namiddag stonden Cocles en Horatius aan de staldeur van *den Gouden Sleutel* hunne paarden te roskammen, toen Saltman daar voorbijkwam.

- Gij hebt daar een flink paard, Cocles, sprak de Secretaris stilstaande om het dier te bewonderen.

- Een vijfjarige ruin, vol moed en leven, maar ook een schelm in de ziel, was het antwoord van den jager.

- Is hij lastig?

- Hij kent allerlei kattekwaad: bijten, slaan, steigeren, op den hol gaan, en meer andere kunsten; wanneer ik hem berijd, is hij zacht als een lam.

- Omdat gij een bedreven ruiter zijt.

- Door een ander kan Moor niet bereden worden; op de honderd zijn er geen twee, ik neem zelfs de beste ruiters van ons regiment, die er geen ongeluk mee kregen.

- Mij toch zou hij niet uit den zadel werpen.

- Hebt gij ooit gediend, burger?

- Ik heb veel met paarden omgegaan.

- Maar Moor is geen trekpaard.... het is een dier met fijn bloed in 't lijf; dat ziet men aan zijn oogen en neusgaten.... hebt gij ooit zulke fijne, gespierde pooten, en schoone hoeven gezien? En dan zijn onberispelijke lichaamsbouw! Daar zit bloed, engelsch bloed in! En het is dat edel bloed, dat hem zoo driftig, zoo vurig maakt.

- Om het even; ik onthaal u dezen avond op gesuikerden brandewijn, indien....

- Indien ik u mijn paard voor een paar uren wil afstaan om een wandeling te maken?

- Ja, waarom niet?

- Zie, burger, indien ik dat deed, had de Republiek vandaag een Municipalen ambtenaar minder.

- Het zij zoo; wat waagt gij er aan? Indien ik een arm of been breek, blijft het voor mijne rekening.

- Ja, burger, indien het ook voor mijne rekening moest wezen, zou ik zeggen: voor geen duizend kronen gaat Moor van stal.

- Neen, Cocles, bekommer u om niets; alle verantwoordelijkheid valt op mij alleen, op niemand anders.

- Ik herhaal u, burger, dat mijn Moor een woest en somtijds ontembaar dier is.

- Welnu het zij zoo... hij doe mij een ongeluk; gij toch waagt er niets aan.

- Zoudt gij wezenlijk durven, burger?

- Zeker; ik heb in mijn leven wel lastiger paarden bereden dan het uwe.

- Nu, wacht dan een oogenblik.

Cocles wierp zijn roskam op den grond, borstelde de zwarte vacht van zijn Moor glad, en haalde den zadel.

- Ja, haal de singels stevig bij, merkte Saltman op

den toon van een echt kenner aan; indien de zadel verschuift, heb ik een ongeluk; dat mist niet.

- Ik hoor dat gij toch met paarden hebt omgegaan, burger.

- Een leerling in het vak ben ik juist niet.

- Nu de toom; is de kinketting vast genoeg, ook niet al te vast? Alles moet op de maat zijn.... Ja, zie zoo, stijg maar op.

Saltman steeg in den zadel, en reed weg; de jager ging in het midden der straat staan, en bleef hem een oogenblik achterna kijken.

- De kerel zit wel niet schoon, maar toch vast, mompelde de jager; de regels der rijkunst schijnt hij wel juist niet te kennen, maar toch sluit hij de knieën vast tegen den zadel, en houdt den linkerarm tegen de zijde gesloten.... dat is al iets... nu, Moor schijnt te begrijpen dat er toch juist geen boer op zijn rug zit; het dier stapt daarheen als een oud gediende.... Zie zoo, daar zet hij hem in een draf.... die kerel met zijn hooge schouders en lange armen rijdt niet slecht. Heeft hij ooit bij een of ander regiment ruiterij gediend? Neen; rijlessen heeft hij nooit gehad, maar hij moet in zijn leven veel gereden hebben.... burger Saltman zit stevig in den zadel, dat moet ik bekennen.

Tegen den avond kwam Saltman in het dorp terug.

- Het paard is zoo mak als een lam, riep hij tot Cocles, die hem aan de staldeur stond af te wachten.

- Dan heeft hij geen kuren gehad?

- Met een zijden draad zou ik aannemen hem te bedwingen.

- Dat verwondert mij; Moor moet vandaag buitengewoon goed gezind zijn; of zou hij misschien ook vatten dat hij met een Municipaal ambtenaar te doen had?

- Of dat hij de eer had met een volbloed Republikein op wandeling te gaan?

- Zeer mogelijk, burger, want mijn paard heeft verstand, meer verstand dan menig lid van een Municipalen raad.

- Dank u, in naam der Municipale raadsleden van heel de Republiek.

De ruiter was tegenover de staldeur; het paard begon te trappelen, te briesschen, en wilde recht den stal binnenloopen.

- Halt! dat gaat zoo niet, zei de ruiter de teugels ophalend.

Doch Moor begon te steigeren, zette zijn neusgaten open, en zijn oogappels begonnen te schitteren.

- Daar hebt gij het al! Stijg maar af... wacht, ik zal het dier vasthouden, zei Cocles terwijl hij naar den toom greep.

- Laat los! riep Saltman; al was hij de Duivel zelf, zijn zin krijgt hij niet.

Daarop sloeg hij zijn hielen tegen den buik van zijn rijdier, dat op nieuw steigerde, en daarna in vollen galop wegrende. Vijf minuten daarna verscheen de ruiter wederom in de straat.

Het paard was woedend, sloeg met de achterpooten door de lucht, maakte de ijzingwekkendste sprongen dan rechts dan links, sloeg zijn kop tusschen de voorpooten, en legde zichtbaar er op aan, om den ruiter in het zand te werpen. Juist voor de smis van Wolf Klumpp steigerde het paard lijnrecht in de hoogte.

- Laat den toom los! riep de jager; anders....

Neen, de onbedreven ruiter deed juist het tegenovergestelde; hij haalde integendeel den toom bij.

- Dat is dom.... ai, ai! riep de jager.

- Ai, ai! riep Wolf de smid die aan zijn hoefstal stond, en heel de beweging met het woeste dier had afgezien; ongelukken gebeuren er, dat mist niet.

Op hetzelfde oogenblik viel het paard met een dof

gedruisch achterover. Saltman lag onder het dier dat echter onmiddellijk rechtsprong, en brieschend naar den stal van *den Gouden Sleutel* rende.

- Dat is een ongeluk! riep Wolf de smid, die naar den gevallen ruiter kwam geloopen.

Heel de buurt kwam te been, en stond weldra rond den Municipalen ambtenaar, die daar beweegloos op den grond lag uitgestrekt.

- Het paard heeft hem vlak op het aangezicht getrapt, hoorde men een der buren zeggen.

- En hem zonder twijfel geheel zijn lichaam verpletterd, meende de smid; ik heb den val gadegeslagen; het paard viel Saltman vlak op de borst.

- De man is stokdood, zei een ander; gaat er niemand den Schout roepen?

- De Schout is afwezend; slechts laat in den avond keert hij weder.

- Wat gedaan? Zou Saltman dood zijn? Ja, men moet geen dokter zijn, om te zien dat het met hem uit is.... wat gedaan?

- Dragen wij hem bij mij in huis, zei de smid; de ongelukkige kerel kan toch hier in 't rijspoor niet blijven liggen.... neen, dat past niet.... kom, help mij maar.

Wolf nam den Secretaris onder de schouders vast, een der buren tilde hem bij de beenen op, en zoo droegen zij hem langs de smis binnen.

- Donaat, Gitta, spoedig! trekt de bedgordijnen open, dat wij den ongelukkigen kerel op 't bed leggen! riep de smid; Saltman was wel juist onze huisvriend niet, maar een kind van den Heer is en blijft hij toch altijd.

- Ach! is de arme man dood? gilde Gitta.

- Stokdood! antwoordde de smid; haal een teug brandewijn, de azijnflesch! spoed u!

Toen men Saltman op het bed had neergelegd, goot

de smid hem een scheut brandewijn in den mond, en waschte hem de slapen van het hoofd en de twee polsen met azijn.

- Er komt geen verandering, zei Willi's Donaat; neen, 't is uit met hem!

- Ja, 't is uit met hem; het lichaam wordt koud en de adem is weg, antwoordde de smid; de man is in.... in den Hemel wilde hij zeggen, doch hij dacht aan den zwarten dokter, en hield de woorden in zijn mond.

Roerloos, met ingehouden adem stonden allen voor het bed; dat duurde eenige minuten. Toen snakte Saltman, en de omstanders fluisterden: dat is het scheiden, nu is 't gedaan met hem.

- 't Is verschrikkelijk, kermde Gitta; zoo te sterven!

- De kerel wilde niet anders, zei Donaat.

- Neen, hij wilde niet anders, voegde een buurman er bij; de hoef van het paard moet hem den schedel verbrijzeld de borst gepletterd en de ruggegraat gebroken hebben.

- Neen, 't is niet het paard, meende de smid; maar wel dat zwarte kereltje, die hem daar zoo onverwachts aan zijn eind helpt.... ik heb het honderdmaal gedacht en gezegd ook.

- Is het gedaan met hem? vroeg Cocles binnentredend.

- Ja, hij heeft daar nog eens gesnakt, antwoordde de smid; en nu, zij de goede God hem genadig.

- Dat komt er van, hernam de jager; 't moest ook al een heel andere ruiter zijn, om met Moor op de baan te durven.

- 't Is jammer dat gij aan een onbedreven ruiter uw drittig paard afstondt, merkte een buurman aan.

- Burger Saltman was gewaarschuwd; hij beweerde een goed ruiter te zijn.... en daarbij wat er ook gebeurde, zegde hij, was voor zijne rekening.

Een uur lang bleven de buurlieden bij den smid inen uitloopen, en kwam iedereen beurtelings een blik werpen op den ongelukkigen ruiter, die daar koud en roerloos op het bed lag. Een uur lang stond Cocles bij het bed, en sprak over de buitengewone begaafdheden van zijn paard, en hoe een bedreven ruiter het moest aanleggen, om bij het steigeren van zijn rijdier, zich niet achterover te werpen.

Langzamerhand verlieten de buren het huis, en ook de twee Fransche jagers gingen heen, tienmaal achtervolgens herhalend:

- 't Was een ongeluk.... 't is een man minder!

- Donaat, doe nu terstond de vensterluiken dicht, gebood de smid; indien ik toch eens even den Abt ging roepen, wie weet of de man hier somtijds ook nog van dienst kon zijn?

- Ja, doe dat, antwoordden zijn schoonzoon en zijne dochter.

De smid ging naar het bed, en zei bij zich zelven:

- Zie, daar snakt hij wederom..... Gitta, ontsteek de lamp, schuif de grendels voor de deur, en laat geen sterveling meer binnen.

Daarop liep hij de achterdeur uit, en was in eenige sprongen aan de schuurdeur van zijn buurman. Hij kroop over den korentas, over de hanebalken, toen rechts, daarna links, lichtte eindelijk een val op, klom langs een ladder naar beneden, en kwam zoo in een klein, vierkant vertrekje met houten beschot.

- Zijt gij het, Wolf? vroeg eene stem.

- Ja, heer Abt, kom terstond naarboven.

- Is er onraad? vroeg de geestelijke.

- Er is daar voor de smis een ongeluk gebeurd.... Saltman is van zijn paard gevallen; het dier heeft hem het hoofd verbrijzeld en de borst verpletterd.

- Genadige God! En waar is hij?

- In mijn huis.... de kerel is dood.

- Dood? Die ongelukkige! Ik heb altijd gevreesd dat die man op een noodlottige wijze de eeuwigheid zou ingaan.... dood! zegt gij?

- Daareven snakte hij nog.... doch 't was zeker de laatste snak.

- Klim maar de ladder op; ik volg u.

- Er is niemand in huis dan Donaat en Gitta, en deuren en vensters zijn gesloten.... er is geen gevaar voor u,..... wacht ik ga voorop.

- Indien de Fransche jagers bij het bed stonden, ging ik er toch heen, Wolf; er is daar misschien nog een goed werk te verrichten... een arme ziel te redden.

- Zoo had ik er ook over gedacht.... voorzichtig, heer Abt, kwets u het hoofd niet tegen de balken, en schuif niet langs de gladde stroogerven naar beneden.

- Er is geen kwaad bij; ik ben hier bekend even goed als voorheen in mijn klooster.

Op het oogenblik dat de smid gevolgd door den priester zijn huis wilde binnengaan, kwam zijne dochter hem te gemoet geloopen; Gitta was hevig ontsteld.

- Ach, vader! sprak zij met bevende stem; kom toch spoedig!

- Wat is er, kind? Is hij misschien niet dood? vroeg de smid.

- Ach! kom toch spoedig, doch wees voorzichtig.... de zwarte dokter is binnen!

- Wel, sapperloot! zei de smid, die eensklaps ijskoud werd; waarom hieldt gij de deuren niet dicht?

- Die zijn dicht, vader, hoe hij binnenkwam, is mij onbekend..... hij zit aan het bed.... Ach, ik heb den dood op het lijf.

- Zwijg maar.... heer Abt, gij hoort wat er gebeurd is; die zwarte kerel, gij weet wel, is weer binnen; zeg maar wat er gedaan moet worden.

- Dat is doodeenvoudig, antwoordde de priester bedaard; laat mij voorop gaan; volg mij.

- Heer Abt, wees toch voorzichtig.

Toen zij binnentraden, zat de zwarte dokter aan het bed. Het was nog hetzelfde kleine kereltje met zijn zwarte jas, broek en kousen, met zijne gespen aan de knieën en op de schoenen. Evenals vroeger had hij zijn driepuntigen, vilten hoed diep op het hoofd gedrukt, en meer dan de helft van zijn aangezicht in zijn breede witte das verborgen. Onder zijn das kronkelde zijn kanten jabot naar beneden, en tusschen zijne beenen stond zijn lange rotting met zilveren knop, waarop hij met de twee handen rustte. Ja, het was dezelfde man zooals de smid hem vroeger aan het bed van Saltman, aan den Grenspaal en aan het venster van den raadhuiskelder had aangetroffen. Ook zijne houding was dezelfde; hij zat daar onbeweeglijk, juist zooals hij eens had gezeten aan het bed van den zieken smidsknecht.

Ofschoon Wolf Klumpp niet bang van aard was, ontstelde hij hevig bij het zien van dat zwarte kereltje; hij voelde zijne knieën onder zijn lichaam knakken, hij beefde en klappertandde alsof hem eensklaps de koorts op het lijf was gevallen, en hij gevoelde dat hij op dit oogenblik onbekwaam was om een enkel woord over zijne lippen te brengen. Nadat hij den akeligen vreemdeling met wijd opengezette oogen van onder tot boven had bekeken, sprong hij eensklaps naar de klokkekas, en haalde er zijn geweer uit dat altijd geladen stond.

- Stil, Wolf, sprak de Abt bedaard; dergelijke wapenen hebben wij niet noodig.

Hij ging recht naar het bed, bezag een oogenblik den zwarten dokter van onder tot boven, en sprak:

- Zijt gij dezelfde, wien ik vroeger nog eens bij het bed van den ongelukkigen Saltman heb aangetroffen?

Hij kreeg geen antwoord.

- Hoe kwaamt gij hier binnen?

Hetzelfde stilzwijgen.

- Vroeger scheent gij de landtaal niet te verstaan.....

Deceptor! Corruptor! quo consilio hoe cadaver circumcursus?[1]

De zwarte dokter stond op, doch ging onmiddellijk weer zitten.

- *Num saucius te arcessivit eques?*[2]

Geen antwoord.

- *Num aliqzia domi anima tuis obnoxiu imperiis?*[3]

Het zwarte kereltje deed bijna alsof hij hoestte, doch hij hoestte niet als een mensch; neen, het was geheel anders, dacht Wolf de smid, die van dat hoesten had gesidderd.

- *Aspice, aspice me! Velim*, zoo vervolgde de priester de stem verheffend; *Jam, pristina inter nos consuetudine juncti sumus*.[4]

Ja, de dokter hief even het hoofd op, naar den geestelijke, doch keerde onmiddellijk zijn oogen wederom naar het bed.

- *Mene jam non agnoscis? Quamvis meis mendici circumpendeat pera lumbris, sacerdos Domini sum.*[5]

Het was bijna, zoo dacht de smid, alsof de dokter even wilde spotlachen; doch met niets in de wereld kon de toon zijner stem vergeleken worden.

- *Sacerdos Domini, cui potestas te hinc ab hoe cadavere abigendi.*[6]

De oogen van den dokter begonnen bij deze woor-

(1) Valschaard! Verrader! Wat doet gij hier bij dat lijk?
(2) Of is het de gekwetste ruiter, die u heeft geroepen?
(3) Is er hier in huis een ziel die u toebehoort?
(4) Bezie mij, bezie mij, zeg ik u; wij zijn toch oude kennissen.
(5) Kent gij mij niet meer? Ofschoon ik een bedelaarspak om het lijf heb, ben ik toch de, priester des Heeren.
(6) De priester des Heeren, die de macht, heeft u van dat lijk te jagen.

den te branden; het was alsof er boven zijn hoogewitte das twee vurige houtskolen een lichtstraal naar den Abt schoten.

- Ai, ai! riep de verschrikte smid, den haan van zijn geweer overhalend; heer Abt, wees voorzichtig, kom hier!

Doch de priester scheen niet naar hem te luisteren; hij deed een stap nader tot het bed, en stak de hand uit naar een palmtak, die boven een wijwatervat tegen den muur hing. Hij greep den palmtak, doopte hem in het water, en sprak, ditmaal op gebiedenden, dreigenden toon:

- *Sceleste, abi, abi! inquam; in inferorum profunda descende*![1]

Terwijl hij deze woorden uitsprak, en daarna bij het '*in nomine Patris*' het gewijde vocht naar den dokter wierp, was deze even alsof hem een krachtige veer omhoog had gewipt, van zijn stoel opgesprongen, en bijna op hetzelfde oogenblik uit de kamer verdwenen.

De priester stond daar met opgeheven palmtak, in zijn gebiedende, dreigende houding.

De smid was langs de klokkekas op den vloer gezakt; het geweer waarmee hij daareven gedreigd had, was uit zijn handen gevallen; hij lag daar sidderend bij het hooren van den zonderlingen, nooit gehoorden schreeuw, dien de zwarte dokter had uitgestooten, en hem door het merg van zijn beenderen was gedrongen.

- Gitta, Donaat! Waar zijt gij, kinderen? stamelde Wolf, terwijl hij zijn geweer opraapte, en zich langzaam oprichtte; kinderen, waar zijt gij? Leeft gij nog? Zoo iets gaat in mijn leven niet uit mijn gebeente.... is hij weg?

Ja, het vreemde kereltje, was ineens uit de kamer verdwenen.

(1) Booswicht! ga heen, ga heen, zeg ik u; verzink in den afgrond!

Hoe hij buiten het vertrek kwam, heeft Wolf Klumpp nooit kunnen verklaren. Wanneer hij later van het akelige tooneel bij den doode sprak, herhaalde hij altijd, dat de dokter niet langs de achterdeur was uitgegaan, dewijl hem langs dien kant de Abt in den weg stond - dat hij ook niet langs de buiten- of smisdeur was verdwenen, omdat deze elk met twee grendels waren gesloten - dat hij noch langsvoren, noch langsachter was verdwenen, maar toch in een oogwenk weg was.

Het mocht aan iedereen, die het tooneel niet had bijgewoond onbegrijpelijk voorkomen, maar toch was het zoo en niet anders, zei de smid, die een eerlijk man was, en in zijn leven niet had gelogen.

Op de donkere straat aan den hoefstal stonden Cocles en Horatius, de twefe Fransche jagers, nog met elkander te praten over het verschrikkelijk ongeluk dat daar op eenige schreden voor hen, een uur geleden, had plaats gehad. Zij spraken over het paard, over den ruiter, wiens lijk daarbinnen op het bed lag. Zij spraken ook over de militaire wetten welke aan elken ruiter stipt, en op straf, verboden, zijn paard aan wie 't ook wezen mocht, en onder welk voorwendsel, af te staan. Scevola, de strenge wachtmeester, zou niet weinig den duivel jagen; en wat generaal Durutte van de overtreding zou zeggen, was nog een raadsel.

- Wat is dat voor een man, die daar voor de deur van den smid over en weer loopt? vroeg Cocles met de hand er heenwijzend.

- Ofschoon het reeds donker is, zie ik toch dat het een klein kereltje moet wezen, antwoordde Horatius.

- Hola, He! riep Cocles, wat maakt gij daar aan de deur van den smid?

- Indien gij Wolf Klumpp moet spreken, raad ik u morgen weer te komen.... er is daar een doode in huis, voegde Horatius er bij.

- En daarbij kunnen de jagers der Republiek niet dulden, dat men des avonds te veel rond de huizen loopt, riep Cocles; kom, maak nu maar dat gij weg komt!

- Of zoudt gij verkiezen den nacht door te brengen in den kelder van het raadhuis? voegde de andere jager bij.

Hij kreeg geen antwoord. Bij het ontstoken licht dat nu door het venster van den buurman, die recht over den smid woonde, over de straat scheen, konden de twee jagers den man beter gadeslaan. Het was niemand anders dan de zwarte dokter, die gejaagd heen en weer liep, met zijn oog voor het sleutelgat kwam liggen, en bij den smid iets scheen af te loeren, dan weer heenliep, en ook weer oogenblikkelijk terugkeerde. Nu legde hij omhoogspringend de twee handen op den dorpel boven de deur, en lichtte zich zoo op, om door de ruiten naarbinnen te zien.

- Wat mag die kerel daar verloren hebben? vroeg Cocles, toen de zwarte dokter weer even de deur had verlaten, en zich aan den overkant der straat ging plaatsen.

- Wil ik eens even door 't sleutelgat loeren? vroeg Horatius.

- Ja, doe dat, antwoordde zijn makker; het is bijna alsof dat kereltje ons er toe aanzet.... Ja, doe dat.

Nauwelijks had de jager het oog tegen het sleutelgat, of hij kwam haastig teruggeloopen, en fluisterde Cocles in het oor:

- Wat ik daarbinnen zie, weet ik niet; maar er staat daar iemand bij het bed, waarop de doode Saltman ligt, wien ik meen te herkennen.

- Dat zal de smid of zijn schoonzoon wezen, verzekerde Cocles.

- Neen, de smid is het niet; zijn schoonzoon even min.

- 't Kan een buurman wezen; wanneer er een doode in huis is, heeft men hier in de streek voor gewoonte dat de buren in de lijkkamer komen bidden en waken.... nu, laat hun dat doen; wat kan ons dat schelen? Of men voor den hooggeschouderden secretaris bidt of niet bidt, is toch juist hetzelfde.

- Juist hetzelfde; maar ik zag daar bij het bed van den doode iemand, wien ik meende te herkennen.

- Wien meent gij te herkennen? Wie is het dan?

- Het is een oud man met linnen wambuis om het lijf, en een wollen slaapmuts op het hoofd.... doch ik heb altijd goede oogen gehad, en indien ik mij niet bedrieg, zou ik haast zeggen, dat die oude kerel met zijn werkmanspak, niemand anders was dan de Abt.

- Hemel en aarde! zei Cocles; hij snelde naar de deur, en ging met zijn oog tegen het sleutelgat liggen; daarna legde hij zijn twee handen op den houten dorpel boven de deur, lichtte zich omhoog, en keek door de ruiten naarbinnen, juist zooals de zwarte dokter dat gedaan had, een paar minuten geleden.

Het duurde slechts een oogenblik, of hij kwam op de teenen loopend weer, en fluisterde:

- Ja, 't is de Abt, naar wien wij zoo lang en vruchteloos overal rondzoeken.... Horatius, houd de wacht hier bij den hoefstal, terwijl ik ga post vatfen aan de achterdeur..... laat hem niet ontsnappen.

Daarmee liep hij den hoek om, en verdween. Hij kon nauwlijks vijf minuten weg zijn, of men hoorde hem uit al zijne macht roepen:

- Horatius, Horatius! Op jongen! Kom hier, spoed u.... hulp! Zoo roepend over zijn makker, verscheen hij aan den hoek der smis; - hij had den Abt stevig bij den kraag, en stiet hem voor zich, uit de straat op.

Wolf Klumpp volgde hem op, en riep luid over de buren, die in een oogenblik, in menigte kwamen toegeschoten. Vijftien, twintig mannen, drongen den jager roepend, dreigend op 't lijf, en zouden zonder twijfel den gevangen priester ontzet hebben, indien er niet onverwachts helpers voor Cocles waren opgedaagd. Het waren de Fransche ruiters, die van de wapenschouwing wederkeerden, en juist op dit oogenblik voorbij de smis reden. Weerstand was nu teenemaal nutteloos; in een oogenblik waren de ruiters afgestegen; in een wenk hadden zij den geestelijke de handen op den rug gebonden, en de toegeschoten buren met den sabel uiteengejaagd. En bij het luid gejubel en gevloek, bij den kreet: ‘Leve de Republiek!’ werd de gevangene door de ruwe soldaten voortgestooten naar het raadhuis. Onmiddellijk werd Barn Elshout geroepen, en ook onmiddellijk werd er in den krijgsraad, bestaande uit den Schout, Scevola en zijn brigadier, besloten den gevangen priester op staanden voet weg te voeren.

Wolf Klumpp en zijn schoonzoon, Willi's Donaat, stonden aan het venster van het raadhuis te luisteren; zij hoorden dat de gevangene tot den Schout zegde:

- Barn, het touw waarmee men mij heeft gebonden, snijdt mij letterlijk door het vleesch.

Zij hoorden ook dat de Schout barsch daarop antwoordde:

- Of ik dat kan helpen? Ben ik het misschien, die u heb geboeid?
- Kunt gij dat touw niet even los maken, Barn? smeekte de priester.
- Vraag dat aan de jagers, was het barsch antwoord.
- Barn, men heeft mij met het hoofd tegen den muur geslagen; bloed ik niet?
- Dat zal niet erg wezen; neen, bloed zie ik niet.

- Barn, mijn hoofd is ijskoud; kunt gij mijn wollen slaapmuts niet doen weergeven?

- Of ik ook tijd had om mij met slaapmutsen bezig te houden? Kom, wachtmeester, er mag hier niet getalmd worden.

- Neen, wij gaan terstond vertrekken, antwoordde de wachtmeester; doch wij moeten kar en paard hebben.

- Doe den boer daar op den hoek der straat inspannen; indien hij weigert....

- Weigeren! vloekte de ruwe Scevola; daarop staat de kogel! 't Zou niet de eerste onwillige boer zijn, die door de Republikeinsche soldaten voor den kop wordt geschoten.

- Binnen eenige minuten zal de kar hier zijn, kwam een jager zeggen.

- Nu, haast u wat, gebood de Maire; dat het uit is.

- Dat het uit is! herhaalde de geestelijke met een verwijtenden blik op zijn pleegkind gericht.

- Kan ik het helpen dat gij daar zoo in de klem loopt? vroeg de Maire, ongeduldig.

- Vaarwel, Barn, zei de priester zacht; misschien zullen wij elkander nooit weerzien; doch de Abt blijft steeds voor u bidden.... vaarwel, en dat de goede God u beware!

Op deze woorden hoorden Wolf en Donaat vloekend volgen:

- Heeft dat nu lang genoeg geduurd? Scevola, in mijne hoedanigheid van Schout beveel ik u spoed te maken.... Ja, spoed u dat het uit is!

- Kom, Donaat, laat ons heengaan, stelde de smid voor; en vader en schoonzoon gingen weenend als kinderen naar huis.

Niet meer dan een kwartier later zat de geboeide priester op een boerenkar zonder huif, en vertrok onder een sterk geleide van ruiters naar Antwerpen. Was er

wel één enkel huis in het dorp, waar men dien avond geen tranen stortte, om het verlies van den aanbeden priester? Neen, dat huis was er niet. Indien die boerenkar in een reusachtigen doodenwagen veranderd, uit elk buis een doode had meegenomen, ware de droefheid in het dorp niet grooter geweest dan nu.

Nauwelijks was de kar aan den omdraai der straat, of Barn Elshout sprak bij zich zelven dat hij wel even zou gaan zien bij Wolf Klumpp.

- Cocles! riep hij door de openstaande deur; ik wilde wel even naar burger Saltman gaan.... de kerel is wel dood, doch hij was toch mijn beste vriend.

- Wil ik met u meegaan, burger? stelde de jager voor; want de smid is juist uw vriend niet.

- Ja, ga eens even mee; ik wil weten wat er in mijn afwezenheid gebeurd is.

Vijf minuten later trad de Schout met Cocles het huis van den smid binnen.

Elshout bleef een oogenblik bij het bed staan zonder een woord te spreken. Toen hij de wijde, gapende wonde aan het hoofd zag, mompelde hij:

- De ongelukkige moet ontzettend veel bloed hebben verloren.

- Buiten op den rijweg lag er een heele plas, en zooals gij ziet, ook hier is alles bloed, antwoordde de jager.

- Zou de schedel verbrijzeld zijn?

- Kan dat anders? En daarbij moeten de borst verpletterd en de ruggegraat gebroken wezen.

- Ja, dat kan niet anders; de oogen zijn gebroken, de gewrichten verstijfd, en het lichaam is koud als een steen.

- De ongelukkige kerel moest toch te paard rijden; waarom volgde hij mijn raad niet?

- Een ongeluk rust op een klein plekje, Cocles; doch

het is bewezen, dat wie met een paard omgaat met zijn vijand omgaat.

- Ik voor mij beschouw dat heel anders, burger Maire; maar de man kon een ervaren smid en een behendig Municipale ambtenaar wezen, maar een ruiter was hij niet.

- Kom, is aan dit alles nog iets te veranderen? Neen.

Daarop wierp hij het beddelaken weer over Saltman, en verliet het huis.

Terwijl hij naar zijn woning wederkeerde, mompelde hij half lachend:

- Goede reis Saltman! vrienden waren wij, dat is waar; doch Barn Elshout zal zich aan het verlies van een vriend langzamerhand wel gewoon maken.

Hij stond even op den weg stil, en genoeglijk met het hoofd knikkend, sprak hij stil bij zich zelven:

- Ik denk er aan, dat mij daar onverwachts een groot erfdeel in de hand valt..... Ja, want wie anders dan Barn Elshout is de erfgenaam van den overleden Stanislaüs Saltman? Weet iemand er een woord van, dat hij deelhebber was in den aankoop der kloostergoederen? Niemand. En wie is bijgevolg de eenige, wettige erfgenaam van heel dat prachtig eigendom? Wel, wie anders dan de Maire van het dorp, op wiens naam toch ook hetzelve is ingeschreven. Is dat duidelijk en redelijk? Ja, dat begrijpt iedereen, en Barn Elshout ongetwijfeld het best van allen.

Barn wreef zich in de handen, overdacht dat alles nog gedurende een oogenblik, en hernam zijn alleenspraak:

- Daaraan had ik in het begin niet gedacht..... zegt men niet dat er na een ongeluk, bijna altijd een geluk op handen is? En dat is hier het geval; en daarom zeg ik nog eens, Stan Saltman, goede reis!

XXVIII.
Naar Cayënne.

Veertien dagen na de gevangenneming van den onschuldigen priester, voer de vrachtkar van het dorp naar Antwerpen. Drie dagen daarna, drie dagen welke aan de ongeduldige bevolking drie jaren hadden toegeschenen, kwam de voerman terug. Nauwelijks had hij den bok onder zijn kar gezet en zijn paard op stal gebracht, of hij stond in de smis bij Wolf Klumpp.

- Brengt gij nieuws mee? vroeg de smid; zullen wij nu eindelijk weten hoe het met den braven man is afgeloopen?

- Ik weet alles, was het antwoord; doch laat ons in de keuken gaan, want men mag in deze akelige tijden de menschen niet vertrouwen.

- Vertrouwen! zei de smid; tienmaal daags herhaal ik dat aan wie het hooren wil.

- In uw smis zelfs ben ik bang dat uwe hamers en nijptangen, aambeeld en blaasbalg mij zouden afluisteren, en dat het ploegijzer daar ginds, dat niet slecht op het mes der guillotien lijkent, mij misschien wel eens het hoofd konde afslaan; ja, waarom niet?

- Ja, 't is waar, voerman, waarom niet?

- In de stad zegt men maar ronduit, dat in den ongelukkigen tijd, dien wij heden beleven, de braafste mensch, die op Gods aarde leeft, misschien morgen naar 't schavot wordt gevoerd; en dat om een niemendal!

- Zoo gaat het in Parijs en andere Fransche steden.

- En ook hier te lande begint het te stuiven, Wolf Klumpp.

- 't Is een bange tijd; nu, laat ons binnengaan, zei de smid; Gitta, schuif den grendel voor de deuren..... zie zoo, spreek nu maar vrij; hebt gij iets gehoord van den braven Abt?

- Meer dan dat; ik heb hem gezien en gesproken, was het antwoord.

- Gezien en gesproken! riep de smid uit, terwijl hij zijn armen omhoog hief, en daarna de handen tegen elkander sloeg.

- Hij heeft hem gezien en gesproken! herhaalden de andereh; en allen plaatsten zich voor den voerman, om met ingehouden adem, met kloppend hart en open mond te luisteren.

- Gij weet dat ik afspan in een herberg buiten de stadspoort, zoo begon de voerman; nu, gisteren morgen, toen ik mijn boodschappen zou gaan afleggen, zag ik uit de stad een zestal Fransche dragonders aankomen.....

- Een zestal Fransche dragonders!

- Tusschen hunne paarden kwam een armoedige boerenkar zonder huif.....

- Ik raad al wat het is, zuchtte de smid.

- Raadt eens wat men op die kar wegvoerde? ja, raadt eens; doch moeielijk om te raden, is het niet.

- Neen, ik weet al wie het was, zuchtte Wolf Klumpp met het hoofd schuddend.

- Was het misschien de arme Abt? vroegen Gitta en Willi's Donaat.

- Wie anders? antwoordde de smid met verkropte stem.

- Ja, die was het; er zaten nog twee andere gevangenen nevens hem; het waren priesters, die evenals onze onschuldige geestelijke naar een anderen kerker

werden overgevoerd. De kar hield aan de afspanning stil; de dragonders stapten af, en vroegen een glas brandewijn. Met Fransche dragonders kan men nog een woord praten; velen onder hen spreken goed vlaamsch, en barsch en ruw zooals de jagers van Scevola hier in *den Gouden Sleutel*, zijn zij niet.

- Nu, voerman, ga eens verder, verzocht de smid.

- Wachtmeester, sprak ik tot den aanvoerder; zou het mij ook toegelaten zijn, dien ouden man, daar op de kar, de hand te geven? Wij zijn nog oude kennissen.

- Waarom niet? luidde het antwoord van den wachtmeester; ja zeker, doe dat; daar steekt geen kwaad in.

- 'Voerman, ik heb honger en dorst,' zei de Abt, terwijl hij mij de hand gaf; 'sedert meer dan vierentwintig uren heb ik geen voedsel gehad.'

Willi's Donaat en Gitta kregen een traan in het oog, en de smid zei zuchtend, dat die woorden hem het hart vaneenreten. De voerman vervolgde:

- Na opnieuw hiertoe verlof te hebben gevraagd, bracht ik den armen Abt eten en drinken.

- De Heer beloone het u, zei de smid.

- Ja, voerman, hij loont u er voor, weende Gitta; de goede God vergeet nooit een werk van barmhartigheid jegens onzen evennaaste.

- Dat hoop ik voor den voerman, voegde Donaat er bij.

- Het was dien morgen koud en regenachtig, vervolgde de voerman; ik had diep medelijden met den ouden man, die daar op de open kar zat, en niets om het lijf had dan een linnen wambuis. Ik schoot mijn jas uit, en verzocht den Abt dien aan te trekken. De dragonders, die beter bloed in 't lijf hebben dan de jagers hier in *den Gouden Sleutel*, riepen mij toe, dat ik een brave kerel was; daarop reden zij met hun gevangenen verder. Wat mij aangaat, ik ben in mijn hemdsmou-

wen naar huis gekomen; doch van de koude en den regen heb ik volstrekt geen hinder gehad.

- Voerman, de Hemel zal niet vergeten wat gij gisteren voor een zijner Heiligen gedaan hebt, meenden Donaat en Gitta.

- Neen, dat vergeet de Hemel niet, meende ook de smid; dit zeggende, trok hij zijn schootsvel langs zijn hoofd af, wierp het op den grond, en zei treurig dat hij, na zulk een hartverscheurend nieuws, zich niet meer in staat gevoelde nog een smidshamer in de hand te nemen.

- Weet gij wat de Abt mij ook gezegd heeft, hernam de voerman; ‘groet Wolf Klumpp, Gitta en haar man; ook de Willi's en heel het dorp; zeg hun dat ik niet geloof hen nog ooit in dit leven weer te zien, maar dat de oude kloosteroverste tot den laatsten snik allen gedenken en voor allen zal bidden.....’ ja, dat heeft hij gezegd.

Wolf begon luidop te weenen, te weenen als een kind, en liep, de twee handen tegen het hoofd drukkend, de deur uit.

Later vertelde men in het dorp, dat de Abt verder het land in, van het eene naar het andere gevangenhuis was gevoerd, en na eenige weken eindelijk in Rochefort was aangekomen. Nooit had hij anders gereisd dan op een kar zonder huif, blootgesteld aan wind, regen en kou, halfdood van den honger, en door den voorbijganger als een schelm, een moordenaar beleedigd en uitgejouwd. Wilt gij weten hoe de onschuldige priesters, want men telde de lotgenooten van den kloosterAbt bij duizenden, in de twee staatsgevangenissen van *Rochefort, la Charente en S*^{t} *Maurice* werden behandeld? Lees dan het volgende aan het verhaal van een ooggetuige ontleend:

‘Wie heeft, evenals ik die menigte van onschuldige

slachtoffers gezien, teneergedrukt door het lijden van ziel en lichaam, twee en twee met kettingen aan elkander gebonden, opeengetast op opene karren, die men te Rochefort aflaadt, om hen later over te voeren naar Cayënne met zijn verpestende lucht! Vochtige, koude zalen, vijftig voet groot, bevatten tweehonderd gevangen priesters, en dagelijks ziet men dat getal nog aangroeien. Het is daar in dat akelig verte blijf dat de ongelukkigen op een handvol rottend stroo liggen uitgestrekt; het is daar dat zij, om niet te stikken elkander verdringen naar de enge getraliede venster, teneinde elk op zijne beurt, een oogenblik de buitenlucht in te ademen. Wee hem! die van dat voorrecht een al te ruim gebruik maakt; er staan daar buiten den kerker schildwachten, die voor ordewoord hebben, zonder genade te schieten op alwie zijn hoofd buiten de traliën durft steken. En zoo trof, eenige dagen geleden, de kogel van den schildwacht een gebrekkig, zestigjarig priester. Daar slaat de klok elf ure; zie, daar komen halfdronken wachters met houten emmers, waarin scheepsbeschuit geweekt in lauw vetachtig water. Daarbij een pond roggebrood, een once vleesch, ziedaar den maaltijd voor eiken gevangen tot morgen, wanneer de klok wederom elf ure zal roepen tot al die uitgehongerde magen. Men ijst bij het zien van dergelijke tooneelen. Maar hebt gij geen traan van bewondering in het oog, wanneer gij ziet, dat die onschuldige slachtoffers al die barbaarsche behandelingen met geduld en volle onderwerping aannemen? Sla die arme priesters gade, op het oogenblik dat hun dat morsig dierenvoedsel wordt toegeschoven; zie, zij knielen biddend neder, en zegenen hunne spijzen. Ik heb hen zien nederknielen op den slijkachtigen vloer om te bidden; voor wie? Voor hunne beulen!’

Kom, laat ons bij dat droevig tooneel een oogenblik onze pen nederleggen.....

En hoe menig priester hier te lande deelde in het lot van den braven kloosterabt! Men zal zich daarvan een denkbeeld vormen, wanneer men weet dat er, in het kleine Departement der beide Neethen alleen, duizend priesters tot de ballingschap werden veroordeeld.

In de maand November 1797 vervoerde men op het fregat *la Charente*, tweehonderdtwintig priesters, allen slachtoffers der wet van 19 Fructidor, naar Cayënne. Daar men door Engelsche oorlogschepen werd aangevallen, was de kapitein genoodzaakt te Royan binnen te loopen, teneinde aldaar het vaartuig te kalfateren. Den 11 Maart van het volgend jaar gingen de ballingen aan boord der *Decade*, die slechts zes weken later in zee stak, en in Juni in Cayënne aanlandde.

Van de overgevoerde ballingen stierven er 39 in dezelfde maand; terwijl 85 hunner gevaarlijk ziek bleven. Volgens het verslag van den kommandant Desvieux bleven er, drie maanden later, van de tweehonderdtwintig gevangenen slechts 40 over! De *Bayonnaise* kwam op het laatst van September 1798 met een tweede lading van 197 priesters aan. Velen echter waren reeds ten gevolge der buitengewone hitte en allerlei ontberingen gedurende den overtocht bezweken. En zoo volgde het eene transportschip met ballingen het andere op. Een zeker getal dier ongelukkige priesters keerde later op vaderlandschen bodem weder; maar van hoeveel heilige martelaars rust het gebeente in de ongastvrije aarde van Cayënne! Zal er ooit een tijd komen dat men hier of daar het prachtigste der praalgraven opricht, toegewijd aan die helden der katholieke Kerk?

Ziehier den brief, den laatsten dien de arme kloosterabt schreef aan zijn ouden vriend, den smid:

'*Mijn waarde Wolf Klumpp*,

'Eindelijk gaat het hok, waarin men ons als wilde dieren hield opgesloten, en waarin wij allen bij gebrek van lucht, bijna verstikt zijn, geopend worden. Het uur van vertrek is geslagen; het fregat dat ons naar Cayënne, het oord onzer ballingschap, moet overvoeren, ligt reisvaardig. Zullen wij elkander nog ooit weerzien? Ik denk het niet; neen, ik gevoel wel, dat door al dat langdurig lijden mijn lichaam al te zeer is afgebeuld. Mijn hart klopt, mijne longen ademen nog, doch het is bijna alsof elke ademhaling de laatste zal zijn, en elke harteslag door geen anderen meer zal worden opgevolgd. Zal de vrije zeelucht mijne gezondheid nog een weinig opbeuren? Zal het flauwe levenslichtje, dat elk oogenblik dreigt uit te dooven, misschien nog een oogenblik opnieuw beginnen te flikkeren, whnneer ik op het schip onder den wijden Hemel heendrijf, en de lieve zon en sterren weer mag aanschouwen? Mogelijk! Indien ik nog eene gunst had te vragen aan den goeden God, die mij altijd zoo vaderlijk heeft beschermd, zou ik Hem smeeken, dat hij mijn gebeente eenmaal wil laten rusten in het dorp, dicht nevens de graven van al mijne vrienden. Doch waar ook de Heer mij het hoofd zal doen nederleggen, mijn laatste zucht zal altijd wezen: wat God doet is wel gedaan. Op Hem stel ik al mijn vertrouwen; doe gij dat ook, mijn waarde vriend, en gij kunt u verzekerd houden dat Hij weldra een einde zal stellen aan alle onrecht. Vaarwel, mijn waarde Klumpp, breng mijn laatsten groet over aan uw geliefde huisgenoten, aan Willi, aan heel het dorp, want allen, allen zijn mijne kinderen. Nog eens, vaarwel!'

De brief kwam eenige dagen later op zijne bestemming aan.

Was er wel iemand in het dorp die hem niet las? Was er wel iemand, die bij de lezing, geen traan van meelij op het papier liet vallen? Was er wel een in het dorp, die des avonds bij het slapengaan niet een Vaderons bad voor den aanbeden vriend van groot en klein, van arm en rijk? En wanneer des zondags in den namiddag, de buren in het geheim vergaderden om den Rozenkrans te bidden, bad Wolf Klumpp voor, en zegde vóór hij begon, stil tot de menigte: 'Vrienden wij bidden vandaag voor den ouden Abt, die daar ginder, wijd over de zee, in de gevangenis zit te treuren; wij bidden voor hem, opdat de Heer van hierboven, hem bescherme, en het ook toelate dat hij nog eenmaal in ons midden wederkeert.'

En Saltman? Och! onkruid vergaat niet; en het was zeker om dit oud spreekwoord te bewaarheden, dat de kerel met zijn verkochte ziel er het leven niet bij inschoot. Barn Elshout en Cocles, die evenals de Abt en Wolf Klumpp in de meening verkeerden, dat de ellendeling, daar op het bed uitgestrekt, een lijk was, hadden geen tien minuten het huis verlaten, of Stan Saltman snakte weer; een oogenblik daarna nog eens; kort daarop nog twee of driemaal achtervolgens, en begon zoo langzamerhand weer te ademen. Twee dagen en twee nachten bleef hij daar liggen tusschen 'hangen en wurgen' zooals de boeren in het dorp zich uitdrukten, en keerde eindelijk tot het bewustzijn terug. Dagen en weken bleef hij daar liggen in bestendig doodsgevaar, maar herstelde toch eindelijk, ofschoon volgens de verklaring van den geneesheer, er een wonder des Hemels

noodig was, om van zulk een ontzettenden val met zijn paard geen zesmaal te sterven.

In het dorp verstond niemand hoe de ellendige kerel weer was te been geraakt; ook vond niemand woorden om zich over dien ontzettenden val met het paard, en die wonderbare genezing uit te drukken; men vergenoegde zich met honderde malen het oude spreekwoord te herhalen: ‘onkruid vergaat niet!’

XXIX.
- Ho, ho! Schurk, was dat zoo gemeend?

Sedert eenige weken heeft Stanislaüs Saltman eindelijk zijne gezondheid weergekregen. Zijn verstand, hetwelk sedert den val met zijn paard bepaald verloren scheen, is ook langzamerhand teruggekeerd.

- Maar mijn geheugen! roept hij, ongeduldig met den voet op den grond stampend; waar is mijn geheugen? 't Is bijna alsof het paard van Cocles het voor altijd uit mijn hoofd heeft getrapt.

- De geneesheer beweert dat, evenals uwe gezondheid en uwe geestvermogens, ook het geheugen zal wederkeeren, antwoordde de meid; hij beweert ook dat de wandeling in de vrije lucht, de warmte en het scherper daglicht verder alles op den ouden voet zullen weerbrengen.

- Ja, meisje, dat geloof ik.... doch van 't een op 't ander gesproken, ik zie den Schout niet, waar is hij?

- De Schout heeft, sedert uw ongeluk geen zesmaal den voet hier in huis gezet.

- Zoo, zoo, en waarom niet?

- Onder ons gezegd, burger Elshout, was van gevoelen dat uw dood onvermijdelijk was. Later toen hij voor zijn oogen zag dat zijne voorzegging niet uitkwam, herhaalde hij altijd maar, dat gij veroordeeld waart om heel uw leven eert zinneloos, onnoozel mensch te blijven.

- Zoo, zegde hij dat? Nu, ik voel toch dat hij de plank mis loopt; en waar woont hij? Ergens anders?

- Waar hij woont? Wel, in 't klooster, burger, en weet gij dat niet?

- Hoe zou ik dat weten? Ik hoor dat nieuws voor de eerste maal.

- Dan weet gij ongetwijfeld ook niet, dat hij daar alles zoo prachtig inricht, voor zijn aanstaande huwelijk?

- Gaat Elshout trouwen? En met wie?

- Met de dochter van burger Clansterin, den vrederechter, wist gij dat ook niet?

- Ho, ho! neen, dat wist ik niet...., zoo, zoo, de man gaat trouwen.

- De abdij zoudt gij niet meer kennen, burger, die gelijkt zelfs niet meer op een klooster, maar veeleer op een prachtig kasteel; de Schout zal daar met zijn echtgenote gehuisvest zijn als een baron; en waarom niet? Is hij niet rijk genoeg?

- Waarom hebt gij mij dat alles niet eerder verteld?

- Dat heb ik u meer dan eens verteld; hoe kunt gij zoo iets vergeten?

- Sedert mijn ongeluk heb ik geen, volstrekt geen geheugen meer.... doch ik begin te gevoelen dat het langzamerhand wederkeert; er komen lichtpunten in mijn hoofd.... den eersten dag den besten ga ik uit.

En dat deed Saltman eenige dagen later. Het was lsof de lindeboomen met hun geelachtigen bloesem, de korenakkers, doorspikkeld met duizende blauwe korenbloemen, en daarboven de lucht met haar schitterend zonlicht eensklaps van hem een geheel ander mensch hadden gemaakt.

- Het is bijna alsof de warmte, het licht en de lucht weer alles in mijn hoofd terugvoeren, wat die schelm van een paard er uittrapte, sprak hij bij zich zelven; ja ik word weer de oude smidsknecht met zijn hooge schouders en lange armen, zooals de boeren zeggen. De nieuwe baron met zijn scheeve oogen heeft mis gerekend, indien hij zich verbeeld heeft, dat men den romp van zijn ouden knecht hier of daar zoude hebben kun-

nen wegstoppen; neen, Stan blijft leven..... zijn tijd is nog niet daar..... nu, ik raad wel waar hij heen wil..... of zou ik niet raden welke knepen hij in 't hoofd heeft? Och, ik ken toch den zoon van Zworl den Scheerslijper wel.... of is hij beter dan zijn vader, de grootste gauwdief, die er ooit met voeten over de aarde heeft geloopen? Maar die groene scheefoog is een knappe kerel, indien hij zijn neefje Stanislaüs Saltman te knap is. Neen, burger Maire, al de booze streken, die gij van uw vader hebt geërfd, kent ook uw oude knecht; met al uw doorzicht en schelmerij zijt gij niet tegen hem opgewassen. Zijt gij benieuwd om te weten, wie van de twee neefjes der scheerslijpers-familie de slimste is? Wacht dan maar uw tijd af, burger Maire!

Zoo bij zich zelven sprekend, stond hij in eens voor het klooster. Hij stond daar, verbaasd rechts en links om zich heenziende naar den ouden kloosterbouw, naar de kerk, en het voorplein, waarop de gekende kalvarieberg had gestaan met zijn kruisbeeld, dat eenigen tijd geleden, door de moedwillige Jacobijnen werd neergehaald. Hij stond daar, met de grootste verbazing het oog wendend naar de hooge eiken en beuken, en van daar naar de ledige plaatsen waar vroeger hunne eeuwenoude medebroeders de gebladerde kruinen hoog in de lucht hieven.

- Mag ik mijn oogen wel gelooven? sprak hij bij zich zelven; het is bijna alsof ik daar eensklaps van boven uit de lucht kwam gevallen. Wat is er toch gebeurd? Staat die kloosterbouw nog wel op zijn oude plaats? Zijn het wel de oude boomen, dreven en hovingen, die het eertijds omgaven?

Hij wreef met zijn hand over zijn aangezicht, zag weer rond zich heen, en vervolgde, dan zijn wandelstok rechts, dan weer links en daarna recht voor zich uitstekend:

- Saltman, zijt gij wakker? Droomt gij, of zouden er in uw hoofd nog schroeven zijn losgedraaid?

Terwijl hij zoo bij zichzelven sprak, stond eensklaps Barn Elshout voor hem.

- Zoo, komt gij het werk eens afzien? vroeg hij, met gemaakte onverschilligheid.

In 't eerst kreeg hij geen antwoord; nadat Saltman nogmaals rechts en links en achteruit had gezien, antwoordde hij, zijn wandelstok vooruitstekend:

- Waarom wordt die kerk daar afgebroken? Ja, waarom wordt die afgebroken?

- Omdat het een kerk is; of hebben de Republikeinen ook nog tempels noodig? antwoordde de Schout.

- Dat is waar; ook de poort is neergehaald, en die prachtige elzeboom meer dan tweehonderd jaren oud heeft men neergeveld..... Wat beteekent dat? Of heeft de Republiek u ook bevolen poorten en boomen te doen verdwijnen?

- De poort was bouwvallig en de oude els ging sterven.

- Zoo; is het daarom? Ging die els sterven? 't Was anders een prachtige boom, die in uren in 't rond zijn weerga niet had..... zoo, zoo, ging die els sterven?

- Ja, daarom is het; anders nergens om; of hebt gij nooit bemerkt dat de boom versleten was?

- Ik zie daar dat de oude kruisvensters van het klooster uitgebroken en door nieuwmodische ramen zijn vervangen; waren die ook al versleten?

- Zooals gij zegt; van de oude eetzaal heb ik kamers en daarachter een zaal doen maken dat er op het grafelijk kasteel geen schooner te zien zijn. Ook heb ik daar links dien ouden vleugel doen afbreken; ik zou daar wel een behoorlijke stalling en daarbij een cheeshuis maken.... een behoorlijke plaats voor paard en koetsier was er niet.... het oude ding krijgt zoodoende een heel ander aanzien.

- Indien ik wat vroeger te been was geweest, zoude ik mij tegen al dat afbreken en opbouwen verzet hebben..... ik begrijp niet dat gij mij over een en ander niet hebt geraadpleegd? Ik voor mij zag die gebouwen, allen sterk als domtorens, liever zooals zij altijd waren... nog eens ik begrijp niet, waarom gij mij over al die veranderingen niet hebt geraadpleegd.

- Waarom zou ik een ander daarover raadplegen? vroeg de Schout schijnbaar bedaard.

- Indien ik mij niet bedrieg, heeft Stanislaüs Saltman hier toch ook nog iets te zeggen; of heb ik het mis?

- Versta ik u wel goed? vroeg de Schout zijn Secretaris met zijne scheeve, half toegeknepen oogen zijlings beziende; neen, ik moet u niet goed verstaan hebben.

- Och, ja, dat verstaat eenieder; daarvoor moet men juist geen Schout van een dorp zijn.

- Het is bijna of Barnabas Elshout hier niet alleen heer en meester is?

- Half baas zijt gij; meer niet; of heb ik het al wederom mis?

- En wie heeft hier buiten mij iets te bevelen?

- Dat zal Saltman wezen, denk ik, of heeft die de helft der koopsom niet geschoten? Of heb ik abuis? 't Is bijna of ik maar altijd abuis heb.

- Neen, dat is werkelijk zoo; zoodra gij verkiest, zal die som u worden wedergegeven.... kom maar binnen; het geld ligt gereed.

- Wacht even; dan is Saltman geen medeeigenaar van het aangekochte goed? Verduiveld! 't Is bijna of ik al wederom abuis moet bebben!

- Een schoone grap! Nu, dat is dan ook niet ernstig wat gij daar zegt.

- Zeer ernstig; of denkt gij dat het paard van den jager ook dat uit mijn hoofd trapte?

- Luister eens, vrienden zijn en blijven wij; doch neem niet kwalijk, dat ik alleen de eigenaar van het oude klooster ben, en het wil blijven ook.

De oogen van Saltman schoten stralen van vuur op den Schout; bleek van gramschap stak de langgearmde kerel de vuist op, en riep:

- Moet ik zoo door een vriend bedrogen worden? Barn, Barn!

- Bedrogen worden? herhaalde Elshout met een gemaakten glimlach; indien gij u wilt herinneren, wat er tusschen ons beiden, is afgesproken, zult gij.... luister eens hoe dat is toegegaan....

- Ik luister naar niets! Barn, gij zijt een schurk! En waart gij ooit iets anders?

- Dergelijke taal verdraag ik van niemand; of ben ik hier in 't dorp de eerste ambtenaar der Republiek niet meer, die ieders eerbied verdient?

- Indien ik op dit oogenblik mijn vroegere krachten weerhad, brak ik u den nek hier op dezelfde plaats waar de kloosterheeren u eens naakt als een jonge pad hebben opgeraapt.

- Durft gij den Schout van het dorp, den voornaamsten ambtenaar der Republiek, beleedigen?

- Al de Schouten der Kempen tel ik niet meer dan dat! hij knipte met zijn duim over zijn vinger; en wat den ambtenaar der Republiek hier van het dorp betreft die is een schurk;... Ja, een schurk zijt en blijft gij!

- Stan, uwe langdurige ziekte moet onze afspraak uit uw hoofd hebben gewischt.... geld bebt gij mij geleend, en gij zult het weerhebben... wilt gij het dubbel der geleende som? Ja, dat geef ik u; ben ik niet rijk genoeg? Doch dat ik een medekooper zoude hebben, daaraan heb ik zelfs nooit gedacht.

- Schurk!

- Wilt gij uw geld weerhebben?

- Neen, behoud het; ik ben tienmaal rijker dan gij.... om duizend dukaten draai ik mijn hand niet om.

- Waarom maakt gij u dan boos?

- Omdat gij een schurk zijt; och, ik weet wel wat het is, voegde hij er spottend bij; gij gaat in 't huwelijk treden met de dochter van den doodarmen vrederechter; gij wilt haar en hare familie in eens schatrijk maken, en zelf een voornaam man worden.... ha, ha! is het zoo niet? Is het daarom niet dat gij uw deelhebber buiten de deur dringt?

De Schout gaf hierop geen antwoord; Saltman keerde hem den rug toe, en ging heen. Op de plaats waar de oude elzeboom gestaan had, draaide hij zich om, stampte met den voet op den grond en riep:

- Ja, hier stond de elzeboom! En hier heeft men den scheerslijpers-jongen opgeraapt; en weet gij wat men met u moest gedaan hebben? Men had u aan een tak van den ouden els moeten ophangen, evenals men deed met uw vader, den ouden scheerslijper, wien men te 's-Hertogenbosch aan de galg hing.

Toen hij dit gezegd had, liet hij een afschuwelijken vloek los, en ging heen. De Schout stond aan den grond genageld; met gapenden mond staarde hij zijn gewezen knecht achterna.

- Stan! riep hij eindelijk; Stan, kom eens weer! Zoo toch was het niet gemeend!

Doch Saltman scheen hem niet te hooren, en vervolgde zijn weg. Den volgenden dag, zeer vroeg in den morgen ging hij van huis, en kwam dien avond niet weder. Er verliepen dagen, weken, doch niemand hoorde iets meer van hem. De Schout nam rechts en links inlichtingen, schreef den eenen brief over den anderen aan het hooger bestuur, doch nergens had men Saltman gehoord of gezien.

Een boer die op den akker achter de eikenhaag stond te werken, had iets van de hevige woordenwisseling tusschen de twee gewezen smidsknechten gehoord. Men sprak er van dienzelfden avond, terwijl het huisgezin om den haard zat, in het bijwezen van Winand den ouden scheerslijper, die met zijn vrouw op de boerderij nachtverblijf had verkregen.

- Ja, dat was daar terdege stormachtig, zei de boer, die achter de eikenhaag de twee Municipale ambtenaars had afgeluisterd. Nooit in mijn leven heb ik zulke hevige woordenwisselingen doormengd met grove vloeken gehoord.

- Men zegt dat die kerel met zijn hooge schouders en lange armen, zoo ontzettend boos kan worden.

- Ja, boos was hij, toen hij stilstond op de plaats, waar de oude elzeboom gestaan heeft, en uitriep: ‘hier heeft men den armen scheerslijpers-jongen opgeraapt!’

- En wat zegde de Schout daarop?

- Het kwam mij voor dat de Schout niet op zijn gemak was. Saltman zegde ook nog dat men den vondeling daar aan een tak van den ouden els maar had moeten ophangen.

- Wie zegde dat? vroeg Winand.

- Dat zegde zijn gewezen knecht, die nu sedert een tijd zijn Secretaris is geworden.

- En verder?

- Dat hij dan maar het lot zoude gehad hebben van zijn vader, den ouden scheerslijper, wien men eenige jaren geleden, te 's-Hertogenbosch aan de galg hing; ja, dat zegde Stan Saltman.

- Foei! waar haalt men de leugens! zei de vrouw van den Scheerslijper.

- Dat is nu juist geen leugen, zegde daarop de Scheerslijper; maar dat is nu hetzelfde.... ik zou dat alles maar blauw- blauw laten.

- Ja 't dient toch ook tot niets, voegde de vrouw er bij. Zij trapte herhaalde malen haar man op den voet, om hem indachtig te maken voorzichtig te zijn, en van al die oude geschiedenissen verder niets los te laten.

Had er dien avond een aanhanger van den Schout met Winand bij het ketelvuur gezeten, en wat er gezegd was, afgeluisterd en overgebracht? Dat was te denken, want er was geen half uur verloopen, of Barn Elshout wist van woord tot woord wat er van hem, wat er van den opgehangen scheerslijper gezegd was rond het ketelvuur.

XXX.
K.Z.

Toen de Scheerslijper, zoodra het den volgenden morgen een tijd licht was, bij een hard geschreeuwd en een ontzettend lang gerekt ‘scheersliep!’ door het dorp reed, en zijne vrouw van huis tot huis ging vragen: ‘geen messen of scheren te slijpen?’ ontmoette hij dicht bij het raadhuis twee Fransche jagers, Scevola en Cocles.

- Waar hij vandaan kwam? vroeg Cocles, die het woord voerde dewijl Scevola in de taal der Kempensche boeren nog altijd zoo ver was gevorderd als den eersten dag dat hij in het dorp kwam.

- Dat hij overal vandaan kwam, dewijl hij heel het land afkruide, antwoordde de Scheerslijper, zijn wagen nederzettend.

- Of hij zijn naam en dien zijner vrouw wilde opgeven?

- Dat zijne vrouw Hanna en hij Winand heette; dat hij overal bekend was onder den naam van Winand de Scheerslijper.

- Of hij hier in het dorp was geboren?

- Of er wel een enkele Scheerslijper in 't land was, die met waarheid zijn geboorteplaats konde aanduiden? Dat de meeste Scheerslijpers in de een of andere schuur, somtijds onder den blooten hemel, of in een dennebosch werden geboren, maar dat Winand toch altijd een Noord-Brabanter was.

- Of hij een paspoort had?

- Dat hij in zijn leven zelfs nooit een paspoort had gezien.

- Of hij wel wist dat onder de groote Fransche Republiek iedereen van een paspoort moest voorzien zijn?

- Dat hier in het dorp hem iedereen kende; dat hij er om de drie of vier maanden de scheren kwam slijpen en de scheermessen aanzetten, en dit deed sedert veertig jaren.

- Heeft die kerel geen pas? riep de Schout door het geopend venster van het gemeentehuis.

- Neen, hij beweert er geen noodig te hebben, antwoordde Cocles.

- Sluit de twee landloopers dan maar op in den raadhuiskelder.... wilt gij ze beiden doodslaan, ook goed; zoo doende, zijn er toch twee zwervende schelmen minder in de wereld.

Daarop ging het venster dicht terwijl de Schout mompelde:

- Dat zal u leeren des avonds rond het ketelvuur bij de boeren te praten over zaken die u niet aangaan, en daarbij nog schandige leugens te vertellen.

De kruiwagen met den hond er voor werd tegen den muur van het raadhuis neergezet, en Winand en zijn vrouw bracht men in den kelder. Eten of drinken kregen de gevangenen niet, en zelfs den volgenden dag gaf men hun geen brood, zelfs geen water. Het was op het bevel van den Schout, zei Cocles; en de Schout was in dit geval heer en meester.

Scevola, de wachtmeester, die somtijds een zeer handelbaar man was, wanneer hij meende dat het belang der aanbeden Republiek niet bedreigd werd, had zich veroorloofd aanmerkingen te maken aangaande de gevangenneming van den Scheerslijper, die door iedereen in het dorp was gekend. Gevaarlijk kwam de man hem niet voor; dergelijke lieden hadden volgens hem geen

paspoort noodig, en de Schout had stellig tegen den geest der wet gehandeld met een armen drommel, van wien niemand iets te vreezen had, zoo onbarmhartig gevangen te houden.

- Welnu, laat hem dan maar loopen, had de Schout gezegd; 't is mij ook wel; doch jaag dat landloopersen dievenvolk het dorp uit.

- Neen, dat mocht ook niet, meende de wachtmeester; hij was een vijand, en hierin volgde hij op de letter af, den geest der Republikeinsche wetgeving, hij was een vijand van willekeurige handelingen.

- Doe dan met de zwervelingen wat gij wilt, had de Schout geantwoord; wilt gij ze beiden doodslaan, om mij noch gedaan, noch gelaten. De Scheerslijper werd onmiddellijk op vrije voeten gesteld. Toen hij buiten kwam, en een stuk brood uit zijn kruiwagen wilde halen voor zijn trekhond, bemerkte hij dat het dier dood voor het rad lag. Winand gaf een ontzettenden schreeuw, en zijn vrouw bleef staan huilen bij den armen Sultan, dien zij zoo lief had.

- Ik wilde zelf een stuk brood eten, zei de Scheerslijper treurig; maar nu heb ik geen honger meer.

Ook de vrouw wilde geen voedsel aanraken.

- De arme Sultan heeft een slag op den kop gehad, zei Winand, die op zijn knieën bij den hond zat; wie mag dat gedaan hebben, Koob Zworl?

- Dat heeft de Schout gedaan, zei een kleine jongen uit de buurt, die bij den wagen stond.

- Die scheefoog! Dat betaalt hij mij, zei de Scheerslijper.

Hij maakte de lederen strengen los, wierp het hondengareel op den wagen, en kruide bij het eentonig, langgerekt ‘Scheersliep!’ het dorp in.

- Winand! riep een vriendelijke vrouwenstem, wilt gij mijn scheer eens slijpen!

Ja, zeker, mejufvrouw Clansterin, antwoordde Winand zijn wagen nederzettend; en voor u liever dan voor een ander.

- Voor mij, Winand?

- Ja, omdat gij jong en daarbij goedhartig zijt.

- Gij hebt mij altijd goed en trouw bediend, en vader zegt hetzelfde van u; hij kent u sedert zoolang, glimlachte het meisje.

- En ik herinner mij den tijd nog, dat gij niet waart geboren; uw moederzaliger was een brave vrouw; ik zie haar nog zitten, daar onder de lindeboomen.

- Winand, hebt gij niets te kort? Indien gij eten of drinken noodig hebt.....

- Duizendmaal dank, mejufvrouw; nu de Schout mijn armen Sultan heeft doodgeslagen, heb ik geen honger meer.

- De Schout? En waarom deed hij dat?

- Ja, waarom deed hij ons, alsof wij twee misdadigers waren, heel den dag en daarbij heel den nacht in den raadhuiskelder opsluiten?

Het meisje schudde misnoegd met het hoofd, en ging binnen terwijl de Scheerslijper een anderen slijpsteen op de spil zette. Eenige minuten daarna kwam het meisje terug met haar vader, die den Scheerslijper vroeg, of hij zijn pennemessen wilde slijpen en aanzetten.

- Ja, dat zal ik, zei Winand; maar ik heb u iets te zeggen, burger Clansterin.

- En wat is dat?

- Mag ik vrij spreken? Want ik weet bijna niet hoe ik het moet aanleggen om te beginnen.

- Dan zijn het gewichtige zaken?

- Zeer gewichtige; doch zeg mij eerst of gij niet boos zult worden op den ouden Scheerslijper!

- Dat beloof ik u; spreek vrij en openhartig.... wat is het?

- Gaat de jufvrouw niet in het huwelijk treden? gij neemt toch hoop ik niet kwalijk, dat...

- Neen, neen, ga maar voort; ja, mijne dochter gaat trouwen; dat is geen nieuws meer; iedereen weet het.

- Weet de jufvrouw ook met wien?

- Is het niet met den Schout, burger Barn Elshout?

- Weet gij ook wie de Schout is? Zijne moeder was een nicht van mijn vrouw.

- Mijn bloedeigen nicht, voegde de Scheerslijpers-vrouw er bij.

Jufvrouw Clansterin werd rood tot achter de ooren; en daarna bleek als eene doode.

- Dat hij een vondeling is, weet ik, zei de hevig ontstellende vrederechter; doch ik heb de bewijzen, dat hij eigenlijk van voorname afkomst is.... Wat gij zegt, zullen maar praatjes zijn, Winand.

- Neen, burger, dat zijn geen praatjes; zijn vader was een Scheerslijper, evenals ik, en heette Joachim Zworl; de man is voor diefstal te 's-Hertogenbosch aan de galg gestorven.

Het meisje liet een geweldigen gil, en liep schreeuwend: ‘ik heb het altijd gezegd!’ het huis binnen.

- Pas op, man, wat gij daar zegt, kon u wel eens duur te staan komen, dreigde de vrederechter; wat men zegt, wanneer het zaken van aanbelang geldt, moet men kunnen bewijzen.

- Wat ik zeg, kan ik goedmaken; en weet gij wel dat Stanislaüs Saltman zijn eigen neef is? en.....

- Gezusters kinderen onderbrak de Scheerslijpersvrouw.

- 't Gaat mijn verstand te boven, vervolgde Winand; dat ik den man niet sedert lang herkend heb.

- Bedriegt gij u niet, Winand; vroeg de vrederechter.

- Och, ik heb hem gekend, zooals ik u ken; toen hij een paar ellebogen hoog was, leurde hij met zwavelstokken; de deugniet beging op zijn veertiende jaar, in de Meierij een diefstal, waarop Tony, zoo is zijn naam, het land verliet, en in Brabant het smeden leerde. Eenige dagen geleden, ontmoette ik Tony, en dewijl hij toch, zooals hij zegde, nooit meer hier in het dorp terugkeert, heeft hij zich bekend gemaakt.... Ja, uw beruchte dorpssecretaris is niemand anders dan de kleine Tony.... echt schelmenras!

- Moet ik dat alles zoo maar voor klinkende munt aannemen? wierp de vrederechter op.

- Ja, zeker, zei Winand, en ik herhaal wat ik daareven zegde: de moeder van Barn Elshout.....

- Was mijn bloedeigen nicht, volledigde Hanna.

- Uw bloedeigen nicht had men nevens haar man moeten hangen, snauwde de Scheerslijper; zij had het tienmaal verdiend. Zij is echter de gerechtsdienaars te rap geweest met plotseling aan eene beroerte te sterven; maar anders....

- Ga eens voort, zei de vrederechter.

- Zij liet een éénig driejarig kind achter; wij heetten hem Koob.... Koob Zworl die heden Schout in het dorp is.

- En verder?

- Toen de moeder, God moge haar ziel hebben, (doch neem niet kwalijk dat ik er aan twijfel,) begraven was, zetteden wij den jongen Koob op den wagen, en namen hem mee het land in, doch volstrekt niet met het inzicht om hem als ons eigen kind aan te nemen, dewijl de Scheerslijper zelf arm genoeg was om te gaan bedelen.

- En wat hebt gij met het kind gedaan?

- Toen mijne vrouw en ik bijna dood waren van den honger, hebben wij op een vroegen morgen den kleinen Koob neergelegd aan de poort van het klooster hier in

het dorp. Het overige is in heel de streek bekend. Heeft de Scheerslijper goed of slecht gehandeld? Dat is nu om het even, dewijl hij door armoe wel gedwongen was, zich van den kleine te ontmaken.

- Dat alles bewijst nog niet dat gij de waarheid zegt.

- Ja, waar is het; zou ik Koob Zworl met zijn scheeve oogen, met zijne groenachtige kleur, met zijn stijve vingers, niet herkennen? Daarenboven heb ik den knaap honderdmaal hier bij Willi, in de smis bij Wolf, en ook in zijn eigen smis weergezien.

- Toch kan men zich bedriegen.

- Nu, indien gij aan de waarheid twijfelt, burger, bezie dan zijn rechter arm.

- Zijn rechter arm, zegt gij?

- Daarin heb ik voor de aardigheid zijn naam geprikt; de twee letters K.Z. moeten nog zichtbaar zijn... K.Z. dat beteekent Koob Zworl. De K is bloedrood, de Z donkerblauw... neen, dat gaat er nooit uit.

- Ja, zoo is het, bevestigde de Scheerslijpers-vrouw.

- Winand, spreek van dit alles aan niemand, verzocht de vrederechter.

- Op menig pachthof weet men juist wel niet alles maar toch een en ander van hem.

- Spreek over niets.... de Schout zou zich op u kunnen wreken, en....

- Ja, Koob Zworl is tot alles in staat; doch wat scheelt het mij, wat een schurk doet of niet doet? Indien hij mijn hond geen leed had gedaan, zou ik over een en ander kunnen heenstappen maar nu niet; neen, nu niet... nu moet het er uit!

- Winand, ziedaar, uw slijploon, zei de vrederechter; ik ben blijde u heden ontmoet te hebben.

- Rechtuit gesproken, ik ook zei de Scheerslijper, nam zijn kruiwagen op, en riep voortkruiend zijn lang gerekt: ‘scheersliep!’

- Die Jufvrouw zag er ontsteld uit bij het hooren van al dat nieuws, merkte zijn vrouw aan.

- 't Meisje zal blij zijn, dat zij van dien scheefoog verlost is, lachte Winand; nu 't zou ook zonde zijn een jong, goedhartig meisje te koppelen met den grootsten schurk der Fransche Republiek. Zooals men eergisteren avond op de hoef vertelde, zou de jufvrouw in 't geheel niet genegen zijn voor dat huwelijk.... neen, indien zij met dien gelen scheefoog trouwt, is het alleen omdat haar vader doodarm en de Schout met al zijn gestolen kloostergoederen schatrijk is.

- Wat gaat het toch zonderling in de wereld, zuchtte de vrouw; wie had ooit durven denken dat het kind van mijn bloedeigen nicht...

- Zijt gij daar weer met uw nicht! Uw nicht was een heks!

Tegen den avond kwam de Schout zijn gewoon bezoek afleggen bij den vrederechter.

- Ik heb daar een paar uren geleden, zoo sprak hij binnentredend, een duizeling in mijn hoofd gehad....

- Zijt gij onpasselijk, burger? vroeg de vrederechter.

- Neen; doch ik heb mij door den barbier eenige oneen bloed doen aftappen, en nu gevoel ik mij weer gezond als een visch.

- Dat is zeer gelukkig, burger.

- Eenigen tijd geleden, had ik mij in een woordenwisseling met Saltman hevig boos gemaakt; Saltman is een kerel, die met valsche streken omgaat.

- Ja, de vrederechter had daar iets van gehoord.

- Sedert dien tijd, hernam de Schout, gevoelde ik steeds tuitingen in de ooren, lamheid in de beenen, en een zekeren aandrang naar het hoofd...

- En het is daarvoor dat gij u liet aderlaten?

- Ja, doch nu gevoel ik mij weer zooals vroeger... Ai! wat is dat nu?

- Er loopt bloed uit uw mouw, burger.

- Is dat de adersteek die weer begint te bloeden? Zou de zwachtel zijn los geraakt?

- Trek spoedig uw jas uit, zei de vrederechter; meisje, haal een zwachtel daar uit de kas; ik heb meer dan eens in mijn leven een verband om een arm zien leggen.... neen, dat is niet moeilijk.

De Schout had zijn jas uitgetroliken; de vrederechter maakte den bebloeden zwachtel los, en plaatste den duim op den adersteek, waarna hij een kompres in koud water gedoopt er op legde, en het stevig om den arm vastbond.

- Zie zoo, burger, houd nu den arm half gebogen, en steek de hand in uw vest; bloeden kan het niet meer.

- Dank u, zei de Schout, en den vrederechter beziende, voegde hij er bij: zijt gij onpasselijk, burger? Wat scheelt er aan? Waarom ziet gij zoo bleek? En gij, Adelina, ziet nog bleeker, dan uw vader.... wat deert u?

De vrederechter beweerde volstrekt niet onpasselijk te zijn, en zijne dochter gaf voor, dat het zien van een bloedvlek altijd een zonderling uitwerksel op haar maakte. Daarop gingen beiden de kamer uit.

- Hebt gij het gezien? vroeg de dochter zoodra zij met haar vader alleen was.

En de vader in diepe gedachten verzonken, knikte met het hoofd. Wat zij gezien hadden, waren de twee letters K.Z. de eerste bloedrood, de tweede donkerblauw, juist zooals Winand, de Scheerslijper het had gezegd.

- Een vondeling, de neef van zwerversvolk, de bloedverwant van iemand die, zooals men zegt, zijn ziel heeft

verkocht, de zoon van een ter dood veroordeelde! sprak de dochter op somberen toon, en met diepen afschuw.

Daarop barstte zij in een luid snikken uit, en riep:

- En moet uwe dochter de echtgenoot van zulk een man worden? Ach, vader! ben ik uwe dochter niet meer? Gij hebt mij altijd zoo teeder lief gehad!

- Zwijg maar, kind, ween niet langer; laat mij eens even binnengaan, en twee woorden spreken met burger Elshout, antwoordde de vrederechter, en drukte zijne dochter een kus op het voorhoofd.

Wat er tusschen den vrederechter en den Schout omging, kan men vooruit weten. Laat ons echter zeggen dat de twee burgers geen vijf minuten met elkander hadden gesproken, of de Schout liep dreigend, vloekend, de deur uit.

Dienzelfden avond vertelden de, buurmeisjes onder elkander, dat Winand, de Scheerslijper, iets verschrikkelijks op de rekening van den Schout had uitgebracht, dat het doopceel van den ouden smidsknecht nu teenemaal was gelicht, en eindelijk dat de vrederechter den toekomenden bruidegom eenvoudig aan de deur had gezet.

't Was verdiend loon meende men in het dorp. Evenals Gitta de smidsdochter, had ook de dochter van den vrederechter wel duizendmaal gelijk hare hand niet te schenken aan dat vreemd ras, dat men aan de kloosterpoort had opgeraapt, aan dien scheefoog, die zich met een, aan den duivel verkochten, kerel ophield, aan iemand die een valschen eed op het geweten had, aan den vervolger der kloosterheeren, aan den ontheiliger der kerken en heiligenbeelden, aan den hooghartigen Schout, die nu wel een groot en rijk man was, maar wiens rijkdom enkel en alleen bestond uit zwartgoed, dat is te zeggen, letterlijk gestolen goed. Ja, de Scheerslijper mocht poorten neerhalen, oude boomen nedervel-

len, gebouwen afbreken en weer optimmeren - hij mocht al de herinneringen aan het oude, eerbiedwaardige eigendom doen verdwijnen, om plaats te maken voor een nieuwmodisch kasteel, hij zou toch altijd de diep verrachte eigenaar zijn en blijven van zwartgoed, gestolen goed!

XXXI.
Nieuw tijdperk.

Wij bevinden ons nu in de eerste dagen der negentiende eeuw.

Het Fransche schrikbewind, bezoedeld met de tranen en het bloed van duizend en duizend onschuldigen, is gevallen. De slagbijl door het aanklevend bloed bemorst en verroest, ligt hier ot daar in een oud schommelhok geborgen; men heeft de roodgeverfde stellage der guillotien er bovenop geworpen. Het afschuwelijk moordtuig zal niet meer te voorschijn komen, dan enkel wanneer de samenleving genoodzaakt zal zijn zich over bedreven misdaden te wreken. Het gevloekte moordtuig moge daar rusten, zoolang totdat het vuur van den laatsten dag de wereld heeft vernietigd! Reeds heeft het nieuw bestuur een bevel uitgevaardigd, waarbij de, tot dus verre onverkochte, kerken ter beschikking der bevolking worden gesteld, en de van ouds gebruikelijke godsdienstplechtigheden wederom mogen plaats hebben. Ook de verbannen priesters gaan naar Europa wederkeeren; in een woord, men is een nieuw, heuglijk tijdperk ingetreden; de kerkvervolging heeft opgehouden.

En nu vroegen de brave dorpelingen:

- Zou onze Abt, de heilige priester, nog in leven zijn? En indien de man den dood niet gevonden heeft op den wijden Oceaan, of indien hij niet voor eeuwig in den naakten grond van Cayënne ligt te slapen, zal hij dan nog ooit in het dorp wederkeeren?

- Wie kan daarop antwoorden, dan alleen de goede God van daarboven?

- Zullen de oude Schout, Craas en zijn zoon, indien het waar is, dat zij niet door de ruwe Sanscullotten zijn gefusilleerd, dan toch eindelijk aan hunne bloedverwanten en vrienden worden weergegeven?

- Och, neen, dat alles is al te schoon, al te gelukkig, om er aan te durven denken, was het gevoelen van pachter Willi.

- Laat ons maar voor stellig houden dat de Schout, Craas en zijn zoon hetzelfde lot gehad hebben als de ongelukkige boekdrukker van Turnhout, sprak de smid.

- De arme Corbeels? vroeg Willi.

- Ja, wie anders?

- Ik heb hem gekend, zooals ik u ken, zooals wij allen elkander kennen.

- Al wie aan den afgeloopen boerenkrijg deelnam, al wie om een of andere reden, in de handen der Fransche soldaten viel, heeft het met den dood moeten bekoopen.

- Laat ons voor al die brave menschen bidden, en denken dat zij als martelaars naarboven gingen.

- Ja, laat ons voor hen bidden, en verder maar het beste hopen.

- Ja, het beste, meende Wolf Klumpp; maar toch halen wij binnen eenige dagen de torenklokken weer uit hun graf.

- Goddank! zeiden de buren.

- En wij hangen onze oude vrienden weer op de plaats, van waar zij ons elken morgen toeriepen dat de dienst des Heeren ging beginnen - van waar zij voortaan met ons weer zullen weenen, wanneer een bloedverwant of een vriend onder de zoden van het kerkhof wordt neergelegd - van waar zij voortaan ook wederom zullen juichen en jubelen, wanneer het volk in vreugde is.

- Goed gesproken, Wolf Klumpp! juichten de buurlui.

- Wordt die afschuwelijke Scheerslijper met zijn groenachtig gezicht en scheeve oogen, die daar op het klooster den grooten heer speelt, nu ook uit zijn hok gehaald? vroeg een boer uit de buurt.

- t' Wordt wel tijd, meende een ander; dat men al dat gestolen kloostergoed aan de wettige eigenaars teruggeeft.

- Dat zou gemakkelijk en ook onmiddellijk geschieden, indien gij en ik en onze buren een oogenblik baas waren, lachte de smid; maar nu niet.

- En waarom niet?

- Neen, dat blijft zoo voor 't oogenblik; en 't valt, dunkt mij, sterk te betwijfelen of dat schreeuwend onrecht wel ooit zal hersteld worden.

- Hebt gij 't gehoord wat men daar zegde in *den Gouden Sleutel*?

- Goed of slecht nieuws?

- Heerlijk nieuws! De jagers met hunne lange snorrebaarden, die ons zoolang gedwarsboomd en gedrild hebben.... raad eens!

- Gaan ons eindelijk misschien wel verlaten?

- Geraden! Morgen trekken zij af naar het hoofdkwartier van Generaal Durutte.

- Goddank!

- En goede reis!

- En geve de goede God dat wij nooit in ons leven hun naam meer hooren noemen.

De weerdin uit *den Gouden Sleutel* kwam bij den smid haastig binnen geloopen, en bevestigde het gelukkig nieuws; ja, de jagers waren bezig met inpakken; morgen, vroeg in den morgen, zouden zij vertrekken.

- t' Is een gelukkig nieuws, zei de smid; want 't was bijna alsof die ruwe soldaten hier voor eeuwig moesten gevestigd blijven.

- 't Is een verlichting voor elk braaf hart, zei Willi; en ik zou zeggen dat ik nu nog hoop krijg op een betere toekomst, indien wij nu ook nog van den Scheerslijper, die zooals men daareven zegde, den baron speelt, daar op 't oude klooster, konden ontslagen worden.

- Indien wij dan ook die vreemde kleuren uit het dorp mochten zien verdwijnen, zei Donaat.

- Welke vreemde kleuren? vroeg de smid; of bedoelt gij de Fransche vlag?

- Ja, de Fransche vlag, die daar zoo lang tegen mijn dank, voor den paardenstal van *den Gouden Sleutel*, aan die hooge, mastespar hangt te wapperen.

- Ja, van die vreemde vlag heeft mijn Brabantsch hart meer dan eens stekende pijnen gevoeld, zei de smid.

- Indien de jagers het vreemde ding, dat hier in de Kempen niet te huis hoort, soms niet inpakken....

- Wat doet gij dan Donaat? Jongen, wees maar op uw hoede.... steek de handen aan geen vlag of kokarde zoo lang er nog een enkele Republikein in het land is... 't zou u 't leven kosten!

- 't Jeukt mij anders aan de vingers, om die vreemde vlag neer te halen.

- Laat ons den tijd afwachten; eens toch wordt het veroverde Vaderland weer vrij; gebeurt dut, en het zal gebeuren, want de goede God is en blijft er, dan zal die Scheerslijper daar in 't oude klooster, van zelf heengaan, en ook de vreemde vlag blijft geen uur langer meer waaien; en indien....

- Ja, wees maar op uw hoede, waarschuwde Willi onderbrekend.

- En indien dat gebeurt, vervolgde de smid blijmoedig, geef ik mijn dagloon van een heele maand aan den dorpsarme.

- En ik een kar van mijn beste tarwe, voegde de pachter er bij.

XXXII.
Naamlooze brieven.

Wij bevinden ons in de woning van den Procureur der Republiek die in zijne kamer voor een schrijftafel zit te lezen. Op dit oogenblik brengt de meid een brief binnen, welke daareven door den postbode werd afgegeven. 't Is een lange brief, slecht opgesteld, met nagemaakte hand geschreven en zonder dag- of naamteekening. De Procureur heeft bij de lezing meer dan eens de wenkbrauwen gefronst, dan weer even geglimlachen, en daarna den brief op de tafel geworpen.

- Al wederom een naamlooze brief, mompelt hij, een blik vol verachting werpende op het papier, dat hij misnoegd verder op de tafel van zich wegschuift.

Een oogenblik blijft de Procureur zitten nadenken; het is zichtbaar dat die naamlooze brief, daar voor hem op de tafel, hem toch min of meer bekommert.

- Ik heb een afschuw, mort hij, van die hatelijke brieven, welke in deze zoo diep beroerde dagen, geen ander doel schijnen te hebben, dan de Rechtbanken te misleiden, en haat en laster te strooien in de bevolking.

De brief wordt op nieuw gelezen, en weer op de tafel weggeschoven.

- Ja, ik blijf bij mijn dikwijls geuit gevoelen, mompelt de Procureur; naamlooze schriften behooren te huis bij het hout en den turf in het brandend vuur.

Was het juist te verwonderen dat, na den val van het zoo gehate Schrikbewind met al zijn plagerijen en

verdenkingen, met al zijn onrecht en doodangst, de naamlooze brief aan het dagorde kwam?

- En toch ben ik wel gedwongen de volgende bekentenis af te leggen: de verdrukte ziet er een middel in om, op zijne beurt, den plager, den verdrukker het gepleegde onrecht te doen boeten, zoo denkt de Procureur bij zich zelven; ziedaar, misschien den tienden naamloozen brief, welke mij sedert eene maand wordt toegezonden, teneinde dezen en genen, vooral de Ambtenaars der vallende Republiek in een hatelijk daglicht te stellen.... Welken plicht heeft het gerecht in dit alles te volgen?

Hij blijft wederom een oogenblik zitten nadenken, en herneemt:

- Kom, 't zijn toch laffe kerels, die hun naam verborgen houden, en...

De brief wordt andermaal en met meer aandacht gelezen.

- Ken ik den man, die hier het voorwerp is eener verschrikkelijke aanklacht? Persoonlijk is hij mij onbekend, maar bij briefwisseling kwam hij meer dan eens met mij in betrekking. Is er iets tot zijn last? Och, niet meer denk ik dan dit bij velen het geval is. Wat men van hem zegt, moeten praatjes zijn, niets anders. De man moet ontzettend veel vijanden hebben zooals de meeste Ambtenaren der gehate Republiek.... Kom, laat ons aan al die naamlooze brieven met al hun onbepaalde aantijgingen niet meer denken.

In weerwil van dit genomen besluit, wil toch de naamlooze brief, die daar voor hem, open op de tafel ligt, maar niet uit zijn hoofd. Het is bijna, wanneer hij er van tijd tot tijd zijn oog heenwerpt, alsof de letters eensklaps een bloedachtige kleur krijgen.

- 't Is toch zonderling, zoo denkt de hooge Ambtenaar bij zich zelven; die brief brengt de verwarring in mijn

hoofd; 't is bijna of mijn hart er te sneller om begint te jagen.... kom, laat ons een einde stellen aan al die onzekerheid, en inlichtingen vragen, bij wien? Bij het bestuur der twee Neethen.

Een half uur later is de brief aan het Departementsbestuur gericht reeds vertrokken, en wordt den volgenden dag beantwoord.

'Laster, niets dan laster! zoo luidt de brief van het hoog bestuur; de man wien men verdacht wil maken, is een treffelijk ingezetene en tevens een aanbevelingswaardig Republikein. De bevolking, in welks midden hij leeft, verdient een geheel anderen naam; wat men er aantreft, zijn muiters, afschuwelijke dweepers - bijgevolg aartsvijanden van den braven man, wiens eer en hoogen maatschappelijken stand men zoekt te bekladden en hatelijk maken.'

Bij deze geruststellende tijding is de Procureur van meening, dat hij zich om de zaak niet meer behoeft te bekommeren; de naamlooze brief wordt voor goed in de schuif der schrijftafel weggeborgen.

Den volgenden dag komt er een tweede, door dezelfde hand geschreven, naamlooze brief aan: de feiten in den voorgaanden twijfelachtig aangehaald, worden nu met meer juistheid, meer bepaald afgeteekend, en de naamlooze schrijver vraagt er in, waarom men over dieven en schurken inlichtingen vraagt bij een bestuur dat dergelijke mannen beschermt, verdedigt.

- Dat begint ernstig te worden, denkt de Procureur; die naamlooze briefschrijver moet iemand zijn, die betrekkingen heeft in de bureelen van het bestuur der twee Neethen; kan dat anders? Neen, er is daar iemand die zelf de aanklager is, of ten minste hem op de hoogte houdt.

Den volgenden nacht droomt de Procureur van zijn twee naamlooze brieven: hij ziet de twee vierkante stukken papier uit de schuif zijner schrijftafel komen,

door de kamer heenvliegen, en zich dan tegen de schouwplaat, dan weer tegen den muur vasthechten. De letters zijn bloedachtig rood en schijnen allerlei vormen aan te nemen: 't zijn saterkoppen, honden, ratten en spinnen, die tegen elkander opvliegen, worstelen, vallen en opstaan, gaan loopen en dreigend, sissend van woede wederkeeren en elkander opnieuw aanvallen. Van dat oogenblik gaat de naamlooze aanklacht geen oogenblik meer uit het hoofd van den hoogen Ambtenaar, die eindelijk een besluit neemt, aan al dien twijfel en onrust een einde te stellen, of zoo de beschuldiging wezenlijk gegrond is, er ook onmiddellijk gevolg aan te geven.

- Ik weet wel bij wien ik eigenlijk het eerst van al had dienen aan te kloppen; neen, bij het bestuur der beide Neethen was ik misschien wel niet aan een goed adres, zoo spreekt de Procureur terwijl hij zich neerzet om te schrijven.

Twee dagen later; het is reeds donker. Voor de deur van den Procureur der Republiek wandelt een man de straat op en neer. Hij heeft het uitzien van iemand die in een der Kempensche dorpen te huis behoort; hij heeft een zwaren reisstok in de hand, en een scheemes op zij, waarvan het heft uit een zijner broekzakken uitsteekt.

Hij werpt een vorschenden blik op de huizen, op de voorbijgangers en de rijtuigen, die van tijd tot tijd door de straat rollen.

- Indien ik ging aanbellen? mompelt de man; waarom niet? 't Is anders misschien wel een gevaarlijke boodschap... kent mij iemand? Neen, ik moet hier teenemaal onbekend zijn.... en daarbij geef ik een valschen naam op; kan dat kwaad? Neen, wanneer ik eenmaal wederom buiten de deur ben, ziet men mij toch nooit weder.... en hier in de stad wil ik, eenmaal mijn boodschap afgelegd, geen oogenblik vertoeven. Neen, ik zorg

wel dat noch de Procureur, noch zijne speurhonden ooit mijn spoor in den neus krijgen.

Hij wandelt opnieuw gedurende eenige minuten open neer; het is zichtbaar dat hij er eenig bezwaar in vindt om aan te bellen, want reeds heeft hij den belknop in de hand, doch hij laat zijn arm zakken, en gaat weer even de straat in.

- Toch ga ik niet van hier zonder den Procureur der Republiek gezien en gesproken te hebben, zegt hij bij zich zelven; loop ik eenig gevaar? Neen, ik houd anders niet van Rechters, Procureurs, Gerechtdienaars en hoe dat volk verder mag heeten.... kan men mij daarbinnen ook somtijds aanhouden, boeien en naar de gevangenis voeren? Kom, wie zou dat durven? Ik heb toch mijn zakmes.

Hij voelt met de hand naar het heft van zijn scheemes dat elke plattelands-bewoner, in dien tijd, in zijn zak droeg, en mompelt:

- 't Zou al een stout man moeten wezen, die mij aan 't lijf durfde..... kom, dat moet maar uit zijn.... laat ons aanbellen.

Hij had den belknop in de hand, en belde. Een oude meid opende de deur.

- Ik wilde wel gaarne den burger Procureur zien en spreken, zegt de vreemdeling.

- Kom binnen, antwoordt de meid die hem onmiddellijk bij den Ambtenaar der Republiek binnenbrengt.

De Procureur werpt een vorschenden blik op den vreemdeling, die een zeer ongunstig voorkomen heeft.

- ‘Burger Procureur!’ zoo begroet de onbekende den hoogen Ambtenaar die zijn groet met een hoofdknik beantwoordt, en hem met een strengen blik van boven tot onder opneemt.

- Ik kwam u eens vragen of gij mijne twee brieven somtijds ook niet hebt ontvangen? zoo begon de vreemdeling.

- Uwe brieven? Bedoelt gij twee naamlooze brieven? Ja, die heb ik ontvangen.
- Die brieven werden door mij geschreven.
- Weet gij wel dat een eerlijk man gewoon is zijn brief te onderteekenen?
- Wat komt het er op aan of mijn naam al of niet onder mijn brief staat?
- Zoo, zoo, daarin maakt gij geen onderscheid?
- Dewijl mijn naam u toch onbekend is.
- Wie zijt gij? Hoe is uw naam? Waar woont gij?
- Mijn naam is Samuël Kisbacher.
- Dat is geen inlandsche naam.
- Ik ben van Westphaalsche afkomst, woon sedert mijn kinderjaren hier in het land en win mijn brood met handwerk.... ik ben eigenlijk een tingieter van stiel.
- Wat bewoog u mij naamlooze brieven te schrijven?
- Naamloos of onderteekend, komt mij juist hetzelfde voor, dewijl zooals ik u daar zeg mijn naam toch volstrekt onbekend is.
- Waarom schreeft gij mij een tweeden brief?
- Ik wist dat gij aangaande mijn eersten brief inlichtingen hadt genomen bij het hooger bestuur, en.....
- Hoe wist gij dat?
- Dat is nu hetzelfde; doch ik was overtuigd dat gij daar aan een verkeerd adres waart; 't was daarom dat ik u mijn tweeden brief deed geworden.
- Waarop ik anderen heb geraadpleegd.
- Dat weet ik ook.
- Hoe? Dat weet gij ook al? 't Is bijna alsof ik spioenen in huis heb?
- Dat is nu hetzelfde; doch ik wilde u vragen of het antwoord, dat gij dezen namiddag moet ontvangen hebben, den inhoud mijner brieven niet ten volle bevestigt?

- Gij zijt tamelijk nieuwsgierig.

- Volstrekt niet; doch ik weet dat het zoo is; ik weet het alsof ik met eigen oogen den brief had elezen.

- Ga zitten, zei de Procureur, die er belang in vindt het onderhoud met Samuël Kisbacher voort te zetten, en hem verder behendig uit te vragen.

Samuël zet zich vertrouwelijk naast den Procureur neder, en spreekt:

- Is het zoo niet? Heb ik een woord in mijn twee brieven gezegd, dat een haarpijl breed bezijden de waarheid is?

- Luister, Samuël Kisbacher, zegt de Procureur op meer vertrouwelijken toon; ofschoon ik gewoon ben naamlooze brieven in 't vuur te werpen, en mij met naamlooze schrijvers, welke ik al te diep veracht, niet in te laten, wil ik ditmaal een uitzondering maken....

- Dankbaar.... nu, dat is voorzichtig gehandeld, dewijl ik bepaald zeker ben u van dienst te kunnen zijn.

- En u bekennen dat uwe inlichtingen juist zijn bevonden.

- Ziet gij wel?

- Het voorname feit echter valt nog te bewijzen.

- Het voorname feit is even nauwkeurig opgegeven, zoo ik meen.

- Ja, maar het komt mij zoo ongeloofelijk voor, dat....

- Dat gij vaster grond moet hebben om verder te gaan? Is het dat niet? Gelief dan nauwkeurig aan te teekenen, wat ik u ga zeggen.

Nu spreekt Samuël Kisbacher een geruimen tijd met den Procureur, terwijl deze al zijn verklaringen aanteekent.

- Zie zoo, dat is voldoende, meer zelfs dan voldoende, spreekt de Procureur na heele bladen papier te hebben volgeschreven; zeg mij nu nog, Kisbacher, wat u aanzette om hier als beschuldiger op te treden?

- Dat is nu hetzelfde.... later zult gij dat weten.... is dat niet voldoende? Doch indien er van al mijn verklaringen een enkel woord valsch wordt bevonden, leg ik mijn hoofd onder de slagbijl.... en nu kan ik heengaan, zoo ik meen.

- Zeg mij vóór gij heengaat, waar ik u vinden kan, indien ik bij geval verdere inlichtingen van u mocht noodig hebben.

- Ik ben voornemens een geruimen tijd hier in de stad te verblijven; indien gij verkiest, zal ik u morgen komen opgeven in welke afspanning ik mijn intrek neem.

- Allerbest, Samuël Kisbacher; ja, vergeet niet mij uw adres op te geven.... indien gij een oogenblik wilt nadenken, verstaat gij dat ik u voortaan zeer dikwijls zal noodig hebben.

- Och, dat verstaat iedereen, glimlacht Samuël; nu, elk uur, 't zij bij dag of bij nacht, ben ik tot uw dienst.

- Dankbaar, vaarwel.

Daarop verlaat Samuël den Procureur. Op de straat gekomen, mompelt hij:

- Ja, ja, loop nu maar naar de andere wereld met uw Samuël Kisbacher! Doe nu maar wat ik gaarne heb; doch wees verzekerd dat gij een knap Procureur moogt heeten, indien gij Samuël nog ooit in uw leven ontmoet; neen, al de Procureurs der groote Republiek zijn niet tegen Samuël Kisbacher opgewassen... wel te verstaan in vossestreken.

De vreemdeling is reeds eenige minuten de deur uit, en nog staat de Procureur starlings te zien naar de deur langswaar hij is uitgegaan.

- Wat een zonderling man! spreekt de burger Procureur bij zich zelven; wie heeft ooit in zijn leven zoo een maaksel van een kerel aangetroffen? En wat duivelachtige oogen had die man in zijn hoofd? Nu 't schijnt

een vastberaden kerel te zijn; doch wat zijn inlichtingen aangaat die zijn nauwkeurig; daarvan heb ik de stelligste bewijzen in handen. Doch dat Samuël Kisbacher maar oppasse zelf niet in de kaars te vliegen.

Misschien bedrieg ik mij, doch hij zelf, de aanklager, kon wel eens, evenals de aangeklaagde, geen al te zuiver geweten hebben.... Samuël Kisbacher komt mij als een gemeene kerel voor, misschien bedrieg ik mij.... doch de instructie zal dat alles weldra ophelderen. Wat er van zij, burger Samuël, de Procureur der Republiek verliest u niet uit het oog.... ik ga oogenblikkelijk een mijner geheime politiedienaars gelasten u zorgvuldig te bewaken; ontsnappen doet gij mij niet.... ofschoon gij er een doortrapt man uitziet, zal ik u toonen, dat gij met uw meester te doen hebt.

- Wel, heb ik mijn leven! zegt de meid binnentredend, kwansuis om een of ander voorwerp weg te halen.

- Wat is er? vraagt de burger Procureur.

- Zie, dat was nu een afzichtelijke kerel, die daar zooeven uitgaat.

- Ja, Samuël Kisbacher mag niet onder de schoone mannen gerekend worden, lacht de Procureur; 't is wel het zonderlingste figuur dat ik mijn leven ontmoette.

- Foei, wat een spookachtige kerel! De Duivel zelf heeft geen valscher oogen, dan hij... en hoe heet hij, Samuël Kisbacher?

- Ja, die kerel had een valsch gezicht; ongunstiger voorkomen heb ik nooit in mijn leven aangetroffen.

- Foei! het voorkomen van een baanstrooper.... indien dat geen gauwdief is, heb ik mijn bril niet op; ja, dat ziet er een gauwdief uit!

- Omdat men afzichtelijk leelijk is, moet men toch juist geen baanstrooper of gauwdief wezen, glimlacht de Procureur.

- Dat is waar, burger, maar hebt gij opgemerkt dat die man zulke lange armen had?

- Verbazend lange armen, en daarbij ontzettend hooge schouders.

- Foei! hij had wel iets van een reusachtigen aap! Ik heb in mijn leven apen gezien, die een vriendelijker gezicht hadden dan hij.

Lezer, hebt gij in Samuël Kisbacher, den schrijver der naamlooze brieven, Stanislaüs Saltman herkend? Ja, 't was de oude smidsknecht, wien wij zagen ingaan bij den Procureur der Republiek. Tegen wien had hij nu een aanklacht ingediend? Dit alles gaan wij verder ophelderen.

XXXIII.
In den kelder.

Wij bevinden ons wederom in het dorp waar de brave smid en de eerlijke Willi wonen; waar wij reeds zooveel onrecht hebben zien plaatsgrijpen; waar de brandstichter op een heerlijk buitengoed verblijft, en waar de slechte kerels des nachts naar den ouden Grenspaal loopen.

Het is omstreeks middernacht; in het dorp is het doodstil en treurig. Hier en daar blaft er een bandhond, terwijl een wakende medebroeder, daar ginds op een verwijderde pachthoeve, zijn geblaf beantwoordt. In een der eenzame straten hoort men nu het treurig getok der klep van den klepperman, en daarna zijn kort, eentoonig lied, dat hier en daar door den echo ginds tegen een huis of schuur wordt herhaald.

Daarna wordt alles wederom stil totdat de nachtwaker, een paar minuten later, op nieuw het getok zijner houten klep en zijn eentoonig nachtlied laat hooren, totdat de echo op zijne beurt, hem wederom nazingt en naklept. En hoort men verder niets in het doodstille dorp? Ja, ginds op den weg, bij het inkomen der dorpskom, hoort men het geschok der raden van naderende rijtuigen, een flauw gekletter, bijna zooals sabels in ijzeren scheden kletteren, en het dof getrappel van paarden. Het geschok, het gekletter en het dof gedruisch van paarden komen nader: het zijn twee reischeezen, en daarachter een zestal Fransche dragonders.

Op het oogenblik dat de torenklok, indien zij nog

op haar oude plaats daar achter de galmgaten had gehangen, één uur zoude geslagen hebben, hielden de reischeezen en ook de Fransche ruiters stil aan den hoefstal van Wolf Klumpp.

De smid had tot hiertoe nog niet geslapen; tienmaal had hij zijn klein gevelvenster geopend, eenige oogenblikken over de donkere straat staan zien, en met open mond en ingehouden adem blijven luisteren. Daarna had hij zich wederom te bed gelegd om in te slapen, doch de slaap kwam niet, en Wolf bleef dan weer onrustig liggen luisteren. Toen hij omstreeks één uur in de straat een zeker gedommel meende te hooren, sprong hij haastig van zijn bed, en kwam in zijn geopend gevelvenster liggen. Ofschoon het donker was, zag hij toch dat er twee disselcheezen en daar rond eenige ruiters, bij zijn hoefstal stilstonden.

- Wacht een oogenblik, fluisterde hij stil naar beneden; ik ben terstond bij u.... heel den nacht lag ik op u te wachten.

- Vader, wat is er? kwam Donaat hevig ontsteld vragen.

- Niets, niets, jongen; waarom blijft gij niet te bed liggen? zei de smid; waarom onstelt gij u? Kom, ga maar spoedig naar Gitta, en stel haar gerust.

- Ik hoor daar aan de deur getrappel van paarden; ook hoor ik sabels rinkelen, en....

- Ja, dat hebt gij gehoord; doch houd u stil.... maak geen leven.

- God, God! wat hangt ons nu wederom boven het hoofd? kermde Willi's Donaat.

- Niets, Donaat, wees maar gerust; meer kan of mag ik u niet zeggen.

- Zijn dat nu weer de Fransche jagers? Ach! de Heer beware u en ons allen.

- Fransche jagers? Ja, dat is mogelijk; doch spreek

zoo luid niet..... Donaat, spreek stil.... laat mij den tijd om mij te kleeden.

- Vader, wat gaat gij aanvangen? En waar blijf ik met Gitta?

- Stil maar..... zie zoo, nu ben ik gekleed; ik ga terstond naar beneden.

- Gij zult toch hoop ik de deur niet ontsluiten? Ach, vader, doe dat niet!

- Vader, verberg u! kwam Gitta hevig ontsteld, door de spleet der deur fluisteren; of liever vlucht langs de achterdeur het veld in.... 't zijn de Fransche jagers! vlucht, vader, vlucht!

- Waarom, kind?

- Ja, er staan ruiters aan de deur; ik heb duidelijk het getrappel der paarden gehoord.... ach! men komt den smid oplichten.... dat mist niet.... Ach, vader! denk toch wat zij met den armen Corbeels deden.

- Stil maar, kinderen, laat mij naarbeneden gaan, en de deur openen, zei de smid bedaard; spreekt nu geen woord meer, of gij brengt uw vader nog in moeilijkheden.

- Ach! in Gods naam, doe niet open!

- Ja wel; het moet, Donaat, het moet; luister, voegde hij er fluisterend bij; reeds sedert gisteren weet ik, dat wij dezen of den volgenden nacht een bezoek moesten krijgen, en dewijl men mij belast heeft dit alles stipt geheim te houden, heb ik ook niemand er van gesproken.

- Een bezoek? En wie moet een bezoek geven aan den smid van het dorp? Vader, wat steekt daarachter?

- Wie, wat, hoe, is mij onbekend; ik weet slechts, dat ik op zware straf al die menschen daar aan de deur verplicht ben binnen te laten.... doch ik weet ook dat wij persoonlijk niets te vreezen hebben.... neen, geen van allen hebben wij iets te vreezen.

- Ja, maar die ruiters, en dat alles in het midden van den nacht?

- Laat mij begaan, Donaat.... ik kan u verzekeren, dat wij geen van allen gevaar loopen; meer weet ik zelf niet.

Daarop ging hij den zoldertrap af, ontstak in de keuken de lamp, en schoof toen de grendels van de voordeur. Eerst kwam er een heer binnen, toen nog een, daarna een derde en zoo tot vijf. De heeren waren op de teenen gaande binnen getreden; allen hadden den smid met een: 'goeden avond, Wolf Klumpp' gegroet. Onmiddellijk achter de vijf heeren kwamen er twee werklieden, de eene met een bijl en schop, de andere met een zwaren hamer, een breekijzer en een hefboom onder den arm.

De smid stond de binnengekomenen met de grootste verbazing aan te staren.

- Wolf Klumpp, sprak een der heeren; ik dank er u voor dat gij ons zoo stil binnenlaat.... het gisteren ontvangen bevel hebt gij volkomen begrepen, en ook stipt uitgevoerd; nog eens wij zijn u daarvoor ten hoogste dankbaar.

- Volgens men mij bevolen heeft, moest ik alles geheim houden, en dat heb ik trouw gedaan; zonder het minste leven te maken, heb ik u binnen gelaten.... maar nu weet ik nog niet....

- Voor wie gij in het midden van den nacht uwe deur hebt ontsloten? vroeg een ander der binnengetredenen.

- Neen, dat kon Wolf natuurlijk niet weten, en toch zou men het moeten weten.

- Wij zijn de Procureur, de Instructie-rechter, de Griffier en twee gerechts-dokters der Rechtbank.

- Ho, ho! zei Wolf, en zette toen zijn oogen zoo wijd open, dat zij in zijn leven niet zoo wijd hadden

opengestaan; ho, ho! De heeren der Rechtbank! en de smid zag beurtelings met zichtbaar mistrouwen naar den gevreesden Procureur der Republiek, toen naar den Rechter en naar allen die daar rondom hem in zijn huis stonden.

- Welk het doel van ons bezoek is, zult gij weldra vernemen, hernam de hooge ambtenaar die daareven gesproken had.

- Is er iets tot mijn last? vroeg de smid, die bij het woord 'Rechtbank' even had gesidderd. Wolf dacht over de Rechtbank zooals zijne buren: hoog in aanzien staat dat woord, doch niemand komt gaarne in aanraking met de heeren, die hooge, gegallonneerde mutsen op het hoofd, lange, witte beffen onder de kin hebben, en wijde, zwarte tabbaarden dragen.

- Voor u of uwe familie hier in huis hebt gij niets te vreezen, verzekerde de Procureur; het is ons bekend dat gij altijd een eerlijk man zijt geweest, en het nog zijt.

- Ja, Wolf Klumpp mocht steeds op een goeden naam roemen, voegde de Rechter er bij; dat is algemeen bekend.

- Dank u, heeren, ja, dat meen ik toch ook, antwoordde Wolf; hij nam uit beleefdheid zijn wollen slaapmuts van het hoofd, maar zette die ook terstond wederom op haar plaats.

- Wolf Klumpp, ik wilde u vragen, sprak de Procureur, of de naam van Samuël Kisbacher u ook bekend is?

- Dien naam heb ik hier in de gemeente nooit hooren noemen, was het antwoord.

- Hij moet een kennis zijn van Barnabas Elshout den Schout der gemeente.

- Een kennis van den Schout? Bedoelt gij ook soms den Secretaris? Maar die heet Stanislaüs Saltman.

- Ho, ho! Ik begrijp al waar dat heen wil; en wie is die Saltman?

- Ja, heeren, Saltman is eigenlijk maar een smidsknecht, maar in weerwil zijner hooge schouders en lange armen was hij toch een behendig werkman.

- Ho, ho! Een man met hooge schouders en lange armen!

- Nu is hij dorpssecretaris.... doch de man is al eenigen tijd afwezend, en waar hij zich bevindt, weet hier niemand..... Ook zegt men dat hij afwezend is ten gevolge van een hevigen twist dien hij had met Barn Elshout.

- Saltman was toch een treffelijk man?

De smid zag den Procureur vragend aan, schokschouderde even, en zei glimlachend:

- Een treffelijk man? Veel, zeer veel zou ik u over hem kunnen zeggen, indien de heeren den tijd hebben om te luisteren.

- Neen, Wolf, nu voor 't oogenblik ontbreekt ons de tijd... ik ben reeds volkomen ingelicht.

- Hieronder de keuken hebt gij een kelder zoo ik meen? sprak nu de Rechter.

- Ja, zeker; er is een kelder hieronder het vertrek waar wij ons bevinden, antwoordde de smid.

- Bij het binnenkomen van den kelder, rechts, staat eene bierstelling; is dat zoo niet?

- Ja, dat is zoo; zijn de heeren ooit in mijn kelder geweest? Rechts staat een bierstelling, waarop nevens de bierton ook de nieuw geslagen olie wordt gelegd... Welk belang heeft het of die bierstelling rechts of links staat?

- Heeft men die bierstelling ooit verplaatst? Stond zij ooit ergens anders in den kelder?

- Nooit; toen ik een kind was, stond ze daar; ze staat er nog, en dewijl ze gemaakt is van stevig, eiken

zaaghout, kan het nog vijftig jaren en zelfs langer duren, voor haar pooten verrot zijn, en inzakken.... dezelfde stelling stond er toen ik een kind was, en...

- Zeer goed; wilt gij ons nu een paar lampen geven? Wij hebben een oogenblik werk in den kelder.

- Hier zijn twee lampen, en daar voor u, heeren, is de kelderdeur, antwoordde de smid; en terwijl hij de ontstoken olielampen overreikte, mompelde hij: wat mag dat nu beteekenen? Ja, dat weet God alleen.... zie, daar zou iemand letterlijk het hoofd van verliezen!

De vijf heeren en ook de twee werklieden daalden den keldertrap af; de wachtmeester der dragonders bleef voor de deur op wacht staan.

Wolf de smid stond dat alles met toenemende verbazing, met gapenden mond en ingehouden adem af te zien. Hij schudde bedenkelijk met het hoofd, of knikte herhaalde malen, waarop hij met een langen zucht op- en neer het vertrek ging; en daarna weer schuddend, en beurtelings met het hoofd knikkend zich voor de kelderdeur plaatste.

Het binnenkomen der heeren, het kort gesprek binnen in huis waren zoo stil toegegaan, alles kwam zoo geheimzinnig, zoo vreemd voor, dat de verbaasde smid bij zichzelven vroeg, of hij niet de speelbal van een diepen droom was.

- Ik ben toch zeker wel wakker? mompelde Klumpp, terwijl hij zich met zijn twee handen over het aangezicht wreef; ja, mij dunkt toch dat ik wakker ben..... 't is anders zoo vreemd, zoo.... wat zegt gij er van kinderen? Donaat, en gij, Gitta, kind, wat zegt gij er van? Ik voor mij weet niet wat te denken.... weet gij het? 't Is bijna of ik niet meer in vaders woning ben, en....

- Vader, wat is dat daar beneden in den kelder voor een gebons? onderbrak Gitta beangst.

- Zeg het mij, kind, en ik zal het u zeggen; van al wat er hier dezen nacht gebeurt, versta ik geen letter.... mijn hoofd is letterlijk in de war, op den hol, en 't is bijna of ik mijn verstand kwijtraak.... Ja, zoo is het.

- Er wordt daaronder geklopt, iets opgebroken, iets verschoven, zei Donaat luisterend.

- Ja, ik hoor het wel.... zou dat ook een gerechtelijk onderzoek zijn over...? Ja, over wat? zei Klumpp.

- Wat denkt gij, vader?

- Kinderen, er schieten daar ineens zonderlinge denkbeelden in mijn hoofd..... maar neen, het is gekheid.... en toch draait er mijn hoofd van.... zou het mogelijk zijn, dat....? En naar den wachtmeester gaande, die met den rug tegen de kelderdeur stond, vroeg hij: kunt gij mij niet uit den droom helpen? Zeg, wat gebeurt daarbeneden? Of weet gij het evenmin?

De dragonder schokschouderde even, en antwoordde, dat het hem verboden was iets daarover te zeggen, maar dat men weldra misschien alles zoude weten.

- De man mag niet rechtuit spreken, mompelde de smid op- en neer door de keuken loopend; 't zou verschrikkelijk zijn, indien het waar is.

- Indien het waar is? vroeg zijne dochter hem starlings aanziende; Ach, vader, zeg het toch wat het is.

- Ja, kind, dat zou ik u zeggen, indien ik zelf het wist, doch kan uw vader het weten? Toch is er iets dat niet, in den haak is.... maar wat? God weet het; ik niet.

Nadat men in den kelder meer dan twee uren lang had hooren kloppen, bonzen, breken, schuiven en met steenen werpen - nadat Gitta en Donaat daar in een hoek der keuken heel dien tijd sprakeloos, bevend van ongekenden angst hadden zitten luisteren - nadat Wolf twintigmaal zuchtend, stenend, kermend, dan naar de smis, dan naar den zolder, dan weer naarachter was

geloopen, hielden het gebons, het gedommel in den kelder eindelijk op. De Rechter verscheen aan de kelderdeur, en zegde stil sprekend tot den wachtmeester:

- Ga terstond met twee uwer meest vertrouwde manschappen naar het aangeduide huis; een der werklieden die hier bekend is, zal u vergezellen. Handel overigens zooals ik u gezegd heb, doch handel met omzichtigheid, maar ook met krachtdadigheid en geweld, indien het noodig is.... hebt gij verdere inlichtingen noodig?

- Ik heb alles verstaan, en volkomen begrepen; indien ik tegenstand ontmoet, mag ik geweld gebruiken? vroeg de dragonder.

- Voorzeker; hebt gij de boeien bij u? Maak er gebruik van, indien gij zulks noodig oordeelt; ik laat u volkomen vrij te handelen zooals gij het goedvindt.

- Laat mij begaan, burger, Rechter; het is de eerste maal niet, dat men mij dergelijke zaken aan de hand doet; berust u op mij.

Daarop vertrok hij met twee zijner dragonders. Gedurende zijne afwezenheid was het stil in den kelder; geen gebons of gehamer werd er gehoord.

Het licht van den morgen begon even te schemeren, toen de Fransche ruiters wederkeerden; Barn Elshout, vergezelde hen. De Schout had nauwelijks den voet in het huis gezet, of de Instructie-rechter plaatste zich voor hem, en zonder hem te groeten, sprak hij, hem vlak in de oogen ziende, kort en scherp:

- Barnabas Elshout, wij hebben daar beneden in den kelder de beenderen ontgraven van Thomas Klumpp, die vele jaren geleden, door uwe handen werd verwurgd.

't Was alsof er een bliksemstraal met een ontzettenden donderslag voor de voeten van den Scheerslijpersjongen neersloeg; de onverwachte beschuldiging trof hem zoo hevig dat hij, zonder na te denken, zich liet ontvallen:

- Dat heeft die duivelachtige Saltman uitgebracht..... Saltman, Saltman! Wat een schurk!

De Rechter liet hem geen oogenblik tijd tot nadenken. De onbedachte woorden van den Schout waren nauwelijks uitgesproken, of de Magistraat vervolgde, terwijl hij den vinger dreigend hield opgestoken:

- Evenals gij het waart, die het geld van uw slachtoffer gestolen, en eenigen tijd daarna de bosschen van Wolf Klumpp in brand hebt gestoken.

Nooit in zijn leven had de zoon van den Scheerslijper zijn scheeve oogen, zoo scheef getrokken als op dit oogenblik. Met een wilden blik keek hij den Rechter aan, terwijl zijne tanden evenals een ratelslag tegen elkander klapperden; toen zei hij stotterend van angst:

- Niemand anders dan die valschaard van een Saltman kan u dat gezegd hebben.... Wolf Klumpp, hebt gij niet een teug water voor mij? Ik gevoel mij in 't geheel niet frisch..... maar Stan Saltman is een schurk, vraag het aan iedereen.... een kerel die met den Duivel omgaat, en sedert lang zijn ziel heeft verkocht.

Gitta had een ontzettenden schreeuw gelaten, en was bewusteloos op den grond gevallen. Wolf Klumpp trad waggelend naar den Rechter, en wilde iets zeggen, doch er kwamen wel afgebroken, onsamenhangende woorden, maar niets verstaanbaars kwam er uit zijne keel. Eenige oogenblikken stond hij daar een dreigenden blik op den Schout werpend, en zijne grove vuisten opstekend.

- Zie zoo, nu is het gedaan, sprak hij; ik dacht daareven dat ik voor mijn leven de spraak zou verloren, hebben.... heer, Rechter, ik wilde u iets vragen.

- Wat is het, Wolf Klumpp?

- Of ik dien schurk, den moordenaar van mijn beminden broeder, het hoofd niet mag inslaan? Indien het mag, haal ik op staanden voet mijn voorhamer; in een oogenblik is het gedaan.

- Bedaar, Klumpp, antwoordde de Magistraat hem de hand op den schouder leggend; laat het gerecht zijn loop hebben.

- Arme Thom! weende de smid; en te denken dat zijn broeder die, sedert jaren, overal naar hem rondzocht zoo dicht bij hem was! Arme Thom! vermoord, wreedadig vermoord in het ouderlijk huis...! In het huis waar hij werd geboren.... vermoord! En door wien? Door mijn knecht, die al mijn vertrouwen had.... Ach! kan een broeder dat overleven! De Heer zij mij genadig, maar daar sterf ik van!

Daarop liet hij zich nevens zijne dochter op een stoel vallen, nam hare hand in de zijne, en bleef zoo zitten weenen en snikken, onophoudelijk herhalend:

- Thom! Mijn arme broeder!

- Kom, laat ons even naarbeneden gaan, stelde de Procureur voor; Barn Elshout, volg ons.

- U volgen? Waarheen? antwoordde de Schout, die zich eenigszins hersteld had; u volgen? Wat heeft dat alles te beduiden?

- Kom, Schout, volg ons, gebood de Rechter op strengen toon.

- Burger, hebt gij geen abuis? stamelde de Schout; weet gij wel wien gij voor hebt?

- Neen, wij hebben volstrekt geen abuis; indien gij verklaringen hebt te geven, zijn wij bereid naar u te luisteren.

- Weet gij wel, burger, dat ik de Maire van het dorp ben? De Maire, die....

- Maire of Vorster is juist hier van even veel gewicht; uw eertitel doet niets tot de zaak.

- Ben ik dan geen heer en meester meer hier in de gemeente?

- Kom, dat moet een einde hebben, sprak de Rechter ongeduldig: wachtmeester, breng hem naar beneden.

Het laatste woord was niet uitgesproken, of de dragonder had den Schout reeds bij den arm, en daalde met hem den trap af. Al de anderen volgden hen onmiddellijk op.

De kelder vertoonde een akelig tooneel. Waar altijd de bierstelling had gestaan, was nu een langwerpige, vierkante kuil, waaruit de twee gerechtsdokters met een schop, met de handen, soms ook met de punt van een mes, de vetachtige aarde ophaalden, en zoodoende, lappen van kleedingstoffen, stukken van half vergaan leder, en menschenbeenderen, met de meeste omzichtigheid blootlegden. Een der geneesheeren wees naar den hoofdschedel, waarop nog zwart kroeshaar stond, en van daar naar een der handen, waarvan het vleesch tot een soort van perkament was overgegaan, die een langen, rossen haarlok vasthield. Om den hals van het uiteengevallen geraamte lag een smalle, lederen riem, aan het eene einde voorzien van een koperen plaatje, aan het andere van een haak. Een der gerechtsdokters naast den kuil op de knieën gezeten, wees naar twee lange beenderen, en vroeg:

- Zou die man ook eene verkorting van het eene been hebben gehad?

- Ja, Thomas Klumpp, ging mank, dat is algemeen bekend, verzekerde de Procureur; dokter, wilt gij mij dien lederen riem, die daar om den hals ligt, overgeven? Staat er misschien ook een naam op dat plaatje?

De geneesheer schuurde met vochtig zand hej plaatje zuiver, en zich daarna bij het lamplicht plaatsend, las hij:

- Barn Elshout, 17..; de twee laatste cijfers, zijn onleesbaar geworden.

- En die haarlok daar tusschen die verdroogde vingers? vroeg de Rechter.

- Dat zal een haarlok zijn van den moordenaar, ant-

woordde de Procureur; Barn Elshout heeft hetzelfde ros haar; hoe gelukkig dat al die bewijzen zoo lang onder de aarde bijna nog ongeschonden bewaard bleven.

- Die kelderaarde moet een of ander bestanddeel bevatten, meende de Rechter; dat die lappen van kleedingstolïen, leder, hoofdhaar en beenderen voor eene bijna volslagen vernietiging bewaard heeft.

- Dat sommige voorwerpen, zooals die lederen riem en dat koperen plaatje niet teenemaal vergaan zijn, meende de Procureur; komt mij bijna als een wonder voor.

- Daarboven is er Een, die voor dat alles zorg draagt, antwoordde een der gerechtsdokters, terwijl hij zijn onderzoek tusschen het halfvergaan kleergoed, leder en beenderen voortzette.

En Barn Elshout stond dat alles als een onnoozel mensch af te zien; wat hij hoorde en zag, scheen bijna geen indruk op hem te maken; hij stond daar bewusteloos met hangende armen, met neergebogen hoofd, en roerloes als ware hij met de voeten in den keldervloer vastgespijkerd.

- Heeren dokters, gelieft uw begonnen onderzoek voort te zetten, zei de Rechter; intusschen gaan wij met het verhoor beginnen.... Elshout, of liever Koob Zworl, want zoo is eigenlijk uw naam, volg ons.

In de keuken namen de Rechter, de Procureur en de Griffier plaats aan een tafel; men wees den Schout een stoel aan tegenover den Rechter. Nadat de huisgenoten zich verwijderd hadden, begon het verhoor. Het begon met het opnemen van den Scheerslijpers-jongen, door de liefdadige kloosterheeren. Geen enkele bijzonderheid in het leven van den vondeling was den Rechter onbekend; hij kende Barn's handel en wandel op de stee van Willi, en wist ook hoe de smidsknecht later zich had gedragen bij Wolf Klumpp.

Al de omstandigheden zijner ziekte, het verschijnen

van den zwarten dokter, en honderd andere, waarin de naam van Barn Elshout voorkwam, waren den Rechter bekend; en hij kende ze somtijds nauwkeuriger dan diegenen, welke er ooggetuigen van waren.

Al de vragen, al de antwoorden werden met de meeste nauwgezetheid door den Griffier geboekt. Waar de Schout de gedane vragen ontkennend beantwoordde, haalde de Rechter zooveel daadzaken, zooveel bewijzen aan, dat de ondervraagde wel gedwongen was of te bekennen of het stilzwijgen te bewaren.

Zoo kwam de Rechter eindelijk tot den dag, waarop Wolf en zijne dochter op reis waren gegaan.

- Gedurende de afwezigheid van den smid en zijne dochter, hadt gij, Barn Elshout, met Thomas Klumpp op u genomen het huis te bewaken? zei de Rechter.

- Ja, dat is zoo; waartoe dient het dat te onkennen?

- Waar hebt gij Thomas Klumpp vermoord? Spreek de waarheid.... maak geen omwegen; dat zou zelfs niet in uw eigen belang wezen.

- Ik? Heb ik Thom vermoord? Heb ik iemand vermoord? antwoordde de Schout, die zich nu teenemaal hersteld had van den hevigen indruk, die de beschuldiging, waarmee men hem zoo onverhoeds op het lijf was gevallen, had veroorzaakt.

- Gij hebt toch Thom Klumpp wel gekend? Dat toch zult gij niet ontkennen?

- Kreupelen Thom? Ja, goed gekend..... 't ware kinderachtig dat te loochenen.

- Gedurende de afwezigheid van Klumpp en zijne dochter is Thom eensklaps spoorloos verdwenen?

- Ja, hij is heengegaan zonder goeden dag of goeden avond te zeggen; sedert dien tijd heb ik nooit meer van hem gehoord; hebben anderen iets van hem gehoord? Ik niet.

- Dat gij niets meer van hem hebt gehoord, wil ik

gaarne gelooven, zei de Rechter met een bitteren glimlach; dat is ook natuurlijk.... waarom begingt gij dien moord? En verklaar hoe het ongeluk zich heeft toegedragen.

Zooals wij daareven gezegd hebben, had de Schout zijne tegenwoordigheid van geest volkomen weergekregen; zijn gewone glimlach, waarin iets schimpends, iets bijtends lag, was wedergekeerd; barsch antwoordde hij:

- Met zaken, die mij niet aangaan, heb ik mij niet te bemoeien.

- Zoo, dat weet gij niet? Nu, dan zal ik u zeggen hoe het gebeurde; ik weet het alsof ik ooggetuige van den moord was; luister: hebt gij Thom Klumpp niet in den kelder gelokt, onder voorwendsel dat gij er niet in kondet gelukken de kraan der bierton om te draaien? En hebt gij den armen kerel, terwijl hij neergehurkt voor de bierstelling zat, niet met een stuk hout ten gronde geslagen, en hem daarna verwurgd met den riem van uw schootsvel?

- Dat een ander dat gedaan heeft, is mogelijk; wat mij aangaat ik kan u bewijzen, dat ik onschuldig ben.

- Wat kunt gij bewijzen? Dat gij het huis geen oogenblik hebt verlaten, doch van den gepleegden moord geen kennis draagt? glimlachte de Rechter.

- Het is niet aan mij de zaak op te helderen?

- Er valt hier niets op te helderen; de zaak is voor ons zoo klaar en duidelijk alsof wij met eigen oogen u daar zagen zitten, met de knie op de borst van uw slachtoffer, dat in zijn korten doodstrijd u een handvol haar uit het hoofd rukte.

De Schout zat den Rechter starlings aan te staren, doch gaf op dit alles geen antwoord.

- Koob Zworl, wat zegt gij van dien haarlok?

- Er zijn er meer die evenals ik rood haar hebben, was het antwoord; die haarlok bewijst niets, volstrekt niets.

- En wat zegt gij van dat plaatje met uw naam er op? Waarom naamt gij geen kempen touw? Het is slechts bij de tehuiskomst van Wolf Klumpp, dat gij gewaar werdt dat gij den riem van uw schootsvel om den hals van uw slachtoffer hadt gelaten. Nooit hebt gij sedert dat oogenblik de gelegenheid gehad de plavuizen van den keldervloer op te breken, en uw lederen gordel terug te halen; daarom ook hadt gij van Klumpp wel gaarne zijn huis gekocht; zoo doende, hadt gij later de gelegenheid gehad, om den keldervloer opnieuw op te breken, en tot zelfs het laatste spoor van den moord voor altijd te doen verdwijnen.

- Heb ik ooit zijn huis willen koopen? vroeg de Schout.

- Zeker; ik zal u de plaats opgeven, waar gij den smid hebt gevraagd of zijn huis te koop was.

- Leugens, Burger, niets dan leugens!

- Neen, alles is waarheid.... toen gij uw slachtoffer vermoord hadt, hebt gij meer dan den halven nacht gewerkt om den vloer weer dicht te leggen, en de bierstelling op hare plaats te zetten.

- Ik weet nergens van.... Thom Klumpp is uitgegaan, en niet weergekeerd... verder is mij alles onbekend.

- Ja, wel, zoo is het; gij moet bekennen dat Saltman ons nauwkeurig heeft ingelicht.... dat komt er van wanneer men, bij het aankoopen van kloostergoederen, zijn woord niet houdt.

De Rechter kreeg in 't eerst geen antwoord; de Schout bleef een minuut lang in diepe gedachten verzonken, en zei toen:

- Saltman is een schurk, een kerel die zijn ziel heeft verkocht.

- Toch heeft hij ons met de volle waarheid bekend gemaakt.... kom, laat ons voortgaan: had Thom Klumpp u ook van zijn geld gesproken?

- Neen, weet ik er een woord van of hij geld had of niet?

- Had hij u niet gezegd dat hij een beurs met dukaten bezat, en dat hij dien schat bewaarde voor zijn nichtje?

- Saltman is een schurk! Een schurk die zijn ziel verkocht heeft!

- Zeer mogelijk; doch laat mij voortgaan: zoodra gij het lijk van den armen Thom onder de plavuizen hadt liggen, zijt gij naar zijn zolderkamerke gegaan, om te zoeken naar zijn goudbeurs, die gij na, lang gezocht te hebben, eindelijk hebt gevonden onder den balk tusschen het dak.

De Schout schudde ontkennend met het hoofd.

- Ja, wel, zoo is het, hernam de Rechter; weet gij de plaats nog, waar gij het goud een tijd lang hebt geborgen? Neen? Dan zal ik ze u aanwijzen daar achter den hof van Klumpp, onder een eiken boomstronk..... of heb ik abuis? Of heeft uw gewezen knecht ons misleid?

De Rechter kreeg geen antwoord.

- Daarna hebt gij u als smidsbaas gevestigd, en opdat niemand zou vermoeden, dat gij veel geld bezat, hebt gij een som van vijfhonderd gulden geleend bij den Abt van het klooster, uw weldoener, wien gij zoo ondankbaar hebt behandeld.

- Dat geld heeft hij mij geschonken, verzekerde de verhoorde.

- Neen, ik heb twee geloofbare getuigen, die onder eed zullen bevestigen dat gij later hebt geloochend aan de kloosterheeren iets schuldig te zijn.

- En wat meer is, hebt gij aan uw vriend Stan Saltman niet toevertrouwd, dat gij het geld werkelijk van den Abt hadt ontvangen, doch daar deze daarvan geen bewijsschrift in handen had, gij hem ook nooit een penning zoudt weergeven? vroeg de Prokureur.

- Saltman is een leugenaar..... een afschuwelijke schurk die met den Duivel omgaat!

- Neen, de brave kloosterabt leende u vijfhonderd gulden, en gij deedt er in tegenwoordigheid van Wolf Klumpp en Willi een eed op, dat gij aan het klooster geen rooden duit schuldig waart.... zoo is het.

- Mijn hoofd is geheel in de war, ik herinner mij niets meer.

- Wat hebt gij met het gestolen geld gedaan?

- Met het gestolen geld? Had ik geld gestolen? Waar en van wien?

- Kom hier; wil ik u uit den droom helpen? Daarmee hebt gij uw aandeel in den aankoop der kloostergoederen betaald.

- Wat ik bezat, heb ik met smeden gewonnen; nooit heb ik gestolen.

- Ja, wel; ziehier het lederen zakje, waarin het gestolen goud werd bewaard (de Rechter toonde hem een groote, zwart lederen beurs); de naam van Thomas Klumpp staat duidelijk op het leder geprent. Bij het verhoor van Wolf Klumpp zult gij hooren, dat dit zakje hetzelfde is, waarin de arme Thom zijne dukaten bewaarde. Indien gij slim waart, hadt gij dit voorwerp, dat eens als een beschuldiger tegen u moest optreden, moeten vernietigen.

- Dat belette Gods vinger, mompelde de Procureur, die het verhoor stil afluisterde; Gods vinger, niets anders!

- Dat zakje is mij onbekend, nooit is het in mijn bezit geweest, zei de Schout.

- Ja, wel, uw vriend, in wien gij steeds een blind vertrouwen steldet, zal u dat anders aan 't verstand brengen, vervolgde de Rechter.

- Saltman?

- Juist; was die uw vriend niet?

- Stan is een valschaard, een verrader, een bedrieger, een schurk!

- Dat is mogelijk; maar hebt gij zelf dien bedrieger niet bedrogen? Hebt gij hem zijn recht als medeeigenaar der kloostergoederen niet betwist? Uw oude boezemvriend moet voorzien hebben, dat gij in staat waart eenmaal, wanneer gij de kans klaar hadt, hem te bedriegen; ook was het daarom dat hij u dit lederen zakje, het duidelijk bewijs van moord en diefstal, heeft ontfutseld; ja, zoo is het.

- Ik heb nooit gestolen; waarom zou ik stelen?

- Hier heb ik twee dukaten welke gij nooit hebt kunnen of durven uitgeven, omdat het valsche stukken waren, en die gij altijd als een zeldzaamheid hebt ter zijde gelegd. Deze twee dukaten, welke zich tusschen het gestolen goud bevonden, zijn u evenals de lederen beurs door Saltman ontfutseld.... indien ik mij niet bedrieg, moet Wolf Klumpp kennis dragen van het bestaan dezer twee valsche geldstukken.

- Saltman is geen mensch maar een Duivel uit de hel! riep de Schout, die paars en blauw werd, bij deze nieuwe beschuldiging; en hij dreigde zijn afwezenden vriend met de vuist.

- Wij hebben dus wel degelijk de hand gelegd op den moordenaar van Thomas Klumpp, en ook den man gevonden, die de beurs met dukaten roofde.... wat hebt gij hiertegen in te brengen?

- Dat ik onschuldig ben.... onschuldig als een pas geboren kind.

- Onschuldig zooals al de schelmen en moordenaars; nu verder: herinnert gij u den verschrikkelijken brand der dennebosschen?

- Ja, zooals iedereen; dergelijke tooneelen gaan niet licht uit het geheugen.

- Hoe is die brand ontstaan?

- Moet ik dat weten? Ik kan u bewijzen dat ik dien nacht, tot dat de klepperman ‘brand!’ riep, geen voet buiten de deur zette.

- Indien gij het niet weet, zal de Rechter het u al wederom zeggen. Het was de gewezen smidsknecht, die de bosschen in brand stak, en waarom? Omdat men hem de hand van Brigitta Klumpp weigerde.

De Rechter ging voort met al de bijzonderheden van den brand aan te halen. Hij wist woord voor woord langs welk voetpad de brandstichter het dorp had verlaten, hoe laat hij was weergekeerd, hoe en waar hij zijn vuurstaal en gemerkten tonderpot verloren, en er dagen achtervolgens naar gezocht, doch niet had weergevonden. En waarom vond hij die voorwerpen niet, welke evenals het koperen plaatje, de haarlok, de geldzak en de twee valsche goudstukken als beschuldigers tegen hem moesten optreden? Omdat het verloren vuurslag gelukkiglijk door Wolf Klumpp was opgeraapt.

- Die schelm, die verrader van een Saltman! schreeuwde de Schout; hij zelf was de opstoker!

- Zoo, zoo! Ja; zeer mogelijk.... zijn medeplichtigheid zal onderzocht worden; doch laat ons voortgaan; gij bekent dus schuldig te zijn aan de misdaden, welke men u ten laste legt?

- Ik beken niets; ik ben onschuldig! Waarom slaat men geloof aan de woorden van een schurk, die met den Duivel omgaat?

- Schout, gij spreekt u tegen; gij ontkent niet dat uw oude vriend, uw booze streken heeft uitgebracht, en terzelfder tijd wilt gij als een onschuldig man doorgaan; en zich tot den Procureur wendend, voegde hij er bij of men het verhoor van den Schout voor het oogenblik niet konde staken.

Met een hoofdknik stemde de Procureur hierin toe,

waarop men den Griffier verzocht lezing te geven van het afgeloopen verhoor.

- Is het zoo? vroeg de Rechter nadat de Griffier had geëindigd.

- Neen, zoo is het niet; wat men daar heeft geschreven, is een aaneenschakeling van leugens.

- Wachtmeester, kom binnen, zei de Procureur de deur ontsluitend; en geleid den beschuldigde naar het raadhuis; doch ga met omzichtigheid te werk, dewijl gij er verantwoordelijk voor zijt, indien....

- Dan zal ik zoo vrij zijn, hem de boeien aan te doen, onderbrak de wachtmeester; en hij bond den Schout de armen op den rug bij elkander.

- De man staat niet vast op zijn beenen, merkte een der dragonders aan, terwijl de gebonden Schout daar naast de soldaten heenstapte; de kerel waggelt, alsof hij van een vroolijke partij kwam.

- Hij is niet op zijn gemak, zei een andere Fransche ruiter; heeft hij ook wel reden om vroolijk te wezen?

- Neen, het is niet vroolijk, als een groot heer een kasteel te bewonen, daar onverwachts te worden weggehaald, en dan als een misdadiger weggevoerd te worden, meende een andere dragonder.

- De kerel denkt misschien aan de guillotien.

- Die hij verdiend heeft indien het bewezen wordt, wat ik aan de deur zoo al heb afgeluisterd.

- 't Ziet er een gemeene schoft van een kerel uit.

- Wiens rekening nog al hoog oploopt; heb ik daar niet hooren omgaan dat hij zoo wat gemoord, gestolen en gebrand heeft?

- Ja, zoo is het, en dergelijke schurken moeten maar naar 't schavot.... de Guillotien weet wel raad met hen.

De Schout die geen Fransch verstond, moest toch het woord, Guillotien, verstaan hebben; hij werd nog bleeker dan hij reeds was, en zou voor den trap van het

raadhuis ineen zijn gezakt, indien een der dragonders hem niet recht had gehouden.

- Kom, voort met hem! gebood de wachtmeester.

Twee dragonders namen den Schout van weerzijden vast, en trokken, of liever sleepten, hem in de raadkamer. Terwijl de geboeide ambtenaar daar bijna wezenloos in een hoek op een bank zit bij zijn bewakers, heeft de Rechter een begin gemaakt met het verhoor van Wolf Klumpp. De meeste daadzaken, waarover de smid ondervraagd werd, zijn den lezer reeds bekend; daarom ook willen wij een menigte bijzonderheden van het gerechtelijk verhoor, betreffende de handelingen van den smidsknecht, maar stilzwijgend voorbijgaan.

- Hoeveel beliep de som welke uw broeder bezat, op het oogenblik dat gij met uwe dochter op reis gingt? vroeg de Rechter.

- Die som schat ik op ongeveer veertien of vijftienduizend gulden antwoordde de smid.

- Bestond die som uit zilveren of gouden geld?

- Bijna uitsluitend uit dukaten; Thom had een zwak om zijn zilveren geld altijd thgen goud uit te wissellen.

- Waar borg hij zijn geldbeurs?

- Op zijn slaapvertrekje achter een balk.

- In een doos, koffertje of...?

- Neen, in een lederen beurs met zijn naam er op; indien ik mij niet bedrieg, was het zakje met een witten vlegelnestel toegebonden.

- Was het ook een beurs zooals deze?

- Wel, heb ik mijn leven! Ja, dat is de lederen geldbeurs van Tom; zijn naam moet er opstaan, antwoordde de smid terwijl hij zijn handen ophief, en ze daarna met verbazing tegen elkander sloeg.

- Is het u bekend, dat uw broeder ongangbaar geld in zijn bezit had?

- Ongangbaar geld? Laat zien, neen; doch de arme jongen is reeds zoo lang dood!

- Wil ik u op den weg zetten? Had hij bij uw weten geen valsche dukaten.

- Ja, nu schiet het mij te binnen, die had hij. Op zekeren dag kwam er een linnenleurder in de smis, die, zooals hij voorgaf, op de jaarmarkt een paar dukaten had gebeurd, en wel genegen was zijn goud, dat al te gemakkelijk door de vingers gleed, tegen rijksdaalders of kronen uit te wisselen. De dukaten werden gewogen en hadden juist haar gewicht. Later echter bevond mijn broeder dat de linnenleurder hem in de luren had gelegd; de dukaten waren valsch. Thom bewaarde de twee stukken, doch vijlde er een kruis over, teneinde de verdere uitgaaf van het valsch geld te beletten; hij bewaarde de twee dukaten voor een aardigheid, omdat de valschmunter het goudstuk zoo nauwkeurig had weten na te maken.

De Rechter reikte hem de twee dukaten over.

- Zoo waren ze! riep de smid uit; of het dezelfde zijn, is mij onbekend; er kan meer gemerkt, valsch geld in de wereld zijn.... maar zoo waren ze; ik heb een uitmuntend geheugen.... het uitgevijlde kruis staat erop!

- Nu over iets anders; is het waar dat Elshout tijdens hij bij u in de smis werkte, naar de hand uwer dochter stond?

- Ja, doch kon ik mijne dochter, een engel van goedheid en reinheid van zeden, afstaan aan een vondeling?

- Gij hebt zeer voorzichtig gehandeld; de tijd heeft zulks bewezen. Heeft Barn om die weigering ook bedreigingen opzichtens u of uwe familie doen hooren?

- Rechtstreeks heeft hij mij nooit bedreigd; doch ik heb dikwijls gedacht, dat die boosaardige kerel zich op mij had gewroken, met mijn bosch in brand te steken.

Misschien ben ik mis, doch men stoot niet altijd van zich af, wat ons in het hoofd schiet.

- Hebt gij eenig bewijs dat uw vermoeden gegrond was?

- Op de plaats waar de brand moest zijn begonnen, vond ik denzelfden nacht....

- Den tonderpot en het vuurstaal van uw gewezen knecht?

- Ja; wie heeft dat uitgebracht? Hier heb ik het vuurslag; Barn's naam staat er op; hier in de kleerkas heb ik dat sedert dien tijd altijd bewaard.... maar wie heeft dat uitgebracht?

- Hebt gij met den kloosterabt kort na den brand niet een bijeenkomst gehad bij zekeren Willi, met het doel raad te vragen, of gij geen klacht zoudt indienen tegen den eigenaar van het gevonden vuurslag?

- Dat is waar; doch Willi....

- Heeft het niet uitgebracht, evenmin als de Abt, doch de schaapherder, die onder het bed lag, heeft u afgeluisterd, en.....

- Daarvan heb ik in den tijd iets gehoord.

- En denkelijk het geheim verraden aan Saltman, die toch den kleinen schaapherder niet noodig had om op de hoogte te zijn.

- Ja, zoo is het mogelijk, zei de smid, en hij mompelde: Is er ooit zoo een schurk op Gods aarde geweest!

Het verhoor van den smid duurde zeer lang; want men had hem te ondervragen over honderde zaken, waarin de naam van Elshout voorkwam.

Na de lezing van het geschreven verhoor zette de smid zijn handteekening er onder, waarna hij zijn plaats afstond aan zijne dochter. En zoo kwam het aan de beurt van Willi's Donaat, aan Willi, aan de vrouw uit *den Gouden Sleutel*, aan den Vrederechter en dezes

dochter, aan vele buren, aan allen, die met den beschuldigde betrekkingen hadden gehad, of met hem in aanraking waren geweest. Toen de Griffier zijn papieren bijeen pakte, klonk het op de straat:

- Scheresliep!

- Wie is die Scheerslijper? vroeg de Prokureur door het venster ziende.

- Dat is Winand met zijn wagen, antwoordde de smid; de man komt dikwijls in het dorp.

- Dragonder, zei de Prokureur tot den Franschen soldaat die aan de deur op wacht stond; breng dien Scheerslijper daar ginds eens even hier.

Weldra zat Winand voor den Piechter.

- Kent gij den Schout van het dorp? vroeg hem de Rechter.

- Of ik Koob Zworl ken? was het antwoord.

- Heet hij niet Barnabas Elshout?

- Neen, zijn echte Haam is Jacobus Zworl.

- Is het waar dat zijn vader te 's Hertogenbosch werd opgehangen?

- Ja, in de stad en heel de Meierij van 's Hertogenbosch is dat bekend; iedereen weet daar te spreken van Zworl den Scheerslijper.

- De moeder van den Schout....

- Was een nicht van mijn vrouw.

- Men heeft mij gezegd dat gij Zworl, toen hij nog een kind was, aan de poort van het klooster hebt neergelegd.

- Dat is zoo; 't was misschien slecht van mij, doch in dien tijd had Winand zelf geen brood; zijne vrouw en zijn trekhond vergingen van den honger. Bij mij ware het kind stellig van gebrek omgekomen; eenmaal onder de bescherming der liefdadige kloosterheeren, was het kind gered, dat wist ik vooruit.... heb ik slecht gehandeld?

- Het is nu het oogenblik niet om uwe vraag te beantwoorden; ik wilde slechts weten, of de tegenwoordige Schout, de zoogenaamde Barn Elshout, waarlijk datzelfde kind is.

- Ja, dat is hetzelfde kind; de Vrederechter moet het bewijs in handen hebben.

- De Vrederechter heeft verklaard, dat de echte naam van den Schout op zijn arm is aangeduid.

- Zoo is het; twee letters K, Z, de eene bloedrood, de andere donkerblauw.... Koob Zworl.....

- Had de Schout, eenigen tijd geleden, u ook mishandeld?

- Buiten alle wettige reden had hij ons een dag en een nacht, zonder een kruimel brood, zonder een teug water doen opsluiten. Nu, dat was niet erg; Winand en zijn vrouw hebben in hun leven wel meer slechte dagen gehad, maar dat hij mijn hond doodsloeg, kon ik hem niet vergeven.

- Dan is het om uw hond dat gij het geheim zijner geboorte aan den Vrederechter hebt verraden?

- Ja, om mijn armen Sultan, die als trekhond zijns gelijke niet had, en dan nog om iets anders: dat de Schout rijk en machtig was geworden, heb ik hem nooit benijd; dat maakte den armen Scheerslijper niet rijker ook niet armer; maar dat zoo een aartsdeugniet, hij moge dan tienmaal de neef van mijn vrouw zijn, de hand van een braaf meisje zou krijgen, kon ik niet kroppen.

- Een aartsdeugniet, zegt gij?

- Ik wist hoe hij den braven Abt had behandeld; ik wist wat al booze streken hij had uitgezet met Stan Saltman, die ook nog een neef is van mijn vrouw..... Een aartsdeugniet? Ja, dat is hij altijd geweest. Deugd heeft er nooit in gezeten; toen hij pas alleen gapen kon, was hij reeds een deugniet.

Dewijl de lezer toch weet wat de Schout op zijn rekening had, zullen wij de verdere verklaringen van den Scheerslijper niet aanhalen. Ook willen wij den lezer de moeite sparen het verhoor der Scheerslijpers-vrouw, die honderdmaal herhaalde dat Koob's moeder haar bloedeigen nicht was, bij te wonen. Het was reeds laat in den namiddag vóór dat het verhoor der getuigen was afgeloopen. Toen kwamen er twee boerenkarren voor het raadhuis stilhouden. Op de eene plaatste men een doodkist, waarin de twee gerechtsdokters het gebeente van den vermoorden Thom Klumpp hadden gelegd; op de andere zette men den geboeiden Schout, den moordenaar, den dief, den brandstichter. De zes gewapende dragonders zaten reeds in den zadel, en reden terstond weg. Eerst kwam de kar waarop de Schout op een bussel stroo lag.

- 't Is dezelfde kar, waarop men den armen Abt wegvoerde, merkte Wolf aan, die in zijn smis stond.
- Dezelfde kar, zei Willi; en ook dezelfde voerman, en ook nog hetzelfde paard.
- Is dat nu reeds niet de hand van den rechtvaardigen God, die al dat onrecht moede begint te worden?
- Dat is zichtbaar Gods hand.
- Nu, voerman, kar en paard mogen dezelfde zijn, maar de vracht is anders, geheel anders.
- Ja, de Abt vertrok vroolijk, opgebeurd, vol betrouwen op den grooten Baas daarboven.... ik zie nog hoe hij ons allen toelachte, en van ver met de hand groette.
- De Scheerslijper ziet er niet vroolijk uit.
- Omdat hij overtuigd is dat hij een schurk is, en ook daarom alles heeft te vreezen.
- Ja, wij zegden daareven dat de vracht geheel anders is.
- Daarom kreeg de aanbeden priester van allen een

traan van medelijden mee op reis, en de Schout integendeel krijgt niets mee dan diepe verachting.

- En de hoop hem nooit in het dorp weer te zien.

Toen de kar met Barn Elshout er op voorbij was, volgde de kar met de doodkist.

Nu werd het eensklaps doodstil op de straat en aan de deuren der huizen, waar de buren heel den morgen, heel den namiddag met elkander hadden staan praten over het ontzettend nieuws van den dag. De mannen namen den hoed af voor het stoflijk overblijfsel van den armen Thom; de vrouwen en meisjes weenden. En des avonds vergaderden allen in het huis van Wolf Klumpp, waar men den rozenkrans bad voor de ziel van den ongelukkige, die de vriend was van groot en klein, van heel het dorp. Later toen het rechtsgeding van den moordenaar was afgeloopen, kwam de kist met de beenderen van den armen smid in het dorp weder, en men begroef ze onder de zoden van het kerkhof naast de graven van vader en moeder.

Nooit stond er op het dorpskerkhof een schooner graf dan dat van Thomas Klumpp. Marmer of arduin hadden de dorpelingen niet gebruikt om de tombe op te richten. Neen, een karvracht bloemen had men bijeengevoerd; en de buurmeisjes hadden uit al die rozen, witte en roode leliën en loover kransen en kronen gevlochten, en daarmede de grafterp versierd van den ongelukkige. En hoe veel en hoe lang had men voor Thom gebeden!

XXXIV.
Waar is Saltman?

Twee dagen nadat de kar met den Schout er op, en de andere, waarop de doodskist stond met de beenderen van den armen Thom, langs de smis van Wolf Klumpp waren gereden, kwamen de dragonders die het gerecht vergezeld hadden, in het dorp terug. Zij hielden hunne paarden stil voor den hoefstal; de wachtmeester wenkte den smid die stond te smeden.

- Zeg eens, Wolf Klumpp, zoo sprak hij stil, om door anderen niet te worden afgeluisterd; gij kunt mij van dienst zijn, indien gij wilt.
- Gaarne wil ik dat, indien het mogelijk is, antwoordde de smid; wat is het?
- Ik heb hier in 't dorp een moeielijke karwei aan de hand, waar ik geen weg mee weet.
- Weet ik het? vroeg de smid nieuwsgierig opziende.
- Misschien; vooreerst zou ik den Schout moeten spreken, maar...
- Maar een Schout hebben wij niet; neen, de oude Schout zit nog altijd gevangen.
- Was er iets tot zijn last?
- De man heeft niet meer gedaan, dan gij of ik; indien er ooit een onschuldige in de gevangenis zat, was het de Schout.
- Dat is bedroevend.
- Ja, dat is het; en wat nog het ergste is, men zegt hier in het dorp dat de arme man, daar ginds op de Fransche grenzen, als oproerling voor den kop werd geschoten.

- Dat is nog erger; nu, wat er van zij, de oude Schout is dus niet te spreken, en de nieuwe, ge weet wel.....

- Is niet te huis; dat weten de dragonders even goed als Wolf de smid.

- Maar een der Assessoren?

- Ook niet; er zijn hier geen Assessoren meer.

- Bestaat er dan geen Municipale raad?

- Zoolang die afschuwelijke moordenaar hier heeft geregeerd, had hij alleen het bestuur in handen.

- De Vrederechter?

- Die is sedert gisteren op reis, en wanneer mijnheer Clansterin wederkeert, is mij onbekend.

- Een Vorster?

- De arme Craas zit gevangen, evenals de oude Schout; men zegt zelfs, dat ook de oude Vorster gefusilleerd is.

- Ik vergeet den Secretaris.

- Stan Saltman is reeds lang verdwenen, spoorloos verdwenen; waar hij heen is, weet niemand.... de Duivel alleen zou het u misschien kunnen zeggen.

- Het is juist Stanislaüs Saltman wien ik wilde hebben; en niemand weet waar hij is?

- De Duivel kan het weten, maar anders ook niemand.

- Ik heb geen trek om bij den zwarten heer te rade te gaan; waar is het huis van Saltman?

- Daar aan den omdraai der straat rechtsaf, het eerste huis; doch op dit oogenblik is het onbewoond.

- Zijn er geen dienstboden?

- Saltman had een oude dienstmeid; doch het mensch durfde des nachts niet meer alleen in huis blijven; 't scheen er zoo wat te spoken... nu de meid had geen ongelijk; wanneer men zich met een stuk ijzeren staaf of een scheemes in de hand kan verdedigen, neem ik gaarne

aan, dat men juist voor geen kleinigheid gaat loopen; wat zegt gij er van wachtmeester? Maar indien er spoken of Duivels tusschen komen, kan men met stooten, stampen of schieten niets, volstrekt niets uitzetten.

- Kom, smid; wat gij daar zegt, is maar om te lachen.

- Gij hebt toch wel hooren spreken van den zwarten dokter?

- Gedurende het gerechterlijk onderzoek hier in het dorp heb ik van dat geheimzinnig personnage wel een woord hooren spreken; doch de dragonders der Fransche Republiek zijn niet lichtgeloovig.

- Indien gij de helft wist van hetgeen Wolf de smid weet, indien gij een achtste gezien had van hetgeen ik met eigen oogen heb gezien, zoudt gij niet glimlachen en er den spot mee drijven.

- Dat is nu hetzelfde; maar gij zegt daar dat het spookt in het huis van Saltman.

- Ja, het spookt er, geloof me vrij dat het er spookt... de oude meid beweert dat de zwarte dokter er sedert een tijd aan de voor- en achterdeur komt snuffelen, en des nachts ook wel eens binnentreedt.... Ja, 't is echt waar, de kerel.....

- Waarom hield zij deuren en vensters niet dicht?

- Dat deed zij; ja, zeker, dat deed zij.... maar wat denkt gij wel? Die kleine zwarte kerel heeft geen openstaande deur of venster noodig, om ergens binnen te komen.... ja, wachtmeester, daarvan heb ik staaltjes gezien. Indien ik u kon vertellen wat ik van hem weet, kwam u het haar recht op uw hoofd staan.

- Dan is die zwarte dokter een man, die er meer van weet dan gij of ik?

- Ja, lach en spot maar; indien gij een oogenblik tijd hadt, zou ik u van dat geheimzinnig kereltje zoo veel vreemde zaken vertellen, dat gij u stom en doof zoudt luisteren.

- Neen, smid, ik heb geen tijd; ik wilde gaarne mijne zaken terstond afdoen, en dan ook met mijne manschappen terstond weer wegrijden.

- Nu, doe dat, maar toch kunt gij wel eens luisteren; het duurt geen halven vaderons; want ik wil u slechts vertellen, wat er een dezer dagen gebeurde.

- Ik luister, Wolf Klumpp.

- Eenige dagen na het vertrek van Saltman heeft de meid den zwarten dokter des nachts wederom in huis gezien; het kereltje doorschommelde het bed, deed een voor een alle kisten en kassen open, liep naar den kelder, vandaar naar den zolder, voor en achter.....

- En wien zocht hij?

- Saltman, Saltman! niemand anders zocht hij dan den gewezen smid.

- En wat deed de meid?

- Het mensch liep meer dood dan levend de straat op, en riep om hulp; wat zou zij anders gedaan hebben?

- En wat voor een landsman is die zwarte dokter?

- Ik voor mij hoop nooit den voet te zetten op het grondgebied waar de zwarte man te huis behoort.

- Is die zwarte man ook ergens te vinden, te zien en te spreken?

- Waaneer men hem zoekt, vindt men hem niet; wanneer men niet aan hem denkt, is hij daar; zijn taal, heb ik nooit gehoord; of hij de landtaal kent weet ik niet, maar latijn verstaat hij, dat heb ik ondervonden.

- Indien hij latijn spreekt, weet ik geen weg met hem; neen, dragonders kunnen geen latijn; doch indien ik uw zwarten dokter een paar minuten onder handen had, zou ik hem misschien wel Fransch en Vlaamsch leeren; kom, ik zou wel eens even het huis van Saltman gaan afzien.

- Draai dan maar daar ginds den hoek om; de oude

meid die den sleutel van het huis heeft, woont er naast.

- Nu, dan gaan wij er heen; 't zou mij genoegen doen, indien Saltman niet daar is, ten minste zijn vriend den zwarten dokter aan te treffen.

- Dat genoegen gun ik u van ganscher harte.

- Ik verzeker u, dat de dragonders der Republiek noch voor zwarte, noch voor witte dokters bevreesd zijn.

- Nu, dan wilde ik voor de aardigheid, dat bij het openen der deur, de zwarte dokter er achter stond.

- Denkt gij dat hij de dragonders op den loop kreeg?

- Dat gij allen moedige soldaten zijt, geloof ik gaarne; doch wat helpt dat indien gij met een Duivel te doen hebt?

- Ha, ha! schaterde de wachtmeester.

- Ja, lachen met iets kan iedereen; ik en een ander hebben dat ook gedaan vóór wij met hem in aanraking kwamen, maar 't lachen was weldra uit; nu, ga er maar heen; daar aan den omdraai, het eerste huis rechts, is het.

De wachtmeester wenkte zijne manschappen, en reed met hen den hoek der straat om; aan het huis van Saltman stapten zij van hunne paarden. Nadat de oude meid de deur had ontsloten, trad de wachtmeester met twee zijner dragonders binnen.

- Dat wij hier den man wien ik zoek, niet zullen vinden, weet ik vooruit, mompelde de wachtmeester; dat die vreemde dokter, die slechts in de verbeelding der brave dorpelingen bestaat, hier niet is, weet ik even goed; maar toch wil ik wel even het nest afzoeken vóór ik heenga.

En hij zocht met zijn twee dragonders het huis af van boven tot onder, doch vond niets dan hetgeen men in elke andere verlaten woning aantreft. Ledige wijnflesschen stonden er bij menigte, twee of drie ledige biertonnen stonden er ook, en in den kelder op een bierstel-

ling lag een brandewijnvaatje, waarvan nog ongeveer een halve pint vocht afliep.

- Er moeten hier echte liefhebbers hebben gewoond, dacht de wachtmeester; zij schijnen hun voorzorg te hebben genomen dat er geen kostbaar vocht verloren ging, en na hun vertrek voor anderen er ook niets meer overbleef. Geld, papieren of brieven vond men nergens.

- Wat is dat hier in dat donker hoekje? vroeg een der dragonders. Tusschen een oude kleerkas en een klein venster, dat in den hof uitkwam, hing aan een nagel een stukje papier, dat men uit een schrijfboek moest gescheurd hebben.

- Zou er iets opstaan? vroeg de wachtmeester, terwijl hij het papier van den nagel trok, en er mee bij het licht ging. Ja, er staat iets op te lezen; hij las: ‘den 14^{den} om twaalf ure middernacht aan den Grenspaal.’ De wachtmeester frommelde het strookje papier ineen, en wilde het wegwerpen.

- Heeft dat iets te beteekenen? vroeg hij; en even nadenkend, voegde hij er bij; toch bewaar ik het papier; dewijl 't juist het eenigste is, wat misschien eenig belang heeft..... den 14^{den} om twaalf ure middernacht aan den Grenspaal? Ja, dat kan iets, misschien ook in 't geheel niets beteekenen..... kom, laat ons heengaan, en zeg aan de oude meid dat zij het nest maar weer dichtsluit.

Toen de soldaten voorbij de smis reden, stond Wolf Klumpp aan den hoefstal hen af te wachten.

- Is het werk afgeloopen? Iets gevonden? vroeg hij.

- Niets, volstrekt niets, dan ledige wijnflesschen en een bijna afgeloopen brandewijnvaatje, lachte de wachtmeester; er moet daar een liefhebber van bier, wijn en sterke dranken gewoond hebben.

- Ja, de kerel was een echte liefhebber; in de hoe-

veelheid bier, jenever en wijn, die hij hier in het dorp heeft gedronken, zou men gemakkelijk de heele buurt, menschen en vee bij elkander gerekend, kunnen verdrinken.

- Ook heb ik nog een strookje papier gevonden; het hing aan een nagel; hier is het; wat het beteekent, weet ik niet, zoudt gij het soms weten?

De smid las, en zei na een lang gerekt, ho, ho!:

- Zie dat is nu vreemd.... den 14^{den} om middernacht aan den Grenspaal.... dat was voorbijzijnden nacht; het is vandaag den 15^{den}..... Ja, ja, ik vat al wat er gebeurd is.

En terwijl de smid las en herlas wat er geschreven stond op het strookje papier, knikte hij onophoudelijk met het hoofd, tienmaal achtervolgens herhalend:

- Aan den Grenspaal..... hij zal er geweest zijn.

- Wie zal er geweest zijn? En wat bedoelt gij met dien Grenspaal? vroeg de wachtmeester.

Nu vertelde de smid wat er in het dorp van dat alles werd gezegd, wat hij zelf met eigen oogen en ooren had gezien en gehoord, en meer andere zaken betrekkelijk den zwarten dokter, waarmee de lezer reeds bekend is. Toen de smid gedaan had, schoot de dragonder in een langen, hartelijken schaterlach, en den smid op den schouder kloppend, sprak hij:

- Dat gij hier in het dorp brave, eenvoudige lieden zijt, wil ik gaarne gelooven, en dat gij allen stapelgek zijt met uw Grenspaal en zwarten dokter geloof ik ook.

- Willi en ik hebben toch elk twee ooren aan het hoofd staan, zoo ik meen, en daarbij heb ik twee goede oogen, en Willi heeft ze ook; en beiden hebben wij toch ons vol verstand..... leugens maak ik u niet wijs.

- Ja, dat wil ik gaarne gelooven, smid, maar kan de mensch zich somtijds niet inbeelden, dat hij zekere zaken hoort en ziet?

- Hoe langer hoe schooner! Dan zou ik mij ook kunnen inbeelden, dat, bijvoorbeeld, die dragonder daar voor ons, niet op maar onder zijn paard zit? Hoe langer, hoe schooner! Wel, wel! Dat zwarte kereltje werd niet alleen door mij en mijn vriend Willi, maar door twintig andere geloofbare menschen gezien.... mij zelven en Willi wil ik ter zijde laten, maar (de smid telde op op zijn vingers) vraag het aan den Abt, aan Gitta, aan Hannes hier uit de buurt, den winkelier, aan al de buren.

- Het is moeielijk, smid, om het eens te worden over dergelijke zaken, voornamelijk met dragonders der Fransche Republiek.

- Fransche dragonders die misschien aan God of zijn gebod gelooven? lachte de smid.

- Lichtgeloovig zijn de Fransche dragonders niet; nu, Wolf Klumpp, indien gij bij geval iets verneemt van dien kerel met zijn hooge schouders en lange armen....

- Geef ik u terstond bericht.

- Schrijf liever aan den Instructie-rechter of Procureur.

- Dan heeft Saltman misschien ook nog wel iets met hen te verrekenen?

- Luister, ik wil u wel toevertrouwen wat ik van hem weet; de kerel wordt beschuldigd als medeplichtige van Barn Elshout, die uw mastbosschen in brand stak.

- Die schurk! Ik heb het dikwijls gedacht; nu, indien ik iets van hem hoor, krijgt gij op staanden voet bericht.

Daarop reden de dragonders weg. Zij waren geen uur vertrokken, of de oude wildstrooper, van wien wij reeds meer dan eens hebben gesproken, kwam bij Wolf in de smis, en sprak:

- Ik heb daar iets gehoord en gezien dat ik gaarne wilde aangeven bij de plaatselijke overheid, indien...

- Indien er een overheid bestond, volledigde de smid; de Schout is weg, Saltman ook; Assessors en Raadsleden, zooals ik daareven aan de dragonders zegde, hebben wij in jaren niet meer gehad; Craas zit gevangen, of is doodgeschoten evenals zijn zoon.

- Indien de Vorster er slechts was, of de pastoor....

- Of de oude Abt.... Ja, dan hadden wij geen Municipale ambtenaars noodig.

- Toch moet ik aangeven wat ik heb gehoord en gezien.

- Wat is het?

- Toen ik voorbijzijnden nacht, omstreeks twaalf ure, daar in de hei zat, heb ik beweging gezien aan den Grenspaal. Aan zijn linnen wambuis, houding en gang zou ik gezegd hebben: is dat Saltman daar niet?

- Het is niet de eerste maal, dat gij hem daar aantreft?

- Ik heb hem twintigmaal daar aan dien paal gezien; zooals altijd begon hij te zingen.

- Een zacht, eentoonig lied, dat ik met Willi ook gehoord heb.

- Ja, 't is altijd hetzelfde; daarna zag ik aan de galg een fijne lichtstreep van den grond opstijgen, en met een bijna onhoorbaar geknetter boven in de lucht verdwijnen.

- Is het de eerste maal dat gij dat ziet en hoort?

- Neen, twintigmaal; 't is altijd hetzelfde. Toen verscheen er een man aan den paal....

- De zwarte dokter?

- Ik heb het zwarte kereltje meer dan eens op mijn gemak kunnen onderscheiden; dezen nacht echter was het te donker om hem te herkennen.

- Ga eens voort.

- Ik heb daar een gedruisch, gebons en gedommel gehoord dat mij niet aanstond; ook heb ik duidelijk om hulp hooren roepen.

- En met een paar sprongen was de strooper aan den paal?
- Nooit ben ik er op uit geweest des nachts al te dicht den Grenspaal te naderen.
- Dit is u ook geraden.
- Dat meen ik ook, Wolf, daarom ben ik stil heengegaan, en heb mij met dat hulproepen, niet ingelaten.
- Ik zou evenals gij hebben gehandeld.
- Dezen morgen, zoodra het licht was, kwam ik langs de oude galg en heb daar iets gezien, dat mij niet aanstond.
- Wat was het?
- Rond den scheidspaal was de vochtige aarde omgewoeld, bijna alsof men er had geworsteld, gevochten.
- En verder?
- Op de hoogte van ongeveer drie voeten was de paal met bloed besmeurd, en in de bloedvlekken kleefde een zwarte haarlok.
- Ho, ho! Dat is erger!
- Weet gij hoe het was? Alsof men daar iemand tegen den paal gesmeten, en hem het hoofd had verbrijzeld.
- Verschrikkelijk! riep de smid; hij deed zijn schootsvel af, en zei: Donaat, indien het nu nacht was, bleef ik in de smis; maar nu ga ik op staanden voet naar den Grenspaal; ik wil weten wat het is; kom, jongen, ga eens met mij mee.
- Ja, dat doe ik, antwoordde zijn schoonzoon; en in 't voorbijgaan, nemen wij vader Willi ook mee.

En zoo gingen zij heen, eerst naar de hoeve, en van daar naar den kruisweg, waar zij een half uur later aankwamen.

- Ja, 't is juist zooals de jager heeft gezegd, sprak Wolf, nadat zij daar een oogenblik bij den paal hadden staan rondzien.
- 't Is bijna alsof de grond hier rond den paal is omgewoeld, merkte Willi aan.

- Er moet hier een worsteling hebben plaats gehad, meende Donaat.
- En hier is het, alsof er een mensch op zijn rug in de vochtige aarde heeft gelegen, zei Willi:
- Ja, zoo is het, meende de smid; er ligt hier een hoop geronnen bloed in hetgras, aan den Voet van den paal.
- En de steen is met bloed besmeurd.
- Er kleeft een zwarte haarlok tegen den paal, juist zooals de wildstrooper 't gezegd heeft.
- Er moet hier een moord hebben plaats gehad.
- Wat er heeft plaats gehad, is mij onbekend, zei de smid nadenkend; doch heb ik u reeds gezegd, wat de dragonders dezen morgen vonden in het huis van Saltman? Een briefje; 't hing in een donker hoekje aan een nagel.... raad eens wat er op stond?
- Wie raadt dat?
- ‘Den veertienden, om middernacht aanden grenspaal.’
- Zou het zwart kereltje daar iemand hebben ontboden? En wie is dat?
- Wie anders dan die kerel met zijn verkochte ziel?
- Had Saltman zwart haar?
- Ja, zeker.
- Dan heeft de zwarte dokter hem voorbijzijnden nacht hier ontboden, en....
- En hem hier misschien vermoord... ik zeg maar wat ik denk.
- Ja, zoo moest de ellendige kerel toch eenmaal eindigen.
- Van zulke zaken zou mijn hart ophouden met kloppen.
- Het mijne ook.
- Kan de zwarte man van hieronder den mensch kwaad doen?
- Voorzeker; waarom niet?
- En hem om het leven brengen?
- Neen, dat niet; maar....

- Neen, de goede God duldt wel dat de onderaardsche booswicht iemand plaagt en vervolgt, maar over het leven van een mensch laat Hij hem geen meester.

- Nu, 't is toch zonderling.... iets toch is hier gebeurd.

- En dat juist op den veertienden, zooals er stond te lezen op het briefje.

- Ja, 't is zonderling.... laat ons heengaan.

- Laat ons eerst een ‘onze vader’ bidden, zooals wij dat doen bij het graf onzer vrienden en kennissen.

- Ja, laat ons bidden voor Saltman; de arme kerel heeft het meer noodig dan een ander.

- Hij moge duizendmaal geweest zijn wat hij was, hij is en blijft toch een mensch.

- Een diep ongelukkig mensch!

De drie mannen hadden den hoed afgenomen; zij stonden rond den arduinen, met bloed bemorsten, paal, en baden driemaal het ‘onze vader’ voor den ongelukkige, die daar zijn leven had geëindigd.

Wat er dien nacht aan den Grenspaal was gebeurd, heeft zich nooit opgehelderd.

Had de wildstrooper den ouden smidsknecht dien nacht wezenlijk aan den grenspaal gezien?

Nooit had de strooper gelogen, zegde men in het dorp. Wat er van zij, zeker is het dat men van Saltman sedert dien dag nooit iets meer heeft gehoord. Vertoonde hij zich niet meer in het dorp, omdat hij zelf wel overtuigd moest wezen, dat zijn rol was afgespeeld? Had hij misschien het land verlaten, om niet in aanraking te komen met den Procureur der Republiek, die hem overal opzocht? Had de zwarte man hem werkelijk aan den grenspaal vermoord? Ja, zeker, zegde men in het dorp; en men zegt het nog heden, wanneer men, nu er reeds tachtig jaren zijn verloopen, spreekt van den smidsknecht Stanislaüs Saltman.

XXXV.
De oude dorpzangers.

Er was een ontzettende drukte in het dorp; alles was te been: groot en klein, jong en oud; geen oude grootmoeder, bleef op haar spinnewiel. Was er iets nieuws op handen? Moest er iets gewichtigs gebeuren? De kerkdeur, die zoo lang was dicht gebleven, had men ontsloten, verscheidene karren waren daareven aangekomen, en hadden uit de naburige gemeenten, en ook uit een Noord-Brabantsch grensdorp de kerkgoederen aangebracht, die wij, reeds lang geleden, op een nacht uit de dorpskerk zagen wegvoeren. Balen, zakken, kisten, manden werden op het kerkhof afgeladen, en naarbinnen gedragen. Wat men ontpakte, waren kerkgewaden, altaarversiersels, de kroonluchter, de godslamp, koperen kandelaars en armblakers, in een woord alles wat men in den tijd had weggevoerd, om het niet in de handen te zien vallen van die gehaate zwarte Bende, waarvan wij vroeger zoo dikwijls hebben gesproken. De vrouwen en de meisjes veegden en schuurden den vloer, stoften het houtwerk en de muren af, en zetteden en hingen het helder geschuurd koperwerk op zijn plaats. In de kerk viel het werk niet lastig; de honderde handen, die er moedig arbeidden, zouden voor den avond gedaan hebben.

Maar 't zou een heel ander werk zijn, meende Wolf de smid, om de klokken op de karren te krijgen en in den toren te hijschen. Daarom ook stond alwie handen aan 't lijf had, daar ginds bij den boer in het bosch, waar de bronzen kerkzangers, reeds zoo lang in hun graf

lagen. Behalve eenige vertrouwelingen, had men in het dorp nooit geweten, waar de torenklokken werden geborgen; iedereen was dan ook naar het bosch gekomen om zijn oude vrienden weer te zien, en te groeten. Reeds van vroeg in den morgen stond de schuur der boerderij open, en waren honderde boeren bezig met opruimen. Het was geen klein werk om al die karvrachten stroo, turf, takkebosschen en brandhout, bouwsteen, planken en oude balken, die daar in de schuur opeen lagen gestapeld, weg te voeren.

- Het is geen marmer of arduin, waarvan wij ons grafmonument optimmerden, zei de smid; maar wat er onder ligt, heeft honderdmaal meer dienst bewezen, dan menig zoogenaamd groot man, die onder een kostbare grafnaald ligt te slapen.

Voor het middag was, had men de honderd karvrachten bouwstoffen, waarmee de graftombe werd opgetimmerd, naar buiten gevoerd, en den grond der schuur blootgelegd.

Nu begon men te graven, rechts, links, in een wijden kring; en terwijl men de aarde uit den gemaakten kuil omhoog wierp, waren er twintig kruiwagens, die den opgedolven grond onmiddellijk wegvoerden.

Nu werden er stevige katrollen aan een dwarsbalk der schuur vastgemaakt, en weldra stegen de oude dorpzangers, bij het gejuich van heel het dorp in de hoogte.

De paarden zijn ingespannen, de voerlui zijn gereed. Nooit ging er een blij der kreet door het bosch, dan op het oogenblik dat de karren met haar kostbare vracht, bij het onophoudelijk geklap der zweepen, zich in beweging zetteden.

En wat zal het zijn, riep Wolf de smid; wanneer onze oude vrienden weer op hunne plaats hangen, en met hun metalen longen door het dorp roepen, dat de tijd der kerkvervolging voorbij is, dat de Godin der Rede

met verbrijzeld hoofd van haar troon is gevallen, en de vlag van het oude geloof weer op den kerktoren wappert!

Indien ik den smid had kunnen hooren spreken van de vlag van het oude katholiek geloof, had ik er een paar regels uit een mijner gedichten bijgevoegd, en in geestdrift uitgeroepen:

.....de oude vlag,
Die ooit wel eens vertrappeld lag,
Maar altijd ('t Gods woord!) verwinnend is gebleven!!

In den namiddag zijn al de karren gelost; de klokken staan onder in den toren. Weldra stijgen zij beurtelings naarboven bij het gepiep der katrollen, het gezucht en het gekraak der windas, het eentoonig maatlied der arbeiders, het gejuich en het gejubel der dorpelingen.

Daar hangen zij weer aan haar zware dwarsbalken; de klepels zijn ingehaakt; de oude zangers wier stem zoo lang stom bleef, kunnen nu hun triomflied maar aanheffen!

- Is Wolf Klumpp niet hier? vroeg iemand, die daar juist onder den toren aankwam.

- Ja, voerman, die is hier, werd hem geantwoord; hebt gij nieuws meegebracht uit de stad?

- Nieuws? Neen alles is daar zoo nog op zijn ouds; maar ik breng een brief mee voor den ouden Abt. Nu, ik weet wel dat de brave man niet meer hier is, en bijgevolg de brief niet kan besteld worden; maar ik wilde den smid gaarne vragen, waar ik met mijn brief heen moet, dewijl de kloosterabt weg is.

- Neen, de Abt, is er niet; dat weet ongelukkiglijk iedereen.

- Ja, en daar breek ik mijn hoofd mee sedert mijn vertrek uit de stad, zei de voerman; waar blijf ik met dien brief?

- Indien de brave man niet meer dan een paar dagen gaans van hier was, bestelde ik zelf den brief;

niet langer dan morgen ging ik op reis, zei de smid.

- Cayënne is niet bij de deur, sprak Willi.

- En daarbij moet de brave man reeds lang bij den Heer zijn.

- Dan weet gij geen raad, Wolf? vroeg de voerman.

- Luister; de Abt is er niet, zei de smid; brieven zenden naar Cayënne, dat over de zee, en daarbij nog buiten de wereld ligt, is niet mogelijk; laat ons den brief openbreken, en inzage nemen van hetgeen hij bevat; heeft iemand daar iets tegen in te brengen?

Neen; dat is het eenige wat er mee te doen valt.

- Ja, dat was nog het beste, en het redelijkste ook, meenden allen. En de brief werd opengebroken; de smid zou hem lezen:

- Wel, Hemel en Aarde! riep de lezer; de brief is van den ouden Schout, die zeker nog niet eens weet dat de Abt in Cayënne of liever in den Hemel is.

- Van den Schout? Leeft hij nog?

- Ja, zeker leeft hij; morgen keert hij met den Vorster en Prothasius weder!.... morgen in den namiddag zien wij onze drie vrienden in ons midden weer.

- De Heer zij geloofd en gedankt! En honderdmaal achtervolgens hoorde men in de kerk, in den toren en buiten op 't kerkhof herhalen, dat de arme gevangenen nog leefden, en morgen zouden wederkeeren.

- Dat is gelukkig nieuws! riep Willi; daar luiden wij de groote klok op!

- Beter kunnen onze oude zangers daarboven in den toren, het triomflied niet inzetten, meende de smid; doch ik krijg daar een inval... Ja, ik beb iets anders, iets beters in mijn hoofd.

- Spreek maar, Wolf; wat gij voorstelt, moet gedaan worden, riep men van alle kanten.

Wolf de smid zooals men reeds dikwijls, in den loop

van ons verhaal, heeft kunnen opmerken, had een groote stem in het dorp.

- Zooals gij hoort, zullen onze oude vrienden morgen hier zijn, sprak de smid; zoodra zij den voet op den grond der gemeente zetten, roept de feestklok, die met hare twee makkers zoo lang in het grat lag, als de Schout met Craas en Prothasius in de gevangenis zaten, hun het eerste welkom toe. Dat had ik in mijn hoofd; wat zegt gij er van? Heb ik het goed voor?

- Ik zeg dat gij verstand, veel verstand hebt, Wolf, antwoordde Willi; en de anderen zegden het ook.

En den volgenden dag des namiddags liepen honderde menschen, en zooals altijd de kinderen voorop, langs de dreef naar het andere dorp. Men was nog niet halfweg, of men wees elkander in de verte drie mannen Ran, die op hen afkwamen. Op hetzelfde oogenblik riep Willi's Donaat, die in een der galmgaten van den toren lag:

- Ik zie daar ginds in de dreef een zakdoek aan een staak wapperen..... dat is het sein; ja, daar zijn ze! Begint maar!

En onmiddellijk hief de dorpzanger met zijn zware, bronzen stem zijn triomflied aan. En hoe statig galmde die stem door de wijde galmgaten naar buiten! Hoe vroolijk drong zij door het loover der boomen, langs de gevels der huizen! Had de echo, daar ginds tegen de oude dorpschool, het gelui der klok wel ooit zoo zuiver teruggekaatst?

De menschen kwamen buiten geloopen, en bleven staan luisteren naar het feestlied dat hoe langer hoe blijder door het dorp galmde. Nooit had de bronzen zanger harder en schooner gezongen - het was bijna alsof hij zich in zijn graf had uitgerust, om op dien dag zijn stem des te harder te doen klinken. Meer dan een uur lang bleef hij zijn statig lied voortzingen, en hij

zong nog toen heel het dorp, groot en klein, jong en oud de vrienden, die men reeds lang dood had gewaand, de hand gedrukt en tienmaal welkom had geheeten.

- Willi, waarom weent gij? vroeg Wolf.

- En gij, Wolf, waarom weent gij zelf? vroeg de pachter.

- Vooreerst omdat ik mijn oude vrienden weerzie, antwoordde de smid; en dan ook omdat die oude, vroolijke klokketoon weer door het dorp galmt.

- Ja, 't is daarom dat ik ook weende, zei Willi; meester van mij zelven ben ik niet meer.

- Een gelukkiger dag heb ik in jaren niet beleefd, hernam de smid; de oude parochiekerk ontsloten; de vriendelijke stem der groote klok weer zingend zooals voorheen; de Schout, Craas en zijn zoon in den huiskring weergekeerd; voor altijd, zoo ik hoop ontslagen van dien akeligen kerel met zijn verkochte ziel, en daarbij te denken dat men in ons dorp nooit den zoon van den Scheerslijper zal weerzien.... Ja, dat is een gelukkige dag!

- Er ontbreekt nog iets, zei Willi.

- Een tweede brief, zooals die van gisteren; maar hij moest over zee komen.

- Uit Cayënne?

- Ja, uit Cayënne; maar, ach! de arme Abt moet reeds lang bij den Heer zijn.

- Waar anders? Ja, bij den grooten Belooner daarboven.

XXXVI.
De laatste reis.

In *den Gouden Sleutel* ging nu alles weer op zijn ouds. Sedert het vertrek der Fransche Jagers en der twee gemeentelijke ambtenaars of liever Municipale schurken, zooals men Elshout en Saltman noemde, was het des zondags in de gelagkamer weer zooals vroeger. Een dronken mensch trof men er nooit aan, en nooit hoorde men er een vloekwoord of godslastering, waarvan tijdens het verblijf der Jagers, meer dan eens een scheur in den muur en een barst in den vloer kwamen. Neen, de boeren zaten daar des zondags weer rustig aan hun geliefkoosden kruisjas, schreven met krijt den boom op de tafel, wischten hem weer uit, zongen het ouderwetsch kaartlied, klopten de pijp uit, staken die weer aan in het bolsterkomfoor, en dronken daarbij een stevige kan. De slechte dagen waren wel niet vergeten, doch zij waren voorbij, voorbij gelijk een kwade droom met zijn nachtmerrie.

Ja, de aanhoudende achterdocht en angst die hun de verschijning der Fransche jagers, de Municipale officier, de notaris der Republiek en verdere ambtenaars, de zwarte Bende hadden veroorzaakt, waren geweken - even als de ontsteltenis voorbij was, welke de gemeente had getroffen vooreerst bij de verdwijning van Thom Klumpp, dan bij de oplichting van den smid, en den boschbrand; later bij de schrikverwekkende tooneelen van den zwarten dokter, de sluiting der kerk, het uitjagen der kloosterheeren, het verkoopen hunner goederen, de gevan-

genneming van den Schout, Craas zijn zoon, en den braven Abt, de verschijning van het gerecht en de ontdekking van den afschuwlijken moord. Al die onrust en angst hadden plaats gemaakt voor de ongestoorde rust en vrede, waaraan men sedert zijn kindschheid gewoon was.

Een parochieherder had men nog niet; die ontbrak er nog. Dat men geen Schout, geen Secretaris of gemeenteraad, of ook geen Vorster had, scheen niemand te hinderen, maar dat de parochie geen priester had, was geheel iets anders.

- Doch men had toch reeds veel, zeer veel verkregen, meende Willi.
- Ja, de klokken zingen weer haar oude liederen, antwoordde de smid; en de kerk staat open.

Ja, de kerk stond open, en de brave kristen kon daar even als vroeger weer nederknielen en bidden. Het volk vergaderde des Zondags en ook somtijds op de werkdagen, in den ouden tempel; men ging op de Zon- en Feestdagen naar de oude kapel op het gehucht, om er den rozenkrans te bidden. De goede God die zijn zegenende hand zichtbaar over het dorp uitstrekte, zou voor het overige ook wel zorg dragen.

- Neen, zoo laat God de schapen niet ronddwalen, meende Willi.
- Neen, een herder komt er vroeg of laat, dat mist niet, zei de smid.
- Zonder leidsman, loopen de schapen op den duur verloren.
- In menige parochie der Kempen is de herder reeds weergekeerd.
- En alles gaat er weer op zijn ouds zooals het ook wezen moet.
- Zoo komt het ook hier in het dorp.
- Laat ons dat hopen en er om bidden; de tijd valt echter lang.

Zoo spraken de boeren onder elkander in de gelagkamer van *den Gouden Sleutel*.

- Is Donaat naar de stad? vroeg iemand zich tot Wolf Klumpp wendend.
- Ja, hij is gisteren vertrokken, en kan elk oogenblik aankomen, antwoordde de smid.
- En of men het dan stellig weten zou? want iedereen is verlangend naar nieuws.
- Dat is mij onbekend; maar nieuws brengt hij mee, dat mist niet.
- Nu, indien het plaats moet hebben, gaan wij naar de stad.
- Ja, allen gingen er heen; dergelijke zaken zijn maar zelden te zien.
- En zoo iets, wat in ons leven niet meer voorvalt, is wel de reis waard.
- Vierdubbel waard; groot en klein, jong en oud hebben daarop sedert lang gerekend.
- Al was het dan ook maar om het te vertellen aan de kinderen, die het op hunne beurt later zouden voortvertellen.
- Ja, bijna daarom alleen zouden allen de reis doen.
- Gaat de Schout er ook heen?
- Zeker ga ik er heen.
- En gij Craas, en uw zoon?
- Ja, beiden zouden de gelegenheid niet gaarne laten voorbijgaan.
- Nu, dan gaan wij allen te zamen; Donaat blijft evenmin te huis als een ander, zei de smid. Terwijl hij sprak, stond hij voor het venster, en zag de straat op. Eensklaps riep hij:
- Daar is hij, daar is Donaat!

Daarop liep hij haastig de deur uit.

Er waren geen vijf minuten verloopen, of hij trad weer in de gelagkamer, en sprak:

- Morgen vroeg, om negen ure!

De kaarten werden neergelegd, de pijp uit den mond genomen, wie het glas aan den mond had om te drinken, zette het neder, en als kwamen de woorden uit één enkelen mond, klonk het door de gelagkamer:

- Om negen ure!

Een oogenblik heerschte er stilte in de kamer; het aangebrachte nieuws scheen allen te hebben getroffen.

- Om negen ure! herhaalde de smid; ja, komen, moest het toch eenmaal; 't kon bijna niet anders; ik heb het honderdmaal gedacht en gezegd ook.

- Niemand heeft daaraan ooit getwijfeld; 't kon ook niet anders.

- Nu, dan moet men om acht ure reeds daar zijn; wie later komt, vindt misschien geen plaats meer.

- Of zelfs iets vroeger indien dat mogelijk is; 't zou jammer zijn indien men zich juist met de laatste plaats moest behelpen.

- Neen, dat mag vooral niet; vooraan of liever tehuis blijven.

- En de reis is te ver, om zonder iets te zien te krijgen, naar huis terug te keeren.

- Laat ons dezen avond omstreeks tien ure vertrekken, en heel den nacht doorrijden.

- Wij hebben volle maan, en een heerlijk weder is het ook; 't is zelfs aangenamer des nachts dan bij lichten dag te reizen.

- Om tien ure sta ik met mijn huifkar aan den hoefstal bij Wolf Klumpp; zes of zeven andere boeren zullen ook de huifkar inspannen.

- Zoo doende is er genoegzaam plaats voor de vrouwen; de mannen kunnen maar te voet loopen, en van tijd tot tijd een poos uitrusten op de een of andere kar, waar een plaats overblijft.

- Wij kunnen zeer gemakkelijk vroeg in den morgen

aankomen; de paarden rusten tot vier ure namiddag; zoodoende zijn wij morgen in den nacht weer in het dorp terug.

- Aangenomen en goedgekeurd, verklaarde Wolf de smid.

- Kom, dan zou ik wel een paar uren gaan slapen, zei Willig; intusschen kan men de eieren koken, en het brood inpakken.

- Ja, dat deden de anderen ook. Tien minuten daarna was de gelagkamer van *den Gouden Sleutel* ledig.

Vóór de klok dien avond tien ure sloeg, stond Willi met zijn huifkar, aan den hoefstal. Bijna onmiddellijk na hem kwamen zes of zeven andere karren, onder wier huiven een aanhoudend gepraat, gelach, gekwetter en gesnater uitkwamen. Men raadt wel wat die karren hadden geladen: het waren de vrouwen en dochters uit de buurten, uit de gehuchten en de nabijgelegen dorpen; de mannen, de boerenknapen gingen er naast in reisgewaad met den mispelaar in de hand.

Achter de huifkarren daar ginds in de straat, komt ook nog een ander voertuig aanrollen; het is de kruiwagen van Winand, den ouden Scheerslijper. Van ver roept hij de voerlieden toe, dat hij ook de reis wil meemaken.

- Och, wat hebt gij er aan u zelven en ook mij met een zoo lastige reis te vermoeien? zei de oude Hanna.

- Vermoeien! Den wagen voortstooten, is toch zoo vermoeiend niet; of krui ik niet heel den dag? Heb ik heel mijn leven niet gekruid? antwoordde de Scheerslijper.

- 't Is anders een heele rek.

- Is het niet juist hetzelfde, of wij in eens geheel den nacht doorkruien, of gedurende een ganschen dag van het eene dorp naar het andere loopen?

- Ik ben met mijn oude beenen zoo vermoeid alsof ik honderd uren ver had geloopen.

- Ga dan maar op mijn wagen zitten.

- En de arme Sultan! Denkt gij dat het arme dier ook nooit moe wordt? Hoeveel uren wegs heeft hij vandaag wel afgelegd?

De Scheerslijper zette zijn wagen neer, en sprak tot zijn hond:

- Zijt gij vermoeid, Sultan? Wat is het toch jammer dat een hond niet kan praten!

Sultan begon te blaffen, kwispelde met zijn staart, sprong met de voorpooten tegen zijn meester op, en lekte zijne hand.

- Ziet gij wel dat Sultan niet vermoeid is, zei de Scheerslijper.

- Ja, Sultan is een onvermoeibare trekhond, antwoordde de vrouw; doch laat ons in 't dorp blijven, er valt morgen een goeden stuiver te verdienen.

- Neen, ik wil er bij zijn; ik heb u dat sedert lang gezegd; waarom zou ik mijn woord niet houden?

- Indien het nog een vermakelijke reis was.

- Vermakelijk? Dat is nu hetzelfde; maar zoo iets ziet men misschien geheel zijn leven niet meer.

- Nieuwsgierig van aard ben ik niet.

- Ik nog minder; ben ik ooit nieuwsgierig geweest?

- Welnu, laat ons dan hier blijven; waarom mag ik ditmaal mijn zin niet hebben?

- Neen, wat er morgen in de stad gebeurt, wil ik toch afkijken; zoo iets ziet men maar eenmaal in zijn leven.

- En wat valt er af te kijken?

- Nu, wie het niet zien wil, knijpe zijn oogen maar dicht.

- Met u haalt men nooit gelijk.

- Kom, Sultan vooruit! En laat de vrouwen maar babbelen.

Winand stak zijn kruiband aan de berries, en de hond begon te trekken.

De klok sloeg tien ure, toen de smid, wien het bevel over de karavaan was opgedragen, naarbuiten kwam, en het sein van den aftocht gaf. Men was nog bijna niet buiten het dorp of Wolf trok zijn rozenkrans uit, en riep naarvoren en naarachter:

- Eerst een rozenhoedje bidden; daarna kan iedereen weer voortpraten. Wanneer wij daar ginds het dorp achter den rug hebben, bidden wij er nog een, zooals dat aan brave christene menschen betaamt.

Na dit gezegd te hebben, zette hij het gebed in; en nu hoorde men niets meer in de eenzame heide, dan voor- en nabidden, het geschok der karren, het klepperen der wielen, het geklingel der paardenbellen, en van tijd tot tijd het klappen der zweep, wanneer een der voerlieden zijn paard even wilde aanzetten.

Waar toog die rei van karren en voetgangers heen? Naar de een of andere jaarmarkt? Naar een kermis? Naar een of ander dorp, waar de bedevaarders bijeenstroomen om Gods Moeder te vereeren? Neen, de vrouwen en meisjes op de karren en de voetgangers die er naast gingen, ofschoon zij godvruchtig baden, waren geen bedevaarders; ook gingen zij naar geen kermis of jaarmarkt. Ga met ons de karavaan vooruit naar de stad, en gij zult weldra vernemen welk het doel der reis is.

Het is dicht bij middernacht. Eenzaam en doodsch is het in de straten; eenzaam en doodsch is het vooral hier voor die donkere poort, waar een schildwacht open neergaat, en rondom dit somber gebouw met hooge muren, waarin gij hier en daar een klein, getralied venster kunt opmerken.

De groote poort, daar binnen met een zwaar slot, stevige grendels en een ijzeren dwarsstaaf gesloten, wordt geopend. Wij treden binnen. Nog ontsluit men voor ons een tweede, een derde deur, daarna nog een sterk ijzeren hek, en zoo komen wij in lange, donkere gangen, hier en daar door een olielampje tegen den muur gehangen, verlicht. Waar het rosachtige oliepitje brandt, schijnt men eenig leven te ontwaren; tien schreden verder is het weer donker, en doodsch. Staan wij hier in een onmeetbaren grafkelder? Neen, wij bevinden ons in de staatsgevangenis.

Wjj gaan een hoogen draaitrap op, en komen, na honderd voeten hoog te zijn opgeklommen, aan een lage met ijzeren platen bedekte deur, waarin een getralied vensterke een paar handen groot. Voor de deur staan twee schildwachten met geladen geweer en twee gewapende gevangenbewaarders. Voor de deur hangt een lamp, die door het openstaande, getralied vensterke haar licht werpt in een kleine cel. Niets ziet men daar binnen, dan een arduinen vloer, vier witte muren en een gemetseld gewelf. Doch indien gij scherp wilt toezien, ontwaart gij daar achter in een hoek der cel een man, die zich zoo vast in den hoek heeft gedrongen, dat men bijna vragen zou, of hij het beproeven wil door den muur heen te duwen. Hij staat daar roerloos met hangend hoofd, met hangende armen. Nu komt hij een paar schreden vooruit, staat weer stil, loopt daarna eenige minuten de cel op- en neer, en blijft stilstaan voor het klein, getralied vensterke in de deur. Bij het twijfelachtig roode licht der olielamp, vertoont zich zijn aangezicht. De man is vervaarlijk bleek, de oogen staan verwilderd in hun diepe kassen; akeliger gelaatstrekken hebt gij nooit in uw leven gezien; het is bijna alsof elke spier door een stuiptrek van haar plaats is getrokken. Na wederom eenige minuten in zijne cel on-

rustig op- en neer te hebben geloopen, onrustig zooals een wild dier dat doet in zijn ijzeren kooi, komt hij opnieuw voor het vensterke liggen, en poogt te spreken; doch er komt niets uit zijn keel dan een akelig gereutel. Langzamerhand echter komt het spraakvermogen weder.

- Hoe laat is het? vraagt hij, met gejaagde stem.

- Middernacht, antwoordt een der twee schildwachten.

- Kunt gij mij niet uit dit akelig hol helpen? Of is dat niet in uwe macht? kermt de gevangen.

Geen antwoord.

- Ik ben rijk, schatrijk, herneemt hij; ik wil u allen gelukkig maken, indien....

- Indien wij u wilden laten ontsnappen? vraagt een der gevangenbewaarders met een spotlach.

- Ja, wat waagt gij er aan? Ik ben rijk, schatrijk; vraagt wat gij wilt; ik wil u zelfs meer geven dan gij vraagt.

Niemand antwoordt.

- Twintigduizend Fransche kronen indien..., of vordert gij het dubbel dier som? Nu, dat geef ik u.... twijfelt gij ook aan mijn woord?

- Ga daar weg van het venster, gebiedt een der schildwachten op norschen toon; weg! zeg ik u, of 't loopt slecht met u af.

De man daarbinnen loopt opnieuw zijne cel op- en neer. Hoort gij hoe hij zucht, steent, en op de tanden knarst? Ziet gij hoe hij zich wanhopend met de vuist tegen het voorhoofd stoot, en langs den muur waggelend, zijn hoofd tegen de steenen slaat? Daar is hij wederom aan het getralied vensterke, en komt vragen:

- Hoe laat moet het morgen plaats hebben? Hoe laat, ach! Hoe laat is het? Of is het niet op morgen?

- Morgenvroeg om negen ure, antwoordt een der schildwachten; doch houd u stil.... waartoe dient het zooveel leven te maken?

- Negen ure! kermt de man daar binnen; en zijn gelaatstrekken schijnen zich nog meer dooreen te wringen; dan wilt gij niet rijk en gelukkig worden? Twintigduizend, vijftigduizend kronen! Ach, hebt gij geen meelij met een ongelukkig mensch? Wilt gij nog meer? Heel mijn bezit wil ik u afstaan, indien gij mij vrijlaat.

- Kom, weg van daar! bromt de schildwacht, met den kolf van zijn geweer dreigend.

De torenklok in de verte slaat twaalf ure.

Onder aan den draaitrap hoort men een dof godruisch van ontsloten en opengegrendelde deuren; er komt iemand naarboven. Het is een man van hooge jaren; maar zijn tred is nog even vlug als die van een jong en sterk man. Hij draagt de kleeding der priesters. Hij groet beleefd de soldaten en de gevangenwachters en spreekt vriendelijk door het getralied vensterke:

- Barn Elshout, kan ik u een oogenblik alleen spreken?

De wachters ontsluiten de deur; de gevangen treedt buiten.

- Gelief mij te volgen, spreekt de priester. De toon zijner stem is innemend, zacht, welwillend, en toch heeft de gevangen, bij het hooren dier stem, gesidderd.

De priester gaat met den gevangen, wien hij den arm geeft, voorop; achter hen komen de twee schildwachten en de gevangenwachters.

- Wilt gij ons een oogenblik alleen laten? vraagt de oude priester, terwijl hij een deur opent, en met den gevangen binnentreedt; zij bevinden zich in de kapel der gevangenis. Wat is het hier somber en akelig! Het altaar is met zwart laken behangen, het kruisbeeld boven het tabernakel in een rouwkrep gehuld; de waskaarsen op het altaar zijn ontstoken, de miskelk staat gereed; de missaal ligt open. Moet hier te middernacht het heilig misoffer worden opgedragen?

De gevangen heeft een bangen blik geworpen op den ouden priester; een ontzettende siddering doorloopt al zijne lidmaten, zijn borst jaagt onstuimig, met afgebroken stem gilt hij:

- Zijt gij het? Of is het een droom? Zijt gij het of is het uw geest?

- Neen, het is geen droom, Barn Elshout, antwoordt de priester vriendelijk; wien gij hier voor u ziet, is de oude Abt, de balling van Cayënne, die twee dagen geleden, weer den voet zette op den vaderlandschen grond.

- Niet mogelijk! Niet mogelijk! De Abt is lang dood!

- Cayënne met zijn verpeste luchtstreek heeft wel beproefd den ouden dienaar des Heeren terneder te slaan, maar is er niet in kunnen gelukken. Men heeft den ouden Abt mishandeld, gemarteld, maar de hand des Heeren is machtiger, dan die der boozen.

Met een onbeschrijfelijken blik blijft de veroordeelde den priester een oogenblik aanstafen, en kermt:

- Ach, heb meelij met mij! Meelij, met een ongelukkig mensch!

- Zeker, heb ik meelij met u, arme jongen, anders kwam ik u hier niet opzoeken. De eerste gunst die ik, sedert ik het klooster moest verlaten, aan de menschen heb willen vragen, werd mij gisteren toegestaan.....

- Komt gij mij redden? kermt de gevangen.

- Het is de gunst om mijn pleegkind te zien, te troosten....

- Niets anders? Ach! Niets anders? Dan komt gij mij niet redden?

- De gunst om als bemiddelaar op te treden tusschen den ter doodveroordeelde en den grooten Rechter daarboven.

- Maar ik wil niet sterven! gilt Barn, als een uitzinnige het haar uit zijn hoofd rukkend; ik wil niet sterven!

- Zeg liever, mijn brave jongen, dat gij niet durft sterven; is het zoo niet? Komaan, mijn zoon, laat mij in dit plechtig oogenblik het vertrouwen, den moed, die u ontbreken in uwe ziel storten.

- Ach, ik wil niet sterven! Red mij! Heel mijn fortuin, alles wil ik u afstaan.

- Kniel neder, Barn, daar voor u, (hij wees naar den biechtstoel) vraag vergeving aan den hoogen Rechter, en hoe zwaar ook de zondenlast is, die op uwe schouders drukt, Hij zal u vergeven.

- Onmogelijk! Neerknielen! Vergeving! Voor wien nederknielen? Wie is het die mij vergeving moet schenken?

- De Heer van daarboven, Barn, de goede God; wie anders?

- Is er een God?

- Ongelukkige! zou er geen God zijn!

- Saltman, beweerde dat er geen God is.

- Een God! Ongelukkige jongen! Durft gij aan zijn bestaan twijfelen op het oogenblik dat de dood u zijn onherroepelijk vonnis toeroept?

- Ach, mijn hoofd!

- Ja, Barn, er is een God, die het goed beloont, maar ook het kwaad streng weet te straffen.... uw tijd is kort; weldra staat gij voor zijn rechterstoel! Het is nog tijd, Barn, vraag Hem om vergeving!

- Ach, Barn kan niet.... mijn hoofd.....

- Één enkel woord van diep berouw, één zucht, en Hij schenkt u vergeving.

- Ja, ik heb misdaan, nu weet het Barn, maar toen wist hij het niet... Toen was Barn het hoofd kwijt.... het geleend geld zal hij wedergeven.....

- Dat is u sedert lang geschonken, mijn zoon, en wat gij mij persoonlijk misdeedt, drukt bijna niet zwaarder dan het gewicht van een haarpijl in een reusachti-

ge weegschaal... maar het andere, Barn! Het andere, mijn zoon!

De priester staat daar voor hem; hij houdt de eene hand op zijn hart gedrukt; met de andere wijst hij naar boven.

- Maar het andere! herneemt de priester; ach, Barn! vraag vergeving voor het vergoten bloed; vraag vergeving voor een slecht begonnen en slecht geëindigd leven!

De stem van den ouden priester dringt door tot in de ziel van den booswicht; het verstokte hart is getroffen; er welt een traan op in zijn oogen; hij kermt:

- Vergeving! en valt knielend neer op den trap van den biechtstoel.

De hooge rechtbank van boetvaardigheid duldt geen getuigen; daarom trekken wij de deur der kapel dicht, en laten den boeteling alleen met den vertegenwoordiger van den oppersten Rechter.

Een half uur later wordt de deur der kapel wederom opengezet; de priester heeft het zwart misgewaad aangetrokken; de lijkmis begint.

De bestuurder der gevangenis, de wachters zitten geknield voor het altaar; de twee schildwachten met het geweer aan den voet staan aan de deur. Ziet de veroordeelde wel iets van de indrukwekkende plechtigheid, welke daar voor hem plaats heeft? Hoort hij wel een enkel woord van al die smeekgebeden, welke de priester voor hem opdraagt? Neen, hij zit daar roerloos als een steen; indien zijn borst niet op- en neer joeg, zou men gelooven dat hij nu reeds aan het rijk der levenden niet meer toebehoort.

De aanwezigen staren beurtelings naar den priester, die in hemelsche opgetogenheid het heilig offer voortzet, en naar den veroordeelde, voor wien de gebeden opwaarts stijgen. Elk oogenblik onderbreken zij het begon-

nen, Onze Vader, bij het denkbeeld dat de Dood met haar gevreesden sikkel daar ginds in de verte nadert, en met haar reusachtige sprongen weldra zal aankomen, om den man die daar zit onverbiddelijk neer te slaan. Elk oogenblik vergeten zij voort te bidden, en hernemen wederom het gebed, bij het denkbeeld, dat de veroordeelde op dit oogenblik den klokslag van één uur hoort, doch dien slag, die als een kanonschot van den stadstoren door de lucht dreunt, nooit meer hooren zal. Allen hebben een traan in 't oog bij dat verpletterend denkbeeld, het denkbeeld van een naderenden, onvermijdelijken dood!

Zelfs de twee schildwachten met hun dreigend aangezicht, die op zoo menig slagveld het gevoel van meelij hebben afgeleerd, de twee Republikeinsche soldaten met ijzeren hart, hebben meer dan eens het vochtig geworden oog afgeveegd.

Het misoffer is ten einde; de Sacramenten der stervenden zijn ontvangen; de priester heeft zijn zwart misgewaad afgelegd.

- Kom hier, Barn, mijn beste jongen, geef mij den arm, spreekt de priester; wij gaan naar uwe cel terug.

- Verlaat mij niet, kermt Barn; ach! kunt gij mij niet redden?

- Uw leven redden, beste jongen, kan ik niet, kan niemand, doch denk aan uw arme ziel;

- Ach, verlaat mij niet..... Barn is zoo beangst!

- Neen, ik blijf bij u; laat ons nu den tijd met bidden overbrengen.

De veroordeelde, die niet meer bekwaam is om zich recht te houden, ligt op den arduinen vloer der cel, en leunt met den rug tegen den muur. In zijne hand heeft hij den rozenkrans, doch zijne vingers zijn verlamd, en kunnen zelfs het kleine, houten kraaltje niet meer voortschuiven. De priester zit geknield naast hem, en bidt;

en wanneer de veroordeelde naar zijn gebed niet meer schijnt te luisteren, of wanneer hij zelf vermoeid van het langdurig bidden, een oogenklik zijn gebed onderbreekt, neemt hij Barn bij de twee handen vast, en spreekt hem van de vergiffenis der zonden, van het betrouwen op God, en van zijn strenge rechtvaardigheid, maar ook van zijne barmhartigheid en eindelooze liefde tot den mensch, eindelooze liefde zelfs tot den diepst gevallen mensch, die rouwmoedig bidt om vergeving.

Zoo komt de bleeke morgenschemering, zoo komt de dag. Nog wordt er een tijd lang op de cel gebeden, en dan komen de gevangenwachters de deur ontsluiten, en zeggen:

- Kom, 't is tijd; naar beneden! Houd moed, en toon dat gij een man zijt!

Barn is overeind gesprongen, even alsof de kracht van duizend menschenhanden hem eensklaps hadden omhooggestooten.

- Neen, ik blijf hier, roept hij woest; ik wil niet! Neen, ik wil niet!

- Bedaar, Barn, mijn jongen, streelt de priester, hem bij de twee handen vattend.

- Ik wil niet sterven! Raakt mij niet aan, ellendige kerels, terug! Durft gij den Schout der Republiek aanraken? Terug! Ik ben burger Barnabas Elshout! De Maire van het dorp! Hij slaat met zijn vuisten wild in het rond; hij wil tegen den harden, steilen muur opklouteren; hij doet een machteloozen sprong naar de ijzeren staven van het dakvenster, dat door geen menschenhand kan bereikt worden.

De gevangenbewaarders spreken hem zachtaardig toe, en smeeken hem gelaten te zijn in zijn lot, teneinde hen niet in de noodzakelijkheid te stellen, tot geweld over te gaan.

- Neen, ik blijf hier! Ik wil, ik zal niet sterven; roept hij uitzinnig.

- Barn, mijn zoon, spreekt de oude priester; beschouw dit kruisbeeld; luister: Gods zoon toonde zich wel onderworpen en gelaten; moedig stapte hij naar den kruisberg, volg zijn voorbeeld, mijn kind!

- Ik wil niet sterven! Ach, red mij! Kunt gij mij niet redden? Al wat ik bezit, wil ik afstaan, alles....

De Abt brengt hem het kruisbeeld aan de lippen, en zegt bemoedigend:

- Vraag nogmaals om vergeving, mijn zoon; bid.... God is zoo groot, zoo goed, zoo barmhartig!

En de veroordeelde drukt zijn mond op het beeld van den Gekruiste, en bid met den priester het Onze Vader.

Is het de aanraking van het kruisbeeld dat hem tot bedaren brengt? Is het de uitgesproken bede?

Nu leunt hij op den arm van den priester; de twee wachters ondersteunen hem, en zoo gaat men langzaam naar beneden. Een der schildwachten treedt voorop; de andere volgt den veroordeelde. Beneden aan den draaitrap gaat men een vertrek binnen, waar de Procureur der Republiek, de Rechter, de Griffier aan een tafel zitten; ook zijn er nieuwsgierigen aanwezig. Allen zijn eenigszins bleek; niemand is eigenlijk op zijn gemak - het is bijna alsof iedereen gevoelt dat de dood, die daar aan de poort der gevangenis staat te wachten, allen bedreigt met haar gevreesden sikkel.

- Jacobus Zworl, of Barnabas Elshout, zooals men u noemde, zoo spreekt de rechter; ik kom u voor de laatste maal vragen, of gij aan het menschelijk gerecht nog iets hebt mede te deelen?

Ofschoon het hoofd van den veroordeelde zich bijna niet beweegt, ziet men toch dat hij, ‘neen’ schudt.

- Hadt gij medeplichtigen in den moord van Thomas Klumpp, in den gepleegden diefstal, in de brandstichting?

Op deze en meer andere vragen betrekkelijk het afgeloopen rechtsgeding krijgt men geen antwoord.

Er komen drie mannen binnen; de veroordeelde hoort dat de schildwacht, die aan de deur staat, zegt:

- De beul!

Met een ontzettenden gil springt de Scheerslijper omhoog; met woeste, stuipachtige oogen staart hij den binnenkomende aan, die wezenlijk de scherprechter is, vergezeld door zijne twee knechten.

- Saltman! Duivelachtige kerel! roept de veroordeelde; raak mij niet aan.... terug! Ik wil niet sterven! Saltman! Ach! Heb medelijden met den ongelukkigen Barn!

Neen; het is Stan Saltman niet; de ziekelijke verbeelding, de doodangst van den veroordeelde hebben slechts den ouden smidsknecht, den boezemvriend van voorheen, den opstoker, en later den verrader, een oogenblik voor zijn oogen getooverd.

- Ga zitten, man, ga zitten, spreekt de scherprechter, hem de hand op den schouder leggend.

Alsof hem een adder had gestoken, springt de veroordeelde op zij, en werpt een angstigen blik op den beul.

- Zijt gij Saltman niet? stamelt hij sidderend over heel zijn lichaam.

- Neen, man, die ben ik niet; kom, ga zitten.... ik zal u geen kwaad doen.

De gegeven verzekering: ‘ik zal u geen kwaad doen’ ontlokt een treurigen, een onbeschrijflijken glimlach bij de aanwezigen.

Is het geen bittere spotternij van den scherprechter? ‘Ik zal u geen kwaad doen;’ Neen, de man meent er mee dat hij wel zijn bedrijf moet uitoefenen, doch niemand wil mishandelen.

Op een gegeven toeken van den scherprechter, treden zijn twee knechten vooruit; de een neemt den veroordeelde langs achter stil de twee ellebogen bij elkander; de andere bindt met een touw de armen op den rug

vast. Met een scheer knipt men hem het haar uit den hals weg; ook snijdt men hem den kraag van zijn hemd af, zoodat de hals teenemaal ontbloot is. De veroordeelde siddert als een blad terwijl de scheer knippend door den linnen hemdsband voortloopt; en een stuiptrek schokt door heel zijn lichaam, terwijl de koude scheer in aanraking komt met den hals.

't Is bijna alsof al de aanwezigen denzelfden stuiptrek gevoelen, terwijl de beulsscheer het akelig toilet maakt.

Ik, die deze regelen schrijf, heb slechts eens in mijn leven, tweemaal zou al te veel zijn, de scheer door den hemdskraag van een veroordeelde zien loopen, en het haar uit zijn hals zien wegknippen, maar nooit vergeet ik de siddering, die koud als ijs door mijn zenuwen heenliep, bij het hooren van het geknip dier scheer, bij het zien van dien vallenden hemdskraag, bij het zien van het haar dat bij het blazen van den beulsknecht door de kamer heenstoof.

Doch laat ons voortgaan; de tijd wordt kort. Daar wordt de zware poort der gevangenis ontsloten, men hoort een gedommel, een geratel op de steenen onder het venster; het is de doodenkar, die op de binnenplaats der gevangenis komt gereden.

Nu ziet de scherprechter op zijn horloge, en even bedaard alsof er spraak is van een wandeling, van opstaan of slapengaan, zegt hij:

- Negen ure..... kom, 't wordt tijd... laat ons vertrekken.

De twee beulsknechten nemen hun prooi, onder den schouder vast.

- Kom, houd u ferm, zegt de beul; en tracht te loopen.

Doch Barn's beenen kunnen geen het minste gewicht meer dragen; evenals een paar stukken touw hangen zij hem onder het lijf, dat machteloos ineenzakt.

- De deur open, en draagt hem op de kar... 't staat kinderachtig, maar 't kan niet anders, zegt de beul; de man is een weinig bevreesd... en hij mompelt er bij: Ja, de meesten zijn juist niet op hun gemak.

Twee minuten later zit de Scheerslijper op de doodenkar; de Abt zit geknield naast hem.

- Kom, Barn, mijn arme jongen, moed gevat, zegt de priester; betrouw op Hem, die geen zijner kinderen verlaat... zie zoo, houd het kruisbeeld in uwe hand, en laat ons bidden, bidden om vergeving.... Heer, vergeef mij...! kunt gij mij niet nazeggen, mijn jongen?

Neen, Barn hoort of ziet niet meer, en is niet meer tot denken bekwaam.

De doodenkar rolt naar buiten, waar zij door eene menigte gewapende ruiters wordt afgewacht.

Laat ons de kar met den biddenden priester naast den wezenloozen loodkleurigen veroordeelde vooruitloopen. Daar op het marktplein staat het schavot; het is voorbijzijnden nacht door den scherprechter en zijne knechten opgetimmerd. Het is een vier voet hooge, vierkante stelling uit balken en planken vervaardigd. Het akelig toestel is bloedrood geverwd; is het ook menschenbloed waarmede men het heeft gekleurd? Neen, maar die roode kleur bedekt toch menige bloedvlek, en mochten heden eenige slagaderen wat bloed over de planken spuwen, zoo zullen toch die akelige vlekken minder zichtbaar zijn.

Boven den planken vloer der stellage steken hooge, sterke palen, en daar tusschen hangt de afschuwelijke bijl glinsterend in de morgenzon, die boven de huizen dat verschrikkelijk tooneel komt afzien. Onder het schavot staat een doodkist; wilt gij iets weten aangaande de bestemming dier akelige planken doos? Rondom de opgerichte bloedroode stellage staan een menigte soldaten met de glinsterende bajonnet op het geweer; er

staan ook tamboers, die zoo aanstonds, op een gegeven sein, een langen donderslag uit hunne koperen trommen zullen halen.

Kan er nog een enkel nieuwsgierige op het marktplein? Neen, men staat man tegen man gepakt; evenals over een vloer zou men over de hoofden rond het schavot, en van de eene rij huizen naar de andere kunnen loopen.

Daar recht voor het schavot staan de reizigers, die wij gisteren avond in de heide verlaten hebben.

- 't Moet een verschrikkelijk oogenblik zijn, zegt Wolf Klumpp; ik huiver er van.

- Een verschrikkelijk oogenblik! herhaalt Willi; wanneer men denken moet dat Gods rechterstoel geen hand breed meer van u af staat.

- Geen hand breed! herhaalt Willi's Donaat; zie, van zoo iets voel ik mijn hart ijskoud worden.

- En wanneer men dan denkt welke Rechter daar op u zit te wachten, zegt de smid; doch praat niet te veel; ziet liever wat daar ginds gaat gebeuren.

Geen van allen durft het oog slechts voor een oogenblik van het schavot afwenden, uit vrees of daar plotseling iets mocht plaats hebben, wat men niet nauwkeurig zou kunnen afzien.

- Ja, ik zou alles, tot in de minste bijzonderheden willen zien en hooren, hernam de smid; en toch begin ik, nu 't er op aankomt, te denken dat ik niet op mijn gemak ben.

- Ik meende juist hetzelfde te zeggen, verklaarde Donaat; de doodstraf is al te ijslijk.

- Men zegt dat men er gezien heeft die het hoofd onder de bijl leggen, alsof het geen kwaad kon, zei Willi.

- Dan was het geen schurk zooals de neef van Winand den Scheerslijper.

- Zou de kerel tot inkeer zijn gekomen? Hij hield anders niet van de kerk.

- Dat heeft hij bewezen; toch hoorde ik daareven achter mij zeggen, dat hij den nacht met een priester heeft doorgebracht.

- Des te beter; ik hoop dat de man een waar berouw gevoelt over zijn zondig leven.

- Dat hoop ik ook.

- Wat duurt het lang!

- Ja, 't is schande en misschien zonde ook, dat men durft zeggen ‘ik word ongeduldig om een mensch het hoofd te zien afslaan.’

- Van iemand anders zou ik stellig zoo iets niet durven denken, maar van dien ellendigen Scheerslijper, dat is iets anders.

- Niemand heeft eigenlijk meer over hem te klagen, dan ik, zegt de smid; en nu 't er op aankomt, zou ik, indien ik meester was...

- Wat zoudt gij, smid?

- Hem op staanden voet laten loopen... die driekantige bijl daar boven staat mij niet aan....

Hij wilde nog meer zeggen, doch daar boven in den kerktoren heffen de doodklokken haar oorverdoovend doodenlied aan; met elkander spreken, is niet meer mogelijk. De soldaten rond het schavot geplaatst, heffen het geweer met de glinsterende bajonnet er op omhoog; de tamboers slaan een langen donderslag uit hunne koperen trommen; de duizende hoofden bewegen zich; er stijgt een dof gedruisch uit de saamgepakte menigte op, en duizende monden roepen: ‘daar is hij!’ De twee beulsknechten verschijnen op het schavot; zij dragen Barn Elshout in hun armen, en ontkleeden hem. Een priester met het kruisbeeld in de hand staat bij de beulsknechten.

- Zie, daar laat de priester hem het kruisbeeld kus-

sen, zegt Willi; 't is akelig; ik beef er van als een boomblad.

- Ik ook, ik ook; zie, daar omhelst hij den veroordeelde.... dat is de laatste kus hier op de wereld.... schoon, verheven van dien priester! zegt de smid.

- Nu, keert de priester den rug naar de afschuwlijke bijl, zegt Donaat.

- Een priester mag geen bloed zien, jongen... zie....

- Hij knielt neer en bidt.

- Barmhartige God! roept de smid zijn twee handen naar 't schavot uitstrekkend; barmhartige God! Willi, Donaat, ziet toch ginder!

- Wat is het? vraagt Willi; en in plaats van daar ginder, ziet hij naar den smid.

- Wat scheelt u, vader? vraagt Donaat bezorgd.

- Ach, God! zeg mij of 't waar is? roept Wolf.

- Is het Barn dan niet? vraagt Willi; 't is bijna alsof er een nevel voor mijn gezicht hangt.

- Barn, ja; maar die andere! roept de smid.

- Ja, hij is het! roepen de mannen en vrouwen uit het dorp, rondom Wolf en Willi.

- Donaat, houd mij stevig vast, stamelt de smid; mijn knieën knakken... klopt mijn hart nog?

- Nu heb ik lang genoeg geleefd, meende Willi; de Abt! Is dat geen wonder van God!

- De oude Abt! roept Donaat; nu heb ik hem stellig herkend.

- Ook ik heb nu lang genoeg geleefd, snikt de smid; God, wat zijt gij goed voor ons!

Doch de slagbijl is reeds gevallen; Wolf heeft echter niet gezien dat het glinsterend moordtuig naar beneden kwam; ook Willi en Donaat hebben het bliksemend mes niet zien nederdalen; allen hadden het oog op den aanbeden kloosterabt, die daar eensklaps voor hen op het schavot verscheen.

Ja, de slagbijl is gevallen; het schuldig hoofd van den Scheerslijpers-zoon is in de mand neergerold, en zijn lichaam evenals een loodbrok onder het schavot, naast de doodskist neergeploft. Er galmt een ontzaglijke kreet, een ontzettend, dof gedruisch, dat met niets ter wereld dan met het geloei van een storm kan vergeleken worden, over het marktplein. Elke mond heeft bij het vallen der bijl een schreeuw laten ontschieten, en die duizende en duizende kreten van ontzetting smelten te zamen en vormen dat ontzaglijk, dof, gedruisch, dat akelig geloei.

- Nu is 't uit, zegt Winand de Scheerslijper, die rechtstaande op zijn kruiwagen het akelig tooneel der onthoofding heeft afgezien.

- Ja, nu is 't uit, kermt zijne vrouw; arme Koob, moest gij zoo uw leven eindigen? Arme Koob, gij waart toch het kind van mijn bloedeigen nicht!

- Zijt gij daar nog al met uw nicht? bromt de Scheerslijper van zijn wagen op den grond springend; uw nicht was een heks!

EINDE.